

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Posvet

KAKO NAREDITI TO DRŽAVO VARNO ZA OTROKE

Zbornik referatov in razprav
22. maj 2007

KAKO NAREDITI TO DRŽAVO VARNO ZA OTROKE

Zbornik referatov in razprav
22. maj 2007

Naslov izdajatelja: Državni svet Republike Slovenije, Ljubljana, Šubičeva 4
Pripravili: dr. Zoltan Jan, Marija Lončar in Nuša Zupanec
Oblikovanje in priprava za tisk: Moj Repro d.o.o.
Naklada: 300 izvodov

Leto izdaje: 2008

Prispevki so avtorizirani.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

316.62-053.2(063)
364.632-053.2(063)

KAKO narediti to državo varno za otroke : zbornik referatov in razprav, 22. maj 2007 / [uredili Zoltan Jan, Marija Lončar in Nuša Zupanec]. - Ljubljana : Državni svet Republike Slovenije, 2008. - (Knjižna zbirka Državnega sveta Republike Slovenije)

ISBN 978-961-6453-22-6
1. Jan, Zoltan
236758784

VSEBINA

UVODNI DEL

Dr. Jože MENCINGER, državni svetnik, predstavnik univerz, visokih in višjih šol	7
Dr. Zoltan JAN, državni svetnik, predstavnik interesov vzgoje in izobraževanja.....	8
Dr. Magdalena ŠVERC, državna sekretarka na Ministrstvu za šolstvo in šport	10

REFERATI

Dr. Zdenka ČEBAŠEK - TRAVNIK, Varuhinja človekovih pravic Nasilje nad otroki - nasilje nad nami	12
Majda ERZAR in Marjeta FERLAN - ISTINIČ, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Vloga Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pri zagotavljanju skrbi za otroke in mladostnike.....	15
Marija FABČIČ, Mestna občina Ljubljana Vloga mestne občine Ljubljana za varno odraščanje	19
Dr. Christian GOSTEČNIK in dr. Katarina KOMPAN ERZAR s sodelavci, Frančiškanski družinski inštitut Primeri dobre prakse	22
dr. Bojan REGVAR, Socialna zbornica Slovenije Obseg pojava ogroženih otrok in soodvisnost tega pojava z nasiljem v šolah	31
Vlasta NUSSDORFER, generalna sekretarka v Društvu Beli obroč Slovenije in Milan KRAJNC PAVLICA, krizni svetovalec v podjetju Sirius.si Kako reševati nasilje v vzgojno-izobraževalnih institucijah?	42
Borut ZALOKAR, Ministrstvo za notranje zadeve, Generalna policijska uprava Varnost otrok - soodgovornost policije.....	47
Erika SONJAK, specialni pedagog, psihodinamik specialist Vzgoja za strpnost, spoštovanje in sodelovanje.....	49
Dr. Angelca ŽEROVNIK, znanstvena raziskovalka Nevarnosti in nasilje v prostem času otrok	53
Dr. Andreja BARLE LAKOTA, direktorica Urada za razvoj šolstva na Ministrstvu za šolstvo in šport Strategije obravnave in obvladovanja nasilja na šolah	59
Nada HRIBAR, mag. Jasna BOŽIČ in Žarka BRIŠAR SLANA, Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana	62

RAZPRAVA	
Tanja ŠTERK, raziskovalka na Fakulteti za družbene vede.....	65
Radovan RADETIČ, družinski terapevt in mediator.....	66
Marko ŠPOLAD, Gimnazija Škofja Loka	68
Ljubica BABOVIČ, Srednja ekonomska šola Koper.....	71
Eva KARDELJ CVETKO, Ekonomska šola Ljubljana	74
Jožica PIKA GRAMC, Zavod Republike Slovenije za šolstvo	77
ZAKLJUČKI	79

UVODNI DEL

Dr. Jože MENCINGER,

državni svetnik, predstavnik univerz, visokih in višjih šol

Dober dan.

Običajno ima pozdravni govor kdo, ki o stvari, o kateri se razpravlja, nič ne ve, ali pa ve vsaj mnogo manj od prisotnih. Ta pogoj je danes gotovo izpolnjen. Moram reči, da sem nameraval začeti s tem, da gre za področje, ki nikogar ne zanima, ker je bistveno manj "zgodovinsko" od nakupa letalskih kart za zdravilca predsednika države ali od predsedovanja EU. Ker pa vidim, da vas je veliko, ki jim je mar in ki jim je skrb za varnost otrok pomembna, svoje mnenje spreminjam.

Varovanje otrok oziroma nasilje med otroki in nad otroki je zmeraj spremljalo človeštvo. V vsej njegovi zgodovini ga je bilo veliko; nikdar ga ni bilo in ga tudi ne bo mogoče v celoti izkoreniniti. V vsakem razdobju in v vsaki družbi se je porajalo v različnih oblikah, tudi vzroki zanj so se spreminjali. Tudi današnji čas ga spodbuja; za to je morda še najbolj kriva brezbriznost do nasilja nad otroki, ki se postopoma pretvarja v nasilje med otroki. To še pospešujejo razni "Power Rangers" in "Ninje", ki prek TV ekranov nadomeščajo starše, kadar ti utrujeni od prizadevanj za svoj uspeh ali za materialne dobrine, za otroke nimajo dovolj časa.

Problem, ki nastaja, je, da se nasilje med otroki postopoma pretvarja v nasilje med odraslimi oziroma vsaj v brezobzirno tekmovalnost med odraslimi, kar ustvarja za probleme drugih povsem brezbrizno družbo. V njej je edino merilo osebnega uspeha nekakšna učinkovitost, v njej pohlep postaja vrednota. Na ta način nasilje nad otroki in nasilje med otroki postaja del sodobne družbe, ki posredno ogroža tudi nas in, če hočete, naše sebične interese za starost. Brezbriznost med ljudmi se namreč pretvarja tudi v brezbriznost do starih in nemočnih.

Ker sem že rekel, da o stvareh, o katerih naj bi razpravljali, ne vem veliko, in ker je tu dovolj strokovnjakov, je prav, da neham. Želim vam uspešno razpravo, pri tem pa imam v mislih, da je razprava oziroma konferenca uspešna takrat, kadar se mnenja na njej razlikujejo. Zato vam želim veliko preprirov, ki seveda ne bodo nasilni, ki pa bodo naredili razpravo dovolj plodno.

Hvala.

Dr. Zoltan JAN,
državni svetnik, predstavnik interesov vzgoje in
izobraževanja

Državni svet Republike Slovenije je tisti del zakonodajne veje oblasti, kjer je možna najširša izmenjava mnenj med civilno družbo, zainteresirano strokovno in širšo javnostjo z zakonodajno ter izvršilno vejo oblasti. Državni svet Republike Slovenije lahko predlaga tudi spremembe in dopolnitve zakonov ter vlaga predloge novih zakonov s posameznih področij. Vladi Republike Slovenije in resornim ministrstvom daje pobude, kako urediti določeno problematiko v naši družbi ter zastavlja vprašanja o nerazrešenih problemih. Te mehanizme boste lahko uporabili, če boste po današnjem srečanju, čutili potrebo.

Kot predstavnik vzgoje in izobraževanja v Državnem svetu Republike Slovenije uveljavljam interese tega področja in si prizadevam sooblikovati take zakone, da jih je mogoče uveljaviti v praksi. Pri tem si pomagam tudi z izkušnjami, ki jih pridobivam ob neposrednem učenju v srednji šoli, saj državni svetniki ohranjamo prvi poklic. Poleg tega pa so zame še posebej dragocena sporočila s srečanj, kakršno je današnje.

Glede današnjega posveta bi pritrtil misli iz pozdravnega nagovora dr. Jožeta Mencingerja, ki nadomešča odsotnega predsednika državnega sveta: nasilje nad otroki in življenje z nasiljem občutimo tudi v šolah. Ta kruta stvarnost še posebej izstopa v poklicnem izobraževanju, v katerega so v večjem številu vključeni otroci z družbenega obrobja. Gre za socialno diferenciacijo in problematično strukturo. Tu pogosto prihaja do krutih tragedij. Najhuje, kar se mi je zgodilo in me je zelo prizadelo, pa je bilo to, da sem za večino teh primerov izvedel kasneje, ko se ni dalo napraviti ničesar več, ker se je izobraževanje že končalo ali nisem več učil tega otroka ali pa je že prišlo do krutega preloma, do tragedije. Naenkrat smo se znašli v situaciji, ko starši in učitelji ne sodelujemo več tako, kot bi bilo normalno, kot da ne bi imeli več istega cilja, to je pripraviti otroka za življenje in mu zagotoviti lepo otroštvo. Naenkrat se pojavljamo vsak na svojem bregu.

Enaka je bila izkušnja, ko sem bil sodnik porotnik sodišča za mladoletne. V sodnih postopkih se je izkazalo, da je Center za socialno delo nasprotnik, sovražnik, vsiljivec v družinska dogajanja, ki so mnogokrat kruta in pretresljiva. Problematika se je tako zapletla v klobčič, iz katerega ni bilo izhoda. Ko sem pred leti v javnih nastopih poskušal opozarjati na nasilje, ki se je dogajalo med mladostniki, sem naletel na veliko nasprotovanje in dokazovanje, da nasilje med mladostniki ne obstaja. Če je že bil kdo pripravljen razpravljati o teh problemih, se je zavaroval z znano pretvezo, da nasilje sicer obstaja, ampak ne v sredini, okolju, ki mu pripada, saj so lumpi drugi, ne pa jaz. Tudi anketa, ki je bila takrat narejena na sicer majhnem vzorcu, ni dala pritrtilnega odgovora na vprašanje, ali nasilje med otroki obstaja. Šele na posledna vprašanja, ki so se nanašala na potrditev določenih izkušenj, ki jih je posameznik doživel (ali je bil že kdaj pretepen, ali ga je sošolec zaničeval, ali je doživel določena ponižanja), je anketa potrdila domneve o nasilju, odkrila pa je tudi, da se ga marsikdo niti ne

---

zaveda, oziroma da se je nanj že tako navadil, da ga sprejema za samoumevno. Do takrat, ko se krutost tako razraste, da je ni več mogoče prenašati.

Velika prednost našega šolskega sistema v Evropi je, da imamo dobro razvito šolsko svetovalno službo. Začeli smo jo uvajati že v začetku 70-ih let in je odigrala pomembno vlogo pri vzgoji naših otrok. Seveda pa se je tudi ta oblika dejavnosti na šoli razvijala in uvajala nove oblike dela, za katere so bili sprejeti številni predpisi in vpeljane določene metode dela, žal pa jo vse bolj omejujejo z administrativnimi nalogami. Ko pa se srečamo z dejavnostjo, ki je z normami preveč omejena, se to izrodi v ukvarjanje s papirji, iz katerih ne vidimo več posameznika. In sedaj je težko najti osebo, ki je odgovorna, da se je neko dejanje opustilo, pozabilo, zanemarilo.

Najprej se moramo vsi, ki smo vključeni v izobraževalni sistem, sprijazniti z dejstvom, da nasilje med mladostniki obstaja tudi v mikro okolju, ki mu pripadamo. To je prvi korak k razreševanju tega problema. Prepričan sem, da bomo s skupnim sodelovanjem staršev, otrok, učiteljev in strokovnjakov raznih strok za generacije, ki prihajajo, znali bolje poskrbeti. Po trendih, ki jih poznamo, bo v prihodnosti manj otrok in možno bi bilo z istimi sredstvi organizirati razrede z manjšim številom učencev in dijakov ter izboljšati izobraževalne standarde, če se bodo politiki zavedali pomena in izzivov tega področja. V učne programe bomo lažje vključili individualne pristope in lažje bomo obravnavali vsakega otroka, učenca, dijaka kot enkratno samostojno in neponovljivo osebnost. Lahko trdim, da živimo v bogati družbi, da imamo na razpolago potrebna sredstva in velike možnosti ter da lahko napravimo ta pozitivni premik za boljše in varnejše življenje otrok in mladostnikov.

Za učinkovitejši spopad z nasiljem na naših šolah bi morali poleg dobrega vzgojnega načrta predvideti tudi individualne obravnave otrok, ki so nasilni ali so njihove žrtve in v to delo vključiti potrebne strokovnjake. En ali v najboljšem primeru trije strokovnjaki v šolski svetovalni službi na šoli s tisoč učenci, ne more izvajati terapije, nemočni so pri zahtevnejših primerih, ki zahtevajo dolgotrajno obravnavo.

Prepričan sem, da bo ta posvet pripeljal tudi do konkretnih ciljev. Registriranih imamo celo vrsto vprašanj in pobud, ki bi jih bilo treba rešiti tudi na zakonodajni ravni in tukaj nekje je tudi mesto Državnega sveta Republike Slovenije, ki pa kljub vsej pripravljenosti, da pomaga reševati probleme v tej državi, potrebuje sogovornike, ki bodo slišali sporočila današnjega srečanja. To so glasovi ponižanih, ranjenih, razbolelih otrok in mladostnikov, ki so bili porinjeni v objem tako težkih preizkušenj, da največkrat tudi odrasli kleknemo pod njihovim bremenom.

Dr. Magdalena ŠVERC,
državna sekretarka na Ministrstvu za šolstvo in šport

Pamet brez srca

Bog, Gospod vesolja, me je blagoslovil s čudovitim sinom. Tako me je osrečil, a nisem vedel, kako naj ga vzgajam. Kako odgovorno je imeti sina Jožeta, ki ima pamet kot biser, kot sonce!

Ko je Jože imel šest let, sem videl, da že bere zgodbe. Požiral jih je, kot kdo požira slatno brano. Bila ga je samo pamet. Bral je zgodbo o ubogem starčku, ki se je trudil, da bi pred smrtjo obiskal Jeruzalem in je na svoji poti toliko prestal. In moj Jože je užival ob zgodbi, užival še zadnjo strašno stran, kajti ko je končal, sem odkril, kako čudovit spomin ima. Ponosno me je gledal in mi na pamet obnovil zgodbo. Jaz pa sem v srcu jokal.

Šel sem ven in zaklical Gospodarju vesolja: »Zakaj? Kaj si mi storil? Ali mi je bilo treba sina s tako pametjo? Prosim te, daj mojemu sinu srce! Daj mojemu sinu dušo! Navdihni mu sočutje. Pravičnost, milino, možatost v potrpljenju in prenašanju bolečin, to želim za svojega sina, ne pa pameti brez srca in duše.«

(Pripis urednika: O, ko bi to prebrali na ministrstvu za šolstvo in se ob tem zamislili! In še marsikdo od staršev!)

Po: Božo Rustja, Drobne zgodbe z biserom, str. 37

Tudi slovenska šola se že dolgo zaveda, da sodobna družba potrebuje drugačne vrste znanje. Današnja družba je izrazito kompleksna družba, ki omogoča vključevanje v različne družbene skupine, ki omogoča različne življenjske izbire, ki omogoča, da se posameznik lažje izrazi.

Po drugi strani so učinki tako kompleksne družbe lahko tudi protislovní. Nekateri (npr. Beck) celo govorijo o družbi tveganja. Tveganje namreč postaja z izbiro različnih oblik in načinov življenja vse večje.

Ravno zato, ker je po eni strani posameznik vse bolj avtonomen, po drugi pa vse bolj vpet v čedalje bolj kompleksno družbo – družbo tveganja –, morajo socializacijski dejavniki (kot npr. šola) na novo definirati svojo vlogo.

Mirno lahko rečemo, da je šola eden tistih socializacijskih dejavnikov, ki ima zaradi svojega položaja (je obvezna za vse v določenem življenjskem obdobju) posebno odgovornost. Res je, da ji po drugi strani ni mogoče nalagati odgovornosti za čisto vse, da tudi ne more prevzemati odgovornosti drugih dejavnikov (družine ...). Zagotovo pa je tudi res, da se posebni odgovornosti ne more izmakniti.

Za kakšno vrsto odgovornosti gre? Gre za vpliv na oblikovanje odgovornosti posameznika do sebe, do drugih ljudi, do naravnega in družbenega okolja.

Šola mora posameznika usposobiti, opremiti z znanji in kompetencami za ravnanje, ki je odgovorno, ki je usmerjeno v spoštovanje sebe in drugih, za ravnanje, usmerjeno v trajnostni razvoj.

Uresničevanje teh ciljev teče v šoli na zelo različne načine – prek spoznavanja z

---

vsebinami, znanji do sodelovanja v raznih projektih, prek doživljanja in spoznavanja izkušenj v neposrednem okolju do pridobivanja kompetenc, pomembnih za uresničevanje sebe kot subjekta družbenega delovanja (npr. otroški parlament).

Te zelo različne ravni skušamo na nacionalni ravni uresničevati z naslednjimi instrumenti, jasno opredeljenimi cilji vzgoje in izobraževanja:

- z določanjem potrebnih znanj in kompetenc v nacionalnih dokumentih (kot so učni načrti);
- z zagotavljanjem sredstev za izvajanje projektov za dvig socialne kompetence. Velja poudariti, da bomo ravno pogoje za izvajanje projektov po šolah močno izboljšali s pomočjo sredstev ESS (razpisi bodo predvidoma objavljene konec leta);
- s širjenjem dobrih praks (projekti na šolah);
- s senzibiliziranjem vseh (učiteljev, učencev ...) za to problematiko;
- s spodbujanjem sodelovanja staršev s šolo.

Vse navedene aktivnosti so v šolah vedno potekale. Ugotavljali smo, da ne vedno dovolj sistematično, zato smo se odločili, da celo z zakonsko normo predpišemo šolam, da aktivnosti, projekte, dejavnosti ipd. sistematično vključujejo v svoje šolsko delo prek t. i. vzgojnih načrtov šol.

Drugi del te problematike je vezan na zagotavljanje varnih pogojev za življenje v šoli, ne nazadnje tudi na prostorske pogoje. Tudi na tem področju je ministrstvo naredilo v zadnjih letih zelo veliko. Pomislimo samo na tisoče kvadratnih metrov streh, kjer je ministrstvo sofinanciralo menjavo ravno zaradi zdravju škodljive kritine.

Skratka: šole so prav na področju razvijanja socialnih kompetenc učencev že sedaj naredile izjemno veliko. Izvajajo zelo različne projekte, izdane so številne publikacije. Veliko tega je bilo izvedeno v šolah tudi s pomočjo nevladnih organizacij.

Ministrstvo zagotavlja, da bo s svojimi aktivnostmi danes in v prihodnje naredilo vse za okrepitev te dimenzije. Že sedaj pa je ministrstvo zagotovilo boljše materialne pogoje za izvajanje tovrstnih projektov v obdobju 2007–2013, okrepilo sodelovanje med institucijami in vneslo ustrezne zakonske podlage za še bolj okrepljeno delovanje na tem področju .

Otrok ne bo delal tistega, kar mu bomo rekli, naj naredi, ampak bo delal tisto, kar vidi, da mi delamo. Zgled je najboljša vzgoja. Morda v naših odnosih ni fizičnega nasilja, pomembno pa je že, kako otrok doživlja naš odnos do nasilja. Odgovorni smo za vsako priložnost, ko se je treba soočiti z medosebnimi odnosi in reševanjem konfliktnih situacij. Do teh pa prihaja v vsaki skupnosti, tudi (predvsem) v družinah in med vrstniki v šoli. Z vztrajnostjo, doslednostjo in odločnim obsojanjem ter nesprejemljivostjo nasilnega vedenja se je z njim potrebno preprosto soočiti. Verjetno ne iščemo univerzalnega recepta za odpravo nasilja med mladimi. Zagotovo pa moramo storiti vse, da vsak proces vzgoje in izobraževanja prežamemo s privzganjanjem vrednot, kot so strpnost, »pravičnost, milina, močnatost v potrpljenju in prenašanju bolečin«.

Da bi tudi današnje strokovne izsledke prežemala srce in duša!

REFERATI

Dr. Zdenka ČEBAŠEK - TRAVNIK,
varuhinja človekovih pravic

NASILJE NAD OTROKI - NASILJE NAD NAMI

Spoštovane udeleženke in udeleženci današnjega posveta. Najprej vas vse lepo pozdravljam. Danes mineva tri mesece, odkar sem prevzela funkcijo varuhinje človekovih pravic v Sloveniji. Poskušala bom tudi izpolniti pričakovanja, ki jih je omenil dr. Mencinger, namreč, da se bodo danes kresale misli in mnenja.

Za današnje predavanje sem izbrala naslov *Nasilje nad otroki – nasilje med nami*. Ko govorimo o nasilju, radi fokusiramo ta pojav na posamezno skupino - enkrat nasilje nad otroki, enkrat nad ženskami, enkrat nad starejšimi, v resnici pa je nasilje vsesplošen pojav v naši družbi in nekoč žrtev nasilja kaj hitro postane storilec. Zato menim, da je preveč togo obravnavanje posameznih kategorij v škodo vsem žrtvam nasilja. Mimogrede bi vas rada opozorila na dramo Ahasver, ruskega avtorja Vasilija Vladimiroviča Sigareva, ki je na sporedu v Mali drami v Ljubljani. Za vse tiste, ki ste imeli to srečo in ste živeli v srečnih družinah brez nasilja in si zato ne predstavljate v živo, kaj nasilje pomeni, priporočam, da si to dramo ogledate. Pretresla vas bo, mora vas pretresti, kot je pretresla vsakega, ki jo je doslej videl in mogoče boste drugače razumeli, zakaj toliko govora o nasilju in zakaj je tako nujno, da nekaj na tem področju naredimo.

Druga pomembna stvar, ki jo pri obravnavi nasilja moramo vedeti je, da nam v Sloveniji primanjkuje pravih podatkov o pojavnosti nasilja. Gre za to, da Slovenija kljub vsej svoji odprtosti, demokratičnosti, naprednosti, enostavno nima podatkov, s katerimi bi lahko kdorkoli karkoli resnega na tem področju načrtoval. Upam, da bo sedanja oblast (namenoma omenjam aktualno oblast, saj tudi nobena prejšnja doslej ni) sprožila aktivnosti za ugotavljanje dejanskega obsega nasilja na vseh populacijah. Poudarjam, da potrebujemo raziskave na različnih populacijah, ne samo na eni.

Dokumente, ki tvorijo zakonsko osnovo za uresničevanje otrokovih pravic le omenjam. Prepričana sem, da večina tukaj prisotnih pozna zelo kvalitetno pripravljeno knjigo Zveze prijateljev mladine Slovenije, kjer je zbrana vsa pravna osnova oziroma deklaracije, konvencije, zakoni s področja otrokovih pravic. Potem bi opozorila na knjižico *Zagovornik glas otroka*, ki je izšla pri Varuhu človekovih pravic, in pa na najnovejšo knjigo *Zagotovimo našim otrokom mladost brez telesnega kaznovanja*. To so knjige, ki bi jih morali imeti na svoji delovni mizi vsi, ki ste danes tukaj in ki želite, da bi prišlo do korenitih sprememb

---

na področju varovanja otrokovih pravic. Le nekaj poudarkov: otroci imajo pravico tudi do zaščite pred ekonomskim izkoriščanjem, pred nezakonito uporabo mamil in psihotropnih snovi, pred vsemi oblikami telesnega in duševnega nasilja in treba jih je zavarovati pred vsemi oblikami spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab, saj sami tega ne zmorejo. To ni nič novega in države Slovenije prav nič ne ovira, da mednarodnih konvencij ne bi spoštovala.

Predidimo na bolj konkretne zadeve. Vsi otroci imajo pravico biti z obema staršema. S tem razmišljanjem grem za trenutke stran od šole, ki naj bi bila osrednja tema današnjega posveta. Zaradi celostne obravnave problematike nasilja nad otroki se mi zdi pomembno vplesti tudi zadeve glede staršev. Se pravi, otroci imajo pravico biti z obema staršema, tudi če ta živita v različnih državah, če živita ločeno v isti državi in tudi, če se ne razumeta med seboj. Namreč ravno iz te zadnje točke izhaja ogromno nasilja nad otroki. Tisti, ki tega ne verjamete, bi najbrž spet potrebovali podatke, za katere upam, da jih bomo kmalu zbrali.

Če si torej odkrito priznamo, da so otroci izpostavljeni najrazličnejšim oblikam nasilja, se takoj postavlja vprašanje, kako pripraviti dostopne in delujoče oblike pomoči. Vedeti moramo, da je to vprašanje pomembno predvsem zato, ker o otrocih odločajo drugi, odločajo torej starši oziroma skrbniki, odločajo učitelji, centri za socialno delo, sodišča in tudi politiki. Tako je in tako bo. A vprašati se moramo, ali vsi ti odločajo v dobro otrok. Bojim se, da vedno ni tako in ravno na te stvari bi rada opozorila.

Če hočemo organizirati pomoč otrokom tako, da bo otrok v resnici dosegel svoje pravice, mora ta pomoč biti organizirana po načelih *dostopnosti, zaupnosti, zanesljivosti in strokovnosti*. Ta pomoč mora biti *lahko dostopna*, se pravi dostopna krajevno, časovno in po različnih komunikacijskih poteh - po telefonu, pisno, osebno, torej kakorkoli in tudi kadarkoli. Otroku, ki je pretepen s strani svojih staršev, otroku, ki je prizadet s strani učitelja, otroku, ki živi pod grožnjami vrstnikov, ne pomaga, če ima pomoč daleč stran od tam, kjer se je krivica zgodila.

Drugi pomemben pogoj za takšno obliko pomoči je *zaupnost* - da bo ta oseba, kateri se bo otrok zaupal, znala varovati skrivnosti. Prevečkrat se srečamo s situacijo, ko so recimo neke strokovne osebe z najboljšim namenom poklicale starše, proti katerim se je otrok pritožil, preden so raziskali dejanske okoliščine. Lahko si predstavljate, kakšna je bila reakcija teh staršev. »*Aha, sedaj si nas pa zatožil še tam*« ali pa ... Verjamem, da poznate te zgodbe. Skratka, pomembno je, da bi ta zaupnost med otrokom in med to osebo bila takšne vrste, da bi otroci upali iti tja. Ta oseba oziroma ta pomoč bi morala biti tudi neodvisna in avtonomna. To je neodvisna od katerega koli sistema (šolskega, zdravstvenega, socialnega) in namenjena dejansko otrokom.

Morala bi biti tudi *zanesljiva*, v smislu, da se nekaj, kar se začne, tudi nadaljuje, da ne bo otrok po dveh korakih, ko je že dobil novo upanje, ponovno ostal brez te pomoči. In seveda, *strokovnost*, predvsem na psihološkem in pravnem nivoju, ne zamerite prosim, ker nisem sedaj vseh strokovnih področij naštevala. Zakaj to govorim? Zato, ker menim, da je potrebno za otroke organizirati take oblike pomoči in ker predvidevam, da bi jih lahko zagotavljal zagovornik otrokovih pravic, če bomo takšen institut uspeli vzpostaviti in potem tudi vzdrževati.

Naslednje vprašanje, ki se postavlja danes in ki je vezano na današnji posvet in naj bi o njem govorili, je, ali je primerno, da bi šli družinski terapevti delovat v šole. Ocenjujem, da ta rešitev ni dobra. To je moje osebno mnenje in o tem govorim kot izkušena družinska terapevtka, pa tudi kot varuhinja. Če sem prej rekla, da bi morala biti pomoč, ki bi jo ponudili otroku, dostopna, zaupna, neodvisna, zanesljiva in strokovna hkrati, se moramo vprašati, kdo lahko takšno pomoč nudi. Predlagam, da bi se še naprej resno razmišljalo o tem in iz tega mesta dajem tudi pobudo, da bi se na državni ravni pripravljala inštitut *zagovorništva*. Ta bi v svoji sestavi imel strokovnjake različnih strok, ki bi lahko pomagali otrokom, pa tudi ostarelim, hendikepiranim in vsem drugim, ki bi potrebovali tovrstno pomoč. Zagovornik naj bi deloval kot tim strokovnjakov z znanjem prava, sociale, pedagogike, psihologije in dostikrat družinske terapije. Zavedam se, da je to tudi politično (in ne le strokovno) vprašanje, in da moramo najprej poiskati odgovor na to, ali bomo šli v takšen koncept (skupnega) zagovorništva, ali bomo pripravljene podpreti takšno idejo in zagovornike oziroma zagovorništva bolj natančno zakonsko opredeliti in seveda zagotoviti njihovo delovanje.

Če se vrnemo k prejšnjemu vprašanju, zagovornika v primeru reševanja problematike nasilja vidim kot zaupnika, kot strokovnjaka in tudi kot pooblaščen osebo, ki bi otroka lahko zastopala v postopkih, ki prijavi nasilja vedno sledijo oziroma bi morali slediti. A se takoj postavlja več drugih vprašanj. Kako pripraviti zakonodajo, ki bo omogočala izvajanje zaščite otroka, če ne poznamo razsežnosti problema? Če si ne priznamo, da je veliko nasilja tudi med nami, odraslimi prebivalci Slovenije. Samo pogledjmo cestni promet, delovno okolje, celo zabave so povezane z nasiljem. Zamisliti se moramo nad tem, da se med nami vedno bolj uveljavlja prepričanje, da se ne vmešavamo v tuje probleme. Da torej ostajamo brez odziva tudi takrat, ko vemo, da so otroci žrtve nasilja. Težko bo in to, da je težko, potrjuje tudi prejšnji poskus sprejemanja zakona o preprečevanju nasilja v družini. A ostaja upanje in zaveza nas vseh, da si bomo še naprej prizadevali za zmanjševanje nasilja nad otroki, pa tudi nad vsemi drugimi, ki ga izkusimo v takšni ali drugačni obliki.

Majda ERZAR,
generalna direktorica Direktorata za družino in
Marjeta FERLAN - ISTINIČ,
sekretarka na Direktoratu za socialno varstvo na
Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve

VLOGA MINISTRSTVA ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE (MDDSZ) PRI ZAGOTAVLJANJU SKRBI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

V razvitih državah se je zlasti v zadnjih desetletjih razvilo in dozorelo spoznanje in razumevanje položaja ljudi z različnimi težavami ali socialno izključenih v luči novih vrednot, ki izhajajo iz temeljnih človekovih pravic, pravice do enakopravnosti, sprejemanja do drugačnosti, strpnosti, tolerantnosti do drugih in drugačnosti. S prehodom in demokratičnimi spremembami je tudi v Sloveniji prišlo do velikih premikov na tem področju.

Vzpostavil se je proces samoorganiziranja uporabnikov, njihovih sorodnikov in prijateljev, prostovoljcev ter strokovnih delavcev, z namenom večanja vpliva na lastno življenje in procese v družbi.

Z novimi idejami, zamislimi in dejanji nastajajo nove oblike pomoči ljudem v stiski. Zato je eden od ciljev, ki smo si jih zadali tudi v Nacionalnem programu socialnega varstva do leta 2010, oblikovanje novih pristopov za obvladovanje socialnih stisk.

V slovenskem vrednostnem sistemu in ravnanju obstaja prikrita toleranca do nasilja. Nasilje nad ženskami, otroki in v družini nasploh je resen družbeni, kriminalitetni in medicinski problem s hudimi posledicami. Osebam z izkušnjo nasilja so kršene temeljne človekove pravice, kar ima dolgoročne posledice za življenje in razvoj vseh vpletenih oziroma prizadetih.

Prav zaradi tega si na MDDSZ prizadevamo zagotoviti ustrezne in z evropskimi standardi primerljive zakonodajne rešitve, med katere nedvomno sodita priprava zakona o preprečevanju nasilja v družini in novega Družinskega zakonika. Informiranje in osveščanje javnosti o razsežnosti in posledicah nasilja tako strokovne kot tudi laične javnosti, je ena pomembnejših nalog vseh, ki se na različne načine spopadamo s to problematiko.

Za rušenje mitov o nasilju v družini so potrebne predvsem javne razprave, v katere bodo vključeni tako mediji, izobraževalne, politične in kulturne institucije,

---

kakor tudi različne stroke, ki se na tak ali drugačen način srečujejo s fizičnimi in psihičnimi posledicami nasilja. Prav tako je potreben razvoj novih znanstvenih spoznanj o nasilju, ki narekuje nenehno dodatno izobraževanje strokovnjakov in uvajanje novih programov za preventivo ter pomoč osebam z izkušnjo nasilja. Zato je potrebno kakovostno strokovno usposabljanje socialnih delavcev, policistov, pedagogov, zdravnikov in drugih, katerih delo je povezano z nudenjem pomoči žrtvam in povzročiteljem nasilja. Delo na preventivnem področju, kot je vzgoja otrok in najstnikov za nenasilne odnose, ki vključuje osveščanje in informiranje o človekovih pravicah ter ne-nazadnje spreminjanje diskurzivne prakse v tiskanih medijih pri poročanju o nasilnem dogodku, ki se večkrat povezuje z zunanji vzroki in ne s storilcem.

Še posebej velika praznina vlada v Republiki Sloveniji na področju dajanja pomoči storilcem nasilja, zato je potrebno začeti z uvajanjem različnih programov pomoči prav za storilce nasilja. Vsi ti programi bodo morali postati sestavni del nalog socialnega varstva v okviru Centrov za socialno delo, prav tako pa tudi v kaznovalni praksi.

Da bi se nasilje v družini zmanjšalo, je potrebna temeljita prenova družbenih, ekonomskih, političnih in kulturnih institucij v skladu s človekovimi pravicami. Inkriminacija nasilja v družini ni sporna, vendar se je potrebno zavedati omejenega dometa kazenskega prava v smislu preprečevanja nasilja. V prihodnosti se je potrebno usmeriti v manj represivne posege v družino, s poudarkom na krepitvi mrež socialnih služb, razvijanju strokovne pomoči osebam z izkušnjo nasilja in storilcem takih dejanj ter iskanju alternativ v okviru sodnega obravnavanja.

Vzpostavitev različnih oblik mreže pomoči v okviru socialnega varstva je sledeča:

- mreža pomoči v okviru Centrov za socialno delo;
- mreža pomoči v okviru materinskih domov, varnih hiš in zavetišč;
- mreža kriznih centrov za mladostnike;
- mreža *koordinatorjev* za preprečevanje nasilja;
- mreža različnih specializiranih terapevtskih programov za kratkotrajno dnevno ali celodnevno obravnavo za otroke, prikrajšane za normalno družinsko življenje in otroke ter mladostnike, ki doživljajo nasilje ali spolne zlorabe;
- mreža specializiranih terapevtskih programov psihosocialne pomoči otrokom, odraslim ali družinam, namenjena razreševanju osebnostnih problemov – na 50.000 prebivalcev približno en specialist;
- mreža centrov za kratkotrajno dnevno ali celodnevno obravnavno in oskrbo otrok in mladostnikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje ter specializiranih preventivnih programov, namenjenih otrokom in mladostnikom s težavami v odraščanju, ki zagotavljajo regijsko pokritost po statističnih regijah;
- mreža ekip za svetovanje po telefonu otrokom, mladostnikom in drugim osebam v osebnih stiskah (TOM telefon, Telefon Petra Klepca.....) ter
- mreža drugih programov, ki so namenjeni odpravljanju socialnih stisk in vključujejo tudi druge otroke in mladostnike, ki se znajdejo v stiskah. To so otroci Romi, azilanti, begunci, bivši zaporniki ipd...

Prav tako imajo v Sloveniji pomembno vlogo tudi Interventne službe. V okviru preprečevanja nasilja v družini so na Centrih za socialno delo (CSD) zaposleni tudi strokovni delavci – 12 koordinatorjev za ustrezno podporo žrtvam nasilja. In sicer v okviru sledečih CSD-jev: Gornja Radgona, Slovenj Gradec, Maribor, Celje, Domžale, Kočevje, Ljubljana Šiška, Škofja loka, Koper, Nova Gorica, Krško, Novo mesto.

Koordinatorji nudijo ustrezno podporo delavcem – nosilcem posameznih zadev. Pomagajo pri vzpostavitvi in organizaciji splošnega tima na lokalnem nivoju; skrbijo za vključevanje posameznih strokovnjakov v krizne time; organizirajo in vodijo delovanje enotnega med-institucionalnega tima za obravnavo odraslih žrtev nasilja v primeru izreka prepovedi približevanja določenemu kraju; koordinirajo naloge po Pravilniku o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi; koordinatorji pomagajo tudi pri organizaciji ter vzpostavljanju mreže izvajalcev in programov socialnega varstva za preprečevanje in širjenje nasilja; prenašajo nova znanja tako, da načrtujejo specializirana usposabljanja strokovnih delavcev; vplivajo na strokovno in laično vzpostavljanje odnosa do različnih oblik in obsega nasilja; analizirajo stanje v posamezni regiji.

Pomoč v okviru Centrov za socialno delo

V okviru centrov za socialno delo poteka nudenje pomoči v okviru prve socialne pomoči, pomoč družini za dom, pomoč družini na domu, socialni servis za nudenje različnih oblik pomoči ter svetovanje pri iskanju različnih oblik pomoči. V okviru posameznih centrov za socialno delo se odvijajo tudi posamezni preventivni programi, ki pa ne zadostujejo za celostno obravnavo problematike na področju mladih.

Iz analize, izvedene na CSD-jih, je razviden porast števila otrok in mladostnikov, ki so prikrajšani za normalno družinsko življenje, kar se odraža v težavah v šoli, begu od doma, zlorabah drog in alkohola, motnjah hranjenja, prekinitvah komunikacije s starši, psihosomatskih motnjah, nasilju do vrstnikov ali do samih sebe in drugih oblikah škodljivega oz. negativnega vedenja. Strokovni delavci, ki se srečujejo s takšnimi otroki in njihovimi starši, ugotavljajo, da poleg opravljanja redne dejavnosti in dodatnih preventivnih programov, ki jih vodijo centri in nevladne organizacije, še vedno nimamo zadostnih preventivnih programov, ki bi bili v pomoč otrokom pri njegovem odraščanju.

Mreža materinskih domov, varnih hiš, zavetišč

Trenutno deluje v Sloveniji mreža materinskih domov, varnih hiš in zavetišč, s katerimi sodeluje 16 različnih organizacij. Mrežo nevladnih organizacij sestavlja 9 materinskih domov in 11 zatočišč, ki so razpršene po vsej Sloveniji. Ne glede na to, da se je mreža v zadnjih nekaj letih močno razširila po vsej Sloveniji, nas čakajo na tem področju še številne naloge, med katerimi sta v ospredju nedvomno visoka kakovost strokovnega dela in zagotovitev ustreznega števila kapacitet. Skupna kapaciteta na vseh lokacijah zagotavlja približno 350 mest.

Krizni centri za mlade

Krizni centri za mlade (KCM) delujejo v Sloveniji od leta 1995, ko je nastal prvi tak center in je imel sedež v Ljubljani.

MDDSZ je prevzelo celotno sofinanciranje vseh kriznih centrov, saj se zavedamo, kako pomembno je nuditi takojšnjo pomoč mladim v stiski.

Trenutno deluje sedem kriznih centrov po vsej Sloveniji z okvirno kapaciteto 60 mest. Tudi podatki o otrocih, ki se zatekajo v krizne centre za mlade, kažejo, da se približno polovica mladostnikov v krizni center zateče sama. Krizni centri delujejo neprekinjeno 24 ur na dan in poleg rednih nalog opravljajo tudi regijsko interventno službo v primeru nasilja.

Krizni centri so namenjeni vsem otrokom in mladostnikom od 6. do 18. leta starosti, ki se znajdejo v akutni stiski, zaradi katere je nujna izločitev iz okolja, v katerem bivajo. Poleg bivanja v KCM-ju strokovni delavci nudijo tudi enodnevne obravnave, informativne in svetovalne razgovore, otrokom nudijo učno pomoč, organizirajo tematske dejavnosti, ter razvijajo prostovoljno delo.

Pri razvoju mreže pomoči otrokom in mladostnikom imajo nevladne organizacije zelo pomembno vlogo. Nevladne organizacije razvijajo vedno nove, otrokom in mladostnikom prijazne in njim prilagojene programe. Tako so nastali številni programi, ki nudijo pomoč tako otrokom kot tudi mladostnikom, ki se znajdejo v različnih stiskah.

V letu 2007 je MDDSZ v okviru javnega razpisa podprlo 36 različnih programov po vsej Sloveniji v skupni višini cca. 515.000,00 EUR. (Gorska roža, Murenčki, Hiša otrok, Tu sem zate, Popoldan na cesti, Skupaj, Skupnost Žarek, Mladinski centri, Street ulca, Pomoč otrokom s težavami, Dnevni center Sonček, Nacionalna mreža TOM, Mladinsko središče Vič, Skupni programi za mlade Moste Polje, Škrlovec – Dnevni center za mlade, Mladinske delavnice ipd).

V okviru Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve se trudimo, da bi bilo življenjskih tragedij zaradi nasilja, nerazumevanja, slabe komunikacije v slovenski družbi čim manj. Želim, da bi bile osebe z izkušnjo nasilja ter njihovi otroci deležni ustrezne in pravočasne strokovne pomoči. Verjamemo, da bomo s tvornim sodelovanjem vseh pristojnih služb skupaj uresničili vizijo sodobne družbe, ki bo pripravljena na nove izzive prihodnosti in bo sposobna nositi odgovornost za razvoj naših otrok in mladostnikov.

Zaključek

Vzpostaviti je potrebno nacionalni sistem, ki bo omogočal smiselno in učinkovito sodelovanje vseh izvajalcev iz različnih služb tako vladnih kot tudi nevladnih ter omogočiti vsem otrokom in mladostnikom »celovito obravnavo«.

Marija FABČIČ,
Mestna občina Ljubljana

VLOGA MESTNE OBČINE LJUBLJANA ZA VARNO ODRAŠČANJE

Za nasilje smo odgovorni vsi. Še posebej tisti, ki smo dnevno prisotni v trikotniku šola – učenec – starši in še posebej tisti, ki lahko z usmerjanjem usposabljanja, osveščanjem in informiranjem večamo preventivne akcije. Tu mislim predvsem na vlogo lokalne skupnosti, civilne družbe in državnih institucij. Prav tako smo vsi naštetih odgovorni za varnost otrok.

Na prisotnost nasilja med vrstniki so nas opozorili učenci ljubljanskih osnovnih šol na okrogli mizi *Nasilje med vrstniki* leta 2005. O problemu nasilja so ponovno spregovorili na zasedanju 16. mestnega otroškega parlamenta decembra 2005. Na podlagi teh informacij se zavedamo prisotnosti nasilja med vrstniki, ki pa se posledično razrašča tudi v vandalizem, kar lahko opazimo s povzročeno škodo (uničenje šolske lastnine, inventarja, ljubljanskih otroških igrišč, parkov, nepremičnim, premičnin...). Posebej izraženo nasilje smo zaznali med predzadnjimi božično – novoletnimi prazniki na območju Zaloga, ko so najstniki razbijali šipe in povzročali drugo škodo.

Mestna občina Ljubljana z usmerjanjem in povezovanjem različnih organizacij že vrsto let posega na področje med-vrstniških odnosov, z razpisom sredstev, namenjenih programom za otroke in mlade do 26. leta starosti. Naj naštejemo le nekatere: šola za starše v osnovnih šolah in vrtcih, izobraževanje pedagoških delavcev, zlasti kolektivna izobraževanja, ker se je izkazalo, da je tak pristop za ustvarjanje klime na šoli veliko bolj učinkovit. Sofinanciramo programe mestne Zveze prijateljev mladine, uvajamo pilotske projekte, kot je npr. *Spoštuj svoj čas – spoštuj svoje življenje*, namenjen preprečevanju nasilja na osnovnih šolah. V letu 2006 so se že utečenim projektom in programom Zveze prijateljev mladine priključili tudi projekti Unicefa v okviru projekta *Ljubljana, otrokom prijazno mesto* - varne točke na šolski poti in pilotni projekt preprečevanje med-vrstniškega nasilja. Podpiramo Svetovalni center za otroke, ki s svojo mrežo strokovnjakov pomagajo družini in otrokom. V letošnjem letu smo odprli četrtni mladinski center – v Zalogu, za Bežigradom pa ga odpiramo septembra. Pospešeno odpiramo nove četrtno mladinske centre še na drugih lokacijah, da bi prostorsko in vsebinsko pokrili ves prostor v Ljubljani.

V okviru pilotskih projektov preprečevanja nasilja pri različnih izvajalskih organizacijah nas pelje rdeča nit skozi nasilje, ki se v taki ali drugačni obliki zaznava v vsakdanjem življenju pod različnimi imeni, vsebine pokrivajo tako interese otrok kot tudi staršev in učiteljev. Prisluhnili smo učiteljem in njihovi prošnji za učinkovitejše vodenje in ukrepanje ob nastajajočih situacijah v šoli,

---

ter staršem. Projekt *Spoštuj svoj čas – spoštuj svoje življenje* je vseboval supervizijo za učitelje, šola za starše in šola za odrasčajoče učence enkrat mesečno. Supervizija za učitelje predeluje razredno dinamiko. Šola za starše razkriva skrite družinske izvore otroških prestopanj meja in jih pooblašča za dejavno starševstvo. Odpira pogled čutečega starševstva, ki skozi prepoznavanje in prevzemanja odgovornosti za lastna čutenja in družinsko dinamiko, razbremenjuje otroka kot nosilca družinske simptomatike ter ga osvobaja nehote vsiljenih oblik nasilja. Praktično se izvedejo demonstrativni prizori, kjer starši niso osebno izpostavljeni. To jim olajšajo njihova preigravanja vlog in jih sprošča za pristno in varnost zagotavljajočo komunikacijo z otroki.

Povratna informacija otrokom, da so bili slišani, je nov Program za odrasčajoče. Združuje pobude in želje, ki so jih učenci sami izrazili na 16. otroškem parlamentu: želijo si ažuriranih informacij o osnovnih in mejnih življenjskih zadevah, s katerimi se srečujejo ob svojem vstopanju v svet odraslih: zasebnost, otrokove pravice, spolnost, nasilje, odvisnost, zlorabe, smrt. O tem želijo govoriti s strokovnjaki, za katere predpostavljajo, da so neobremenjeni in odprti. Zelo pomembno je tudi dejstvo, da so v skupnem izobraževalnem projektu s starši in učitelji. Otroci si v prvi triadi ogledajo tematske lutkovne igrice, v drugi triadi podirajo tabu teme, v tretji triadi pa se pripravljajo na vstop v svet odgovornosti.

Starši, ki so še zmeraj prepričani, da vzgoje njih samih ne potrebujejo, naj samo svoje otroke vprašajo, kaj mislijo o tem. Na mestnem otroškem parlamentu so otroci namreč *odkrito izrazili potrebo biti slišani in se s starši pogovarjati*. Pogrešajo podobo in izkustvo staršev, ki bi jim bili zgled, ki bi jim lahko verjeli in zaupali bolj kot prijateljem, vsaj kar zadeva ključna življenjska vprašanja. Otroci se zavedajo, da so jim starši dani za to in si tega tudi želijo, vendar čutijo, da starši za svoje poslanstvo največkrat niso dovolj ali pravilno usposobljeni. Otroci se ne čutijo slišani in upoštevani, zato se s starši ne vidijo smisla posvetovati, čeprav bi si to želeli. Želeli bi si staršev, ki bi bili kredibilni in njihovega zaupanja vredni, skratka tudi za zgled in ne samo za biti slišani (običajno že to ne) ali celo biti prijatelj. Prijateljev imajo dovolj, pa še sami si jih lahko izbirajo. Starši pa so edinstveni in niso na izbiro. Jih kar dobiš in sprejmeš, najpogosteje brez možnosti vplivanja na kakovost odnosov. Prepričani so, da se morajo tudi starši šele naučiti pogovarjati s svojimi odrasčajočimi otroki (Ester Fabiani, iz Poročila o projektu).

Po ugotovitvah pilotskih projektov in šol za starše ostaja kritična tretjina staršev in njihovih otrok vselej izvzeta iz takih pobud, saj gre za t. i. neučljive starše in otroke. Zanje bo potrebno poiskati dodatne vire motivacije. Šola lahko svetuje, vendar se nefunkcionalni starši ne odzovejo in se izogibajo tako roditeljskih sestankov kot govorilnih ur. Potrebne kompetence so sicer v pristojnosti centrov za socialno delo, vendar je tem problematika tuja, saj s šolami niso dovolj povezani. Tako se zdaj kaže nova potreba – vzpostaviti funkcionalnejšo povezavo med šolami in centri za socialno delo, ki lahko pomagajo v primerih starševske nefunkcionalnosti, ko gre za problematične primere.

Tudi v bodoče bo poudarek preventivnih programov Mestne občine Ljubljana na področju skupnostne skrbi za otroke. Iz projektov izhaja, da bo potrebno pripraviti *nove programe, ki bodo dodatno usposabljali učitelje, ki so v vzgojni*

---

verigi najšibkejši člen. Stisnjeni med zakonodajo in konvencije, ki otroke ščitijo ter velikokrat preveč zaščitniškimi in nekritičnimi starši, so postavljeni pred novo generacijo otrok, ki pozna svoje pravice, ne pa tudi dolžnosti. Iz izkušenj slovenskih osnovnih šol povzemamo npr. interni dogovor med starši in učitelji, kjer starši pisno dovolijo učitelju, da med uro odzame moteči mobilni telefon in ga po pouku vrne. Cilj preprečevanja nasilja v šolah je razredna skupnost, ki spoznava svoje specifike, prepoznava in poimenuje svoja čutenja, svoje potrebe in se nanje ustrezno in pravočasno odziva, ki spoštuje vsakega svojega člana na način, da se ta počuti v skupnosti sprejet, ne glede na svoje drugačnosti..).

Neposredni cilj je usposobiti starše, njihove otroke in učitelje za funkcionalno delovanje in dobre odnose, vsakega v okviru kompetenc in dolžnosti. Šoli kot sistemu – instituciji, ki vzgaja in izobražuje naše otroke, je potrebno pomagati pri preprečevanju nasilja s konkretno s programom, ki bo deloval celostno.

Varno odraščanje pa je več kot zgolj odkrivanje in preprečevanje nasilja. Predstavlja stabilen in varen okvir vzgoje in izobraževanja v javnih institucijah – vrtcih in šolah, katerim se kot dopolnjujoči programi pridružujejo tudi zasebni vrtci in šole s posebnimi vzgojno izobraževalnimi programi. Lokalna skupnost kot skrbnica javne mreže vrtcev in šol, zadolžena zanje z izvirno pristojnostjo, lahko s svojo lastno lokalno politiko pospešuje mrežo in vključevanje otrok. Pester program, ki ga omogoča curriculum, in motivirani sodelavci postavijo prve podlage za odraščanje in socializacijo otrok: zavedanja pravic in meja.

Namesto zaključka: *lokalna skupnost naj bo v službi otrok in mladih, naj bo odprta in pripravljena nositi tudi težave, ki se pojavijo pri delu ter naj nanje reagira z vso prilagodljivostjo.*

Dr. Christian GOSTEČNIK

in

dr. Katarina KOMPAN ERZAR s sodelavci,

Frančiškanski družinski inštitut

PRIMERI DOBRE PRAKSE

Program Aktivno starševstvo (šola za starše)

Šola za starše se v okviru Frančiškanskega družinskega inštituta izvaja že od leta 1995. Nastala je kot odziv na vse bolj pogosta vprašanja staršev, kako se spoprijemati z vzgojnimi težavami ob svojih odraščajočih otrocih in mladostnikih, kako mladostnikom postavljati zdrave meje, ne da bi to sprožalo nasilje in podobno. Program sledi temeljnemu namenu usposobiti starše za odgovorno starševstvo in za aktivno reševanje problemov v družini brez uporabe fizičnega, spolnega in/ali čustvenega nasilja, izvajajo pa ga specialisti zakonske in družinske terapije. Poteka kot stalna oblika srečevanj staršev na Frančiškanskem družinskem inštitutu, na pobudo šol in staršev pa se program po potrebi v obliki enkratnih ali večkratnih srečanj izvaja na šolah po celi Sloveniji.

Frančiškanski družinski inštitut izvaja šolanje voditeljev šole za starše, ki traja eno leto in obsega teoretični in praktični del. Kvaliteto programa Šole za starše omogoča tudi individualna in skupinska supervizija izvajalcev šole za starše, ki jo vodijo predavatelji podiplomskega študijskega programa Zakonska in družinska terapija.

Starši na teh srečanjih spremljajo igro vlog ter so aktivno vključeni v pogovor in izmenjavo mnenj. Izkazalo se je, da je vključitev v program povečala njihovo razumevanje otrokovega doživljanja in ravnanja ter izboljšala zaupanje staršev vase in v otroka. Starši so postali tudi bolj naklonjeni delu šole in se raje, z manj strahu, vključujejo v sodelovanje s šolo.

Supervizija za učitelje

Pilotski projekt se je prvič izvedel na OŠ Livada v Ljubljani v šolskem letu 2005/2006. Na šoli je 95 odstotkov otrok, ki izhajajo iz neslovenskih družin. Zaradi velike nacionalne, kulturne in verske raznolikosti med učenci, starši in učitelji, prihaja do strahu pred drugačnostjo in nerazumevanja, kar je lahko hitro povod za konflikte tako med učenci samimi, kot v odnosu učenec - učitelj - starš.

Neupoštevanje meja, pogosto razreševanje konfliktnih situacij v šoli in ne-motivacija za učenje in delo, pa tudi nedoslednost sistema in nezaupanje staršev in učencev do šole, učitelje pušča v nemoči in jezi, saj učenci, pogosto pa tudi starši, vso odgovornost za neustrezno ravnanje in neuspeh predajajo na šolo

---

in njene delavce. V zadnjem času se zato kaže vse večja poklicna izgorelost učiteljev, vedno večji so občutki nesposobnosti ob reševanju konfliktov, motivacija za delo in nivo strokovne identitete upadata, nasilje in nedoslednost v šoli pa se razraščata. Vse to ima za posledico pogostejše neustrezno reagiranje učiteljev, otrok in staršev ob konfliktnih in ostalih vsakodnevnih situacijah ter manj kvalitetno izvajanje pedagoškega in vzgojnega procesa.

Zato smo tej šoli že v letu 2005/2006 ponudili supervizijsko skupino za učitelje, ki je omogočila sprotno evalviranje in strokovno razreševanje konfliktnih situacij, obvladovanje negativnih čustev, dvigovanje poklicne samozavesti ter prepričanja v lastno strokovnost. Prek odkrivanja in preokvirjanja neustreznih vzorcev vedenja, mišljenja in čustvovanja, so prisotni dobili večji uvid v situacijo in lažje prepoznali problem. Skupina je na srečanjih oblikovala ustrezne strategije postavljanja meja in enotnega modela razreševanja konfliktov. Učitelje smo skušali opremiti za ravnanje, ki spodbuja spremembe mišljenja ne le v njih samih, pač pa prek vzora in postavljanja meja tudi v otrocih in mladostnikih. V proces reševanja konfliktov smo vključili tudi prisotnost in sodelovanje staršev.

Vplivi supervizijskega dela na šoli:

V ŠOLSKEM KOLEKTIVU (primaren vpliv):

- povečala sta se sodelovanje in zaupnost med zaposlenimi in izboljšal prenos medsebojnih izkušenj in idej, kar je pripeljalo do bolj povezanega kolektiva;
- prek podpore skupine se je povečala samozavest, strokovna avtonomnost in kompetentnost med delavci šole ter zmanjšalo tveganje za poklicno izgorelost posameznika;
- vzpostavila se je večja senzitivnost za prepoznavanje in odzivanje na prikrite in vidne oblike nasilja in izboljšala preventivna dejavnost;
- zaradi razširitve teoretičnega znanja se je povečalo posameznikovo razumevanje sistema, svoje vloge in odgovornosti v njem;
- v kolektivu so se oblikovali ustrezni in uresničljivi modeli ustavljanja nasilja;
- povečal se je repertoar možnih načinov spoprijemanja s težavami in motnjami;
- povečala se je opremljenost učiteljev za vključevanje staršev ob otrokovem učnem in vzgojnem delu;
- zaradi boljšega razumevanja nalog in odgovornosti se je izboljšalo sodelovanje učiteljev in staršev nasploh ter tudi ob reševanju konfliktov.

V RAZREDNI IN ŠOLSKI KLIMI (sekundaren vpliv):

- ob izboljšani samozavesti in jasnejše postavljenih mejah učitelja se je lažje prepoznavala vloga in odgovornost tako učitelja, kot učenca in staršev;
- izboljšalo prepoznavanje in upoštevanje pravic v odnosu učitelj – razred – učenec;
- zmanjšalo neupoštevanje in nedoslednost postavljenih pravil in meja;
- zmanjšal strah pred drugačnostjo in s tem nasilje, ki izhaja iz ogroženosti;
- zaradi jasnejše strukture in zgleda učitelja povečala pripravljenost za medsebojno in vrstniško sodelovanje.

Supervizijsko delo z učitelji se je izkazalo za nenadomestljivo pomoč šoli pri samem pedagoškem in vzgojnem procesu, hkrati pa omogoča preprečevanje nasilja, vzpostavljanje varnosti in medsebojnega zaupanja pri vseh vpletenih in sodelovanju s starši.

Terapevtsko delo s starši

Program je nastal kot odgovor na zaznano povečano število otrok in mladostnikov, ki se soočajo z razvojnimi težavami, težavami v odraščanju, različnimi duševnimi motnjami in s čedalje večjo nemočjo svojih staršev, ki niso kos težavam otrok. Njegov temeljni namen je terapevtska podpora družini pri spoprijemanju z razvojnimi in duševnimi težavami oziroma motnjami otrok in mladostnikov. Končni cilj programa je odstranitev čustvenih zavor in nefunkcionalnih vzorcev vedenja pri posameznih članih družine, zlasti otrocih, ter vzpostavitev funkcionalnega starševstva in starševske empatije. V primeru, ko problema oziroma težave ni mogoče odstraniti, je končni cilj pripeljati družino do točke, ko uspe kljub problemu razviti funkcionalni način življenja.

Bistvena dejavnost, s katero program dosega zastavljene cilje, je družinska terapija. Poleg osnovne dejavnosti potekajo v programu tudi dopolnilne dejavnosti: skupina za zakonce v krizi, skupina za raz-poročene in telefonsko svetovanje, ki so vse namenjene utrditvi starševstva in s tem večji varnosti in sprejetosti otrok.

Vsi izvajalci so usposobljeni zakonski in družinski terapevti, ki so zaključili podiplomski študij zakonske in družinske terapije. Delo poteka po relacijskem modelu družinske terapije.

Pri težavah, ki se povezujejo s šolo, terapevt poleg samega terapevtskega procesa, v katerega je vključena družina oz. posameznik, aktivno sodeluje v timu z ravnateljji, učitelji in svetovalnimi delavci šole. Timsko delo omogoča uvid v sistemski vidik družinskega problema, spremljanje otrokovega dela in oblik dela s starši na šoli ter evalvacijo sprememb.

Cilji z vidika družine oziroma družinskih članov:

Družinski člani ob koncu obravnave dosežejo naslednje cilje:

- a) Sprejmejo odgovornost za svoje stanje in za način spoprijemanja s problemom.
- b) Dojamejo temeljno dinamiko problema in razumejo, kaj v družini vzdržuje oziroma povečuje problem.
- c) Razmejijo posamezne vloge v družini in s tem osvobodijo otroke njihovih patoloških vlog v družinskem sistemu.
- d) Naučijo se učinkovitega pogovarjanja o čustveno najtežjih temah (brez nasilja, žalitev in drugih nespoštljivih oblik vedenja).
- e) Naučijo se prepoznavanja, sprejemanja in izražanja čustev ter konstruktivnega zadovoljevanja pristnih življenjskih potreb.
- f) Razširijo svoj repertoar možnih načinov spoprijemanja s težavami in motnjami.

Cilji z vidika terapevta:

Terapevt z vsako posamezno družino, ki se vključi v program, zasleduje naslednje cilje:

- a) Razišče specifični problem družine (kaj je problem, kakšne so okoliščine, kakšne posledice povzroča problem v življenju družine kot celote in njenih posameznih družinskih članov itd.).
- b) Dojame dinamiko in čustveno ozadje problema (kaj v družini vzdržuje problem, kako se na problem odzivajo posamezni družinski člani ipd.).
- c) Pripelje družino do točke, ko lahko posamezni družinski člani prevzamejo osebno odgovornost za reševanje problema.
- d) Spodbudi družino, da preizkuša alternativne načine odzivanja na problem in da osvaja nove vzorce vedenja, doživljanja ter vstopanja v medsebojne odnose.
- e) Pripelje družino do točke, ko lahko razreši problem oziroma razvije funkcionalni način življenja kljub problemu (kadar problema oziroma težave ni mogoče odstraniti).

Terapevtsko delo z družinami otrok, ki imajo težave z učenjem in v medvrstniških stikih, je pri starših povečalo razumevanje čustvene dinamike problema in tako v družinah ustvarilo optimalno klimo za otrokov razvoj in odpravo oz. zmanjšanje posledic motnje na otrokovo in družinsko funkcioniranje. To se je odražalo tudi v zmanjšanju otrokovih težav pri delu in odnosih v šoli ter v večjem interesu staršev za vključevanje v razne oblike šolskega dela.

Iz predstavitve na posvetu:

Dr. Christian GOSTEČNIK

Dober dan. Izjemno sem ponosen, da smo lahko danes tukaj, zlasti pa sem ponosen na svojo ekipo. Vsekakor nočemo spreminjati formata teh predavanj, radi pa bi, da bi vam kot ekipa posredovali svoje izkušnje s področja nasilja, ki je danes predvsem v šolstvu postalo problem, ki pa ga šola zelo težko obvladuje. Naj povem samo še to, da smo prvi zakonski in družinski terapevti, ki jih je vzgojila Univerza v Ljubljani.

In kaj vam bomo povedali novega? Kaj mi razumemo drugače, kot razumejo ostali ljudje? Skušali vam bomo povedati, zlasti pa bi radi dali kakšen predlog, kje mi vidimo pomoč, na kakšen način lahko mi prispevamo k razrešitvi tega perečega problema nasilja in da je mogoče na osnovi naše terapevtske dejavnosti nasilje ne samo zmanjšati, ampak se zares korenito soočiti z njim. Ob tem se dobro zavedamo, da šola ni mentalna institucija. Vemo pa, da dokler ne bomo mi staršev vključili v vzgojo v vsej polnosti, tako dolgo mi ne moremo govoriti o nenasilni šoli. To so naše izkušnje, izkušnje našega dela na Frančiškanskem družinskem inštitutu.

Za začetek bi vam rad povedal zgodbo, ki me spremlja že vse življenje in ki v marsičem spominja na izključno preteklost. Pred sabo še vedno vidim sošolca v osnovni šoli, ki je prinesel v razred kurje bedro in ga pred vsemi nami začel slastno obirati. Sledil je disciplinski ukor. Vendar je sošolec kljub temu nadalje-

---

val s svojimi čudnimi strategijami ter jeznimi, ciničnimi izzivi. Postavil se je na sredo razreda in dejal: »Sem mislil, da mi boš rekla dober tek, a namesto tega me mečeš iz razreda.« Ker se ni hotel umakniti, je prišel ravnatelj, ki je z njim fizično obračunal in stvar je bila rešena. V istem razdobju se je pred našo šolo večkrat pojavil oče, ki je imel tam dva sinova. Po skoraj že utečenem ritualu ju je potem, ko se je pogovoril z njuno razredničarko, fizično javno pretepel. Preklinjal je in vpil, da mu delata strahovito sramoto in da on tega več ne bo prenašal ter da, ko se bo drugič spet pojavil v šoli, tedaj ne bo ostalo samo pri preprostih kaznih. Tudi vse nas je ostro premeril s pogledi ter dodal, da če ima še kdo kaj za povedati, lahko tudi z njim obračuna na podoben način.

Danes mislim, da je šola postala nekaj popolnoma drugega. Včasih smo bili dejansko žrtve nasilja, tako s strani učiteljev, s strani staršev in tudi učencev. Danes so učitelji postali žrtve, jasno pa, da tudi dijaki in učenci. Pri vsem tem pa, ponavljam, se jasno zavedamo in stroka temu dodaja nove in nove dokaze, da dokler starši ne bodo osveščeni do takšne mere, da oni pridejo in stopijo v šolo, dokler oče ni tisti, ki res sprejme svojo vlogo v vsej polnosti in on prevzame vlogo avtoritete v družini, se bo nasilje iz družine širilo vsepovsod. To je tisto sporočilo, ki ga ima sodobna znanost in moji sodelavci vam bodo skušali to sporočilo še nadalje artikulirati.

Dr. Katarina KOMPAN ERZAR

Sem strokovni vodja Frančiškanskega družinskega inštituta in sem tudi vodja klinike, to pomeni terapevtov, ki delujejo na našem inštitutu in na naših podružnicah.

Tisto, kar bi želela danes povedati je, da je problematika nasilja vedno problematika strahu. Kadar gre za strah in grozo, ki se širi iz nasilja, imamo dve možnosti. Ali se s strahom soočimo in ga preprečimo, ustavimo in pomagamo razrešiti ali pa ga pršimo in pršenje strahu se vidi v količini papirja, ki nastaja na naših mizah. Soočenje s strahom pa se vidi v učinkovitih povezavah in v dajanju moči tistim, ki so odgovorni za preprečevanje nasilja s tem, da se začne uporabljati sistem, ki je nastavljen. Sistem, ki lahko deluje le, če vanj verjameš. Šele ko se vzpostavi zaupanje in aktivira vse sistemske mehanizme, se lahko začne razreševati to dinamiko, ki je vstopila sedaj že v vse pore našega socialnega življenja.

Prva stvar, ki jo moramo vedeti pri nasilju je to, da je odgovornost za otroke izključno najprej odgovornost staršev. Za otroke so odgovorni njihovi starši in če želimo pomagati otrokom, bo treba okrepiti starše. Pri tem pa si lahko pomagamo z vsemi institucijami, s katerimi družina preko otrok prihaja v stik in to so šola, socialne službe, zavodi, včasih psihiatrija, zdravstveni domovi (to so prostori, kjer se prepozna ogromno nasilja). Potem bomo lahko postavili učinkovito mrežo pomoči, ki bo služila staršem, da bodo prevzemali odgovornost nad otroki, kar pomeni tudi učinkovite odvzeme.

Druga stvar, ki jo lahko vidimo pri delu z nasiljem ali pri tej stranpoti, ki se dostikrat ubira, je, da se nasilje širi preko zanikanja, preko prikrievanja, preko ustrahovanja in preko sramotenja. Dokler kateri koli sistem, s katerim prihaja

---

družina v stik, uporablja katerega koli od teh mehanizmov, lahko vemo, da bo nasilje potencirano. Če se v šoli lahko osramoti starše, ustrahuje otroke, zanika nemir v razredu in prikriva dejansko stanje in poklicno izgorelost učiteljev, ki niso v šoli zato, da bi preprečevali nasilje, bo šola nasilje spodbujala.

Tisto, s čimer bi zaključila, da dam besedo še sodelavkam in sodelavcem, ki so prav direktno v šoli že poskušali z različnimi projekti, je to, da če hočemo nasilje odpraviti in se s tem strahom res soočiti in ga zaustaviti, bo treba začeti verjeti v sistem. To pa pomeni sodelovati usklajeno in absolutno učinkovito odgovarjati na vsako prijavo nasilja in predvsem vzpostaviti jasno zaupanje med različnimi službami. Dokler se učitelji bojijo staršev, starši centrov za socialno delo, ravnatelj se boji družinskih terapevtov, politika pa socialnih služb, do takrat bo nasilje vedno uspelo prevladati.

Tina RAHNE

Sem socialna delavka in specialistka zakonske in družinske terapije. Imam izkušnjo z vodenjem supervizije za skupino učiteljev na eni od osnovnih šol, kjer je bilo nasilje eden izmed glavnih problemov. Ta supervizorska skupina je trajala celo leto, vanjo je bila vključena večina kolektiva. Povedala bi, da so učitelji to skupino videli kot izjemno učinkovito, ker v bistvu ni le onemogočila samega nasilja, pač pa smo ga aktivno reševali.

Nasilja namreč ne ustavimo s tem, če so samo neka pravila, za katera vsak posameznik ve, da se jih mora držati ali pa, če vsak posameznik hodi na kakšno usposabljanje, pa potem to poskuša sam pri sebi reševati. Nasilje se ustavi takrat, ko mi vsi točno vemo, da nasilje je, ko o tem govorimo in ob tem delujemo skupaj.

Mi smo pri tej supervizorski skupini izhajali iz konkretnih primerov in v bistvu se je le na konkretnih primerih tudi ta dinamika nasilja potem lahko odrazila, ker nasilje ni le samo eno določeno dejanje ali pa ena določena drža, ampak je povezano z zelo globoko čustveno dinamiko vseh vpletenih:

- tistega, ki nasilje izvaja;
- tistega, ki je žrtev nasilja;
- pa tudi tistega, ki nasilje gleda, ki je samo očitavec.

Strah je tisti, ki ta cel sistem vodi. Zato smo učitelje poskušali v tej supervizorski skupini toliko opolnomočiti, da se dejansko začnejo aktivirati ob nasilju. Se pravi, delali smo na tem, da jim ta strah ali pa ta ogroženost od nasilja ne odvzame moči. Ampak da prevzamejo odgovornost, da vedo, zakaj so na šoli, kaj je njihova vloga. To je pač učenje in ustvarjanje enega varnega prostora sebi, da lahko učijo in s to držo posredno otrokom dajo varnost, zgled, da je otrokom ob njih varno. Iz te drže si potem lahko ne le otrok, ampak tudi učitelj, dejansko poišče pomoč.

Delali smo zelo veliko na tem, da če pride do nasilja, to pomeni, da moraš poiskati pomoč. Nisi sam za vse. Dejansko je potrebno vključiti tudi ostale, vodstvo šole, kolektiv šole, tudi center za socialno delo, tudi policijo, če je potrebno. Samo s skupnimi močmi se da strah in grozo, ki ju nasilje prinese, zaustaviti. Če pa je človek v tem sam, ga strah spodreže in spodnese in zelo hitro pride do

---

tega, da nasilno dejanje spregledaš in rečeš, saj tega ni in to se zelo velikokrat dogaja vsem nam.

Vsi se učimo, kako v bistvu delati z nasiljem. Supervizorska skupina tako dejansko preko celega leta omogoča skupen proces soočanja z nasiljem vsem: učiteljem, učencem, vodstvu šole in pa svetovalni službi, iz šole pa še naprej na starše.

Ustavljanje nasilja je proces, ki vključuje razmišljanje ob konkretnem dogodku

- kako prepoznavam(o) nasilje;
- kako vsak sam pri sebi to želi ustaviti;
- kaj je že poskušal;
- in kaj še lahko naredi naprej.

To se je izkazalo za najbolj funkcionalno obliko ustavljanja nasilja. To so izrazili tako starši kot učitelji sami, hkrati pa je tudi dinamika v razredih in na celi šoli postala bolj varna. Dejansko so postali učitelji in starši, ki so se vključili v ta problem, tisti odrasli, o katerih je prej dr. Šverčeva govorila, ki dejansko so odrasli in ki znajo prevzeti odgovornost za ta problem in ga reševati.

Dr. Katarina KOMPAN ERZAR

Mogoče bi dodala samo en stavek. To je omogočil družinski terapevt, ki lahko dela s starši, se ne boji staršev, se ne boji učiteljev in se ne boji otrok.

Andreja POLJANEC

Pozdravljeni. Sem psihologinja in specialistka zakonske in družinske terapije. Tudi jaz sem imela to srečo, da sem nekaj časa delala na šoli – na eni kot profesorica in na drugi kot svetovalka. Trenutno sem zaposlena na Inštitutu. Navezala bi se na to, da so pred leti učitelji imeli možnost, da so otroke lahko kaznovali, tako kot so bili otroci kaznovani doma. To je bil način vzgajanja, ki mu sicer rečemo bolj dresura kot vzgoja v pravem pomenu besede. Vendar, ko smo ta način učiteljem vzeli (na srečo nam je to uspelo), da otrok v šolah ne smejo več kaznovati niti fizično niti psihično ali na kakšen drug način, pa jim nismo nič dali v zameno za to.

Učitelji se počutijo zelo nemočne v smislu, da so popolnoma brez moči, popolnoma brez avtoritete. Na vedenjsko problematiko v razredu, ki je v bistvu nasilna, ker ruši vzdušje v razredu, ali je celo fizično in verbalno nasilna, tako rekoč ne vedo, kako bi se odzvali. Opazila sem, da imajo razredniki za razredne posle, kar naj bi vključevalo tudi obveščanje in sodelovanje s starši in podobne stvari, plačani dve dodatni uri svojega časa. Porabijo pa ga ogromno, ker problemi z otroki v razredu so in velikokrat se pokažejo prav v šoli. Tisti učitelji, ki so zaslužili, da bodo prek staršev lahko prišli bližje k otroku, da bodo starši lažje reševali težave, so se v bistvu vrgli v to sodelovanje, vendar je nastal problem. Učitelji za to delo niso izobraženi, tudi niso plačani, zato je prišlo do nesoglasij in preobremenjenosti učiteljev. Kljub najboljši volji pomagati, so ob vsem tem prestrašeni, nemočni, obupani, in se sprašujejo kako, na kakšen način delati s starši in otroki. Toliko poguma so imeli, da so jih poklicali, toliko so čutili, da problem izhaja od tam, niso pa vedeli, kaj naj naredijo naprej.

Ena od naših izkušenj, ki je zelo pozitivna, je, da ima družinski terapevt ali strokovno usposobljeni delavec supervizorske skupine za učitelje. Druga zelo dobra alternativa pa bi verjetno bila, da bi bil v šoli zaposlen tudi družinski terapevt, ki bi lahko skupaj z družinami delal na točno določeni problematiki. Izvor nasilja, mislim, da se nobeden ne slepi, je v družini in je dobro začeti pri vzroku, če ga poznamo. Hvala.

Matej TORKAR

Lep pozdrav še z moje strani. Sem družinski terapevt na Frančiškanskem družinskem inštitutu in oče dveh otrok.

Rad bi začel z osebno izkušnjo. Ko sem šel prvič v šolo na roditeljski sestanek za starejšo hčerko, sem šel z zelo mešanimi občutki. To je bila ista šola, v katero sem hodil tudi sam in sem imel nanjo prijetne in manj prijetne spomine. Na sestanku sem imel občutek, da je v razredu posebna klima. Ko sem odhajal s sestanka, je ta čuden občutek še kar vztrajal v meni, čeprav si ga nisem mogel razložiti. Ko sem se malo poglobil vase, kaj ta občutek dejansko je, sem izluščil dve stvari. Prva je to, čemur sem jaz rekel strah. Občutil sem strah, da jaz kot oče nečesa ne delam prav s svojimi otroki. Drugi občutek, ki mi je ostal, pa je bil ta, da bi starši morali stopiti na stran šole v boju proti otrokom, ki so nasilni. Ta dva občutka sta zelo močno odmevala v meni in se jih nisem mogel znebiti. To je moja izkušnja in verjamem, da je kdo od vas najbrž že doživel kaj podobnega.

Na drugi strani pa imamo učitelje. Pred približno dvema mesecema smo skupaj s kolegi sodelovali na izobraževalnih dnevih za pedagoške delavce, kjer smo se imeli priložnost seznaniti tudi s tem, kaj konkretno učitelji doživljajo, s katerimi problemi se srečujejo in kje so težave. Izkazalo se je, da so njihova doživljanja zelo podobna. Prav tako so učitelji obremenjeni. Morajo igrati vlogo mame, očeta, policajca, sodnika in še kaj drugega, nekje na koncu pride tudi učitelj. Se pravi tisto osnovno, za kar je tudi poklican. Učitelj, ki mora igrati vse te vloge, je dejansko v stiski, saj tega ne zmore, zaradi tega, ker je njegova in edina osnovna funkcija to, da tam uči. Če mora opravljati še kup drugih vlog, ki v osnovi niso njegove, se kaj hitro znajde v težavah in stiski.

Kaj nam potem sploh še ostane? Kaj je najpomembnejše? Imamo svoje otroke, ki si zaslužijo ljubeče in spoštljive odnose, v katerih bodo živeli. Če izhajamo iz tega, nam kar hitro postane jasno, da je potrebno okrepiti predvsem starše, da bodo prevzeli to vlogo v polnosti. In če na koncu vključim še nas kot terapevte. Tudi pri nas, na družinski terapiji, na naših srečanjih z družinami se že takoj na začetku izkaže, da noben družinski terapevt ne more prevzeti vloge mami ne očetu. Potrebno je okrepiti starše, da bodo prevzeli to vlogo od prvega dne naprej, od prvega srečanja naprej, zato jih spodbujamo k temu, da bodo lahko prevzeli svojo vlogo in da bodo uspešni starši svojim otrokom. Hvala lepa.

Dr. Katarina KOMPAN ERZAR

Mogoče še krajši povzetek, preden izrečemo zadnjo besedo. Poudarila bi naslednje:

Nasilje je zelo globoko, je del naše kulture in se je v njej zakoreninilo predvsem zaradi ustrahovanja, v katerem smo živeli dve generaciji. Ustrahovanje deluje na logiki deli in vladaj. Ta logika pa je ravno nasprotna od logike družine, ki je logika poveži in izčisti. Ustrahovanje se je pokazalo predvsem skozi poskuse čim bolj oddaljiti otroka od družine in vzpostaviti splošno družbeno skrb za otroke, da družina ne bo posegala v družbo s tematikami in z močjo, ki jo sicer ima. Ta logika nas še sedaj bremeni, predvsem v sistemih, ki so morali delovati na tak način. Če hočemo nasilje ustaviti, bo treba zagristi v to. Pomeni začeti iskreno sodelovati in združevati moči. Tako, kot je Matej lepo povedal, kako je biti oče in priti v šolo in kako je biti učitelj in delati vse drugo, razen, da učiš.

Kje začeti? Prav pri lastni nemoči. Za vsako vprašanje, na katerega nimaš odgovora, je treba poiskati ustrezno pomoč. Če bomo zagotovili sodelovanje vseh strokovnih služb, ne pa, da se kregamo, kdo sme kaj delati, kdo bo sedaj kje, kdo sega komu v zelje, nas je komaj zadosti, da bi zaustavili mogoče tretjino nasilja. Zelo bi želela, če bi današnji dan izzvenel v smeri, kaj vsak od nas lahko naredi, da mogoče vidimo, koliko koščkov te slike nam še manjka in jih bo treba zagotoviti, da bo družina lahko začela opravljati svojo nalogo.

Druga ključna točka pa je skupna pomoč vseh inštitucij staršem in družini, da bo lahko spet začela živeti svojo vlogo in razvijati ter uporabljati moč, ki jo ima v otrokovem razvoju.

Dr. Christian GOSTEČNIK

Nasilje je kot mafija, ki ima razpredene svoje lovke v vseh sistemih, zlasti pa v šolskem. Zakaj ravno tam? Zaradi tega, ker otroci, ki prihajajo iz nasilnih družin, kričijo po varnosti, zavarovanosti, po nekom, ki bi jih razumel, ustavil in dal razmejitve in jih omejil, da bi lahko to nasilje na drugačen način zregulirali. Zato z našimi izkušnjami tukaj stopamo pred vas in trdimo, da družinski terapevt to razume. Mi ne želimo ustvariti iz šol mentalne institucije, ampak dati v šolskem sistemu prostor poklicu, ki bo razumel dinamiko nasilja ter zato vključil tudi ostale sisteme pomoči, ker samo kot tim lahko učinkovito delujemo pri odpravi nasilja. Hvala lepa.

Dr. Bojan REGVAR,
Socialna zbornica Slovenije

OBSEG POJAVA OGROŽENIH OTROK IN SOODVISNOST TEGA POJAVA Z NASILJEM V ŠOLAH

Obseg pojava ogroženosti otrok se v Republiki Sloveniji spremlja na več načinov. Vsi načini spremljanja so sektorski, kar pomeni, da jih različne institucije spremljajo v okviru svoje metodologije, zato se podatki med njimi praviloma prekrivajo. Podatki se zbirajo in urejajo z manjšim časovnim zamikom, zato je težko zagotoviti najnoveše in aktualne podatke. Seveda pa je v prispevku razviden obseg pojava in njegovo gibanje skozi obdobje po letu 2000.

Problematično seveda ni prekrivanje podatkov ali njihov delni zamik, temveč, zakaj imajo institucije, za katere je možno predvideti, da delujejo na isti populaciji otrok, različne podatke. Res je, da različne institucije ne obravnavajo vseh ogroženih otrok, toda nekatere kategorije ogroženih otrok bi po pravilu morale. Delno je razlike mogoče pripisovati metodologiji zbiranja podatkov in težavam pri zbiranju podatkov, delno pa temu, da otroci v teh postopkih in njihovi zastopniki nimajo želje po izpostavljanju v več institucijah in da imajo do posameznih izrazit odpor.

Dejstvo je, da je statistično spremljanje tega pojava doživljalo v preteklosti številne posodobitve, delno zaradi spremembe zakonodaje, delno zaradi posodobljenih metodoloških pristopov. V nasprotju s pridobljenimi podatki pa večina ocen o obsegu pojava izkazuje večji obseg te problematike, zaradi česar je mogoče potrditi verjetnost, da je velik del tega pojava neodkrit in se skriva v t.i. neodkritem - sivem polju celote pojava in da je mogoče pričakovati trend povečanja obsega tovrstnih obravnjav z de-stigmatizacijo obravnjav, z razvojem učinkovitosti pomoči in z normalizacijo procesa iskanja pomoči s strani žrtev ter povečano ozaveščenostjo morebitnih zaupnih oseb.

Razvoj načinov obravnjav ogroženih otrok je vsekakor prisoten. Do leta 1995 v Republiki Sloveniji v sektorju socialnega varstva ni bilo niti enega Kriznega centra, kamor bi se lahko otroci zatekli sami, torej brez napotnice, brez takojšnje vednosti staršev, brez posredovanja policije, ipd. V zadnjem obdobju prihajajo v Krizne centre za otroke tudi manjši otroci. Ko se je na začetku tega leta v enega izmed kriznih centrov zatekel 4 letni otrok, s svojo muco v naročju, in prosil za pomoč, lahko ocenimo vse krizne centre kot institucije, ki opravljajo svoje poslanstvo na način, ki je dostopen in primeren in omogoča normalizacijo procesov pomoči.

Danes je kriznih centrov 7, do leta 2010 pa se jih načrtuje 10, vsi pa so opredeljeni v Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva do leta 2010 (Ur. list RS št. 39/2006). V letu 2006 se je v te institucije zateklo in v njih bivalo 389

otrok, enodnevnih obravnav pa je bilo v kriznih centrih 541, ocenjeno pa je, da gre v 90 odstotkih primerov za otroke, ki se šolajo.

Vsekakor je uspeh pri razvoju pomoči ogroženim otrokom povezan z njegovo načrtnostjo in usposobljenostjo kadrov in na tem področju je bilo v preteklih letih več pozitivnih premikov. V preteklih letih se je razvilo multidisciplinarno delo, širila se je mreža zavetišč, varnih hiš, materinskih domov in kriznih centrov za otroke. Pridobivanje podatkov in sodelovanje med različnimi institucijami teče lažje. Osveščenost je velika in lahko se potrди, da je kapacitet z ležišči v varnih hišah in zatočiščih za ženske z otroci preko 305, od tega 144 za ženske, preostalo za otroke in da so v pomembni meri polne, nekatere od njih celo vztrajno prezasedene. Mreža šteje 9 materinskih domov z enotami, 8 varnih hiš, 1 krizni center za ženske - žrtve nasilja za kratkotrajne obravnave. Ženske - žrtve nasilja se v te institucije pogosto zatečejo z otroki. Vzrok večjega dela namestitev je nasilje v medosebnih odnosih znotraj ene družine. Glede na dosedanje delo in napredek v skrbi za ogrožene otroke v zadnjih letih menimo, da je mogoče potrditi napredek pri kvaliteti in načinu izvedbe storitev glede obravnav ogroženih otrok, vendar, da je potrebno in mogoče spodbuditi pomoč ogroženim otrokom na povsem organizacijski ravni ob ustreznem izkoriščanju obstoječih zakonskih določil.

V nadaljevanju predstavljamo podatke, ki so zbrani na podlagi pisnega zaprosila zbornice. Odzvali so se na Ministrstvu za notranje zadeve, Vrhovnem državnem tožilstvu, Inštitutu za varovanje zdravja, Inštitutu za socialno varstvo Republike Slovenije, nekatere podatke pa smo zbrali na podlagi objavljenih virov.

V naslednjih podatkih Ministrstva za notranje zadeve gre za otroke do 18. leta starosti, ki so bile žrtve kaznivih dejanj, storjenih v družini. Podatki o številu otrok so zajeti iz kazenskih ovadb, ki jih je policija podala na pristojna okrožna državna tožilstva, obsegajo pa tako kazniva dejanja z elementi nasilja kot tudi druga kazniva dejanja, npr. neplačevanje preživnine, kazniva dejanja zoper premoženje in druga dejanja.

Tabela 1: Število otrok, žrtve nasilja v družini od leta 2000 do leta 2006.

<i>leto</i>	<i>število oškodovancev</i>
2000	344
2001	390
2002	484
2003	519
2004	535
2005	509
2006	569

Vir: MNZ, dopis naslovljen na SZS, št. 020-056/2007)

Iz naslednje preglednice je razvidno število otrok do 18. leta starosti, ki so bile žrtve kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost. Največji delež predstavljajo kazniva dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, podatki pa so zajeti iz kazenskih ovadb.

Tabela 2: Število otrok, žrtev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost iz XIX. Poglavja kazenskega zakonika od leta 2000 do leta 2006.

<i>leto</i>	<i>število oškodovancev</i>
2000	175
2001	246
2002	242
2003	225
2004	249
2005	219
2006	201

Vir: MNZ, dopis naslovljen na SZS, št. 020-056/2007

V naslednji tabeli so prikazani podatki o številu otrok do 18 leta starosti, ki so bili žrtve kaznivih dejanj, katerih osumljenci so bili prav tako otroci do 18 leta starosti. Med temi dejanji prevladujejo premoženjska kazniva dejanja, sledijo jim kazniva dejanja zoper življenje in telo ter zoper spolno nedotakljivost ter kazniva dejanja v zvezi s prepovedanimi drogami.

Tabela 3: Število otrok, žrtev vrstniškega nasilja od leta 2000 do leta 2006.

<i>leto</i>	<i>število oškodovancev</i>
2000	786
2001	963
2002	759
2003	549
2004	583
2005	496
2006	508

Vir: MNZ, dopis naslovljen na SZS, št. 020-056/2007

Na podlagi teh podatkov torej ni mogoče govoriti o posameznikih ali samo o posameznih storilcih, temveč tudi o tem, kako uspešneje delati z žrtvami teh dejanj, ki so zaradi nastalih razmer učno manj uspešni, imajo posledično hujše čustvene težave ali resne težave v doživljanju, ki so spremljane z boleznimi in različnimi reaktivnimi stanji, ki vodijo v težave pri šolskem delu. Z zmanjševanjem obsega socialnih služb v šolah in drugih spremljajočih ukrepih je tako prisotna vrzel v možnosti za pomoč žrtvam dejanj.

Število ogroženih otrok se po navedbi MNZ ne prekriva s podatki Okrožnih državnih tožilstev, ki imajo pri sprejemanju ovadb številne težave. Pomembnejši razlog teh težav je predvsem v tem, da otrok ne more sam podati predloga za pregon, zato imajo centri za socialno delo (poleg staršev) zakonsko dolžnost za zaščito ogroženega otroka. Po izkušnjah okrožnih državnih tožilcev tak predlog žal podajo v redkih primerih, predvsem v postopku odvzema roditeljskih pravic in oddaje otroka v rejništvo. Vsekakor pa je v predstavljenih podatkih mogoče

potrditi dolgoročen trend rasti obravnav, še posebno, če podatke primerjamo z desetletjem ali več nazaj, kar kaže na večjo ozaveščenost, prisotnost prednostnega reševanje teh zadev, večji specializaciji tožilcev in sodnikov za tovrstne obravnave in izboljšanjem prakse v širšem smislu.

Tabela 4: Število otrok, žrtev nasilja od leta 2000 do leta 2006

<i>Leto</i>	<i>Obravnavane ovadbe na tožilstvo (skupaj)</i>	<i>Kaznivo dejanje spolnega napada na osebo mlajšo od 15 let (183.čl KZ)</i>	<i>Kaznivo dejanje zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja (201 čl. KZ)</i>	<i>Izrečene sodbe sodišč na 1. stopnji</i>
2000	384	123	261	-
2001	495	152	343	50
2002	495	193	302	142
2003	519	171	348	39
2004	546	173	373	158
2005	686	-	-	204
2006	667	-	-	272

Vir: Vrhovno državno tožilstvo; dopis št. TU 102/07-4-SP-Vp

Op.: v letu 2005/2006 je na voljo podatek skupaj, za preostala leta je razdeljen v dve skupini, zaradi spremembe zakonodaje in zbiranja podatkov, vsi podatki vsebujejo tudi nezaključene oziroma začete primere iz prejšnjih obdobj

Iz poročil Vrhovnega državnega tožilstva je mogoče razbrati tudi nekatere zanimive poudarke. V letu 2002 je pravnomočna postala najvišja zaporna kazen 15 let zopora, zaradi dveh nadaljevanih kaznivih dejanj spolnega napada na otroka in posilstva, ki jih je obdolženec izvršil nad hčerko. Druga najvišje izrečena kazen je bila 12 let, ostale kazni pa so bile 6 let in nižje.

V letu 2003 je bil obdolženec spoznan štirih kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, in dveh dejanj spolnega nasilja storjenih na škodo šestih deklet, ki jih je zvalil na različne kraje na območju Ljubljanskega gradu in Rožnika. Izrečena mu je bila enotna kazen 17 let in 6 mesecev zopora. Najbolj frekventno obdobje kaznivega dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, je večinoma moški v družinskem ali ožjem sorodstvenem razmerju z žrtvijo, največkrat deklico v starostnem obdobju med 8 in 13 let. V tem obdobju je bilo opazno, da oškodovanci in druge privilegirane priče v fazi glavne obravnave marsikdaj izkoristijo pravico iz 2. točke 1. odstavka 236. člena ZKP in pričanje odklonijo, ali že dane izjave prekličejo, s čimer glede na to, da gre za dejanja, storjena med štirimi stenami, onemogočijo dokazovanje. Vzrok za to je bil ocenjen v dolgotrajnosti postopkov, s številnimi ponavljanji izpovedb in podrobnim opisovanjem dejanj, ki bi jih žrtve želele potisniti v podzavest, pa tudi v pritiskih, ki so jih deležne s strani storilca in bližnje okolice. Žal je to imelo največkrat za posledico umik tožbe ali pa izdajo oprostilne sodbe. V letu 2003 se je spremenila procesna zakonodaja, po kateri od julija 2003 izjave

---

privilegiranih prič, tudi če se kasneje poslužijo pravne dobrote in ne pričajo več, ostanejo v sodnem spisu in je na njih tudi mogoče opreti sodno odločbo. Navedeno je bilo rezultat posluha zakonodajalca za ta, tako občutljiva dejanja.

Tožilstva v svojem poročilu v letu 2004 izrecno opozarjajo, da je pri dokazovanju kaznivega dejanja zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja dokazni postopek zaradi dinamike medosebnih odnosov storilca in žrtve zapleten ter za žrtev praviloma zelo neugoden. Prav zaradi pomembne vloge, ki jo v dokaznem postopku pridobijo tretje osebe, torej osebe izven kroga družine, učitelji, vzgojitelji in drugi, ki vsakodnevno spremljajo oškodovance se je kot toliko pomembnejša pokazala praksa sodelovanja tožilcev na sestankih teamov, ki jih organizirajo pristojni centri za socialno delo. Pripravljenost sodelovanja s centri za socialno delo, policijo in civilno družbo, ob jasnih razmejitvah pristojnosti vsakega, je, tako kot izhaja to iz poročil okrožnih državnih tožilcev, pozitiven premik tožilčevega dela za odvratanje ogroženosti otrok.

Vsebinski pregled zadev na tožilstvu je v letu 2004 potrjeval teoretična spoznanja, da je storilec praviloma otroku zelo blizu, pogosto v roditeljskem razmerju, oz. širšem sorodstvenem razmerju. Praviloma se ta dejanja ponavljajo skozi daljše časovno obdobje, pri čemer se dejanja praviloma gostijo in izvršitvene oblike postajajo čedalje težje. V letu 2005 so bila spoznanja, in sicer, da je storilec nasilja v razmerju do otroka praviloma najbližja oseba, najpogostejše roditelj.

V letu 2005 se je zaključilo sojenje storilcu dolgoletne spolne zlorabe pastorka in surovega ravnanja z njo, obsojen je bil na 14-letno zaporno kazen, oškodovanki pa je bil dosojen tudi premoženjsko pravni zahtevek v višini 7.000.000 SIT (29.210 EUR). Kazen mu je bila, po pritožbi, znižana na 12 let zaporne kazni.

Storilci vseh teh kaznivih dejanj so bile v letu 2006 osebe obeh spolov v starostnem razponu do 72 let, med njimi tudi mladoletnica in mladoletnik. Sodni epilog je v leto 2006 dobilo nekaj v javnosti odmevnih kazenskih zadev. Obtoženim kaznivega dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, praviloma v nadaljevanju, so bile izrečene zaporne kazni, posamezne izmed njih v višini nekaj let, najdaljša izrečena zaporna kazen je bila kazen, izrečena očetu, in sicer za kaznivo dejanje po 3. odstavku 183. člena KZ in po 1. odstavku 201. člena KZ v višini devet let. Materi iste oškodovanke pa je bila izrečena kazen v višini enega leta zaradi kaznivega dejanja po 1. odstavku 201. člena KZ. Pravnomočna pa je postala tudi kazen, v kateri je sodišče ob tem, ko je obdolženca spoznalo za krivega kaznivega dejanja spolnega napada na hčerko po 3. odstavku 183. člena KZ, slednji dosodilo tudi premoženjsko pravni zahtevek v višini 4,5 MIO SIT (18.778 EUR).

Posamezni storilci, ki so svoje žrtve - otroke izbirali izven družinskega kroga, pa so v nasprotju s storilci v družinskem krogu, žrtve izbirali iz širšega kroga, zato je število žrtev pri njihovih ravnanjih večje. Upošteva naravo tovrstnih kaznivih dejanj pa je tožilstvo opozorilo, da se je potrebno zavedati, da je sivo polje neodkritih žrtev bistveno večje, saj kazenski postopek zajema le tiste, kronološko najbližje napadu, ki je ravnanje storilca razkril.

Sodišča prve stopnje so v letu 2006 s sodbami odločila v kazenskih zadevah zoper 272 obdolžencev, v letu 2005 pa 204 sodbe. Sodišča prednostno obrav-

navajo te primere, posamezni primeri res odstopajo, predvsem v težjih primerih, vendar je mogoče potrditi napredovanje pravosodne prakse na teh primerih, kar se kaže tudi v spremembi procesne zakonodaje in delno prakse dela.

Interpretacija razlik v številu obravnav ni preprosta in je ni mogoče pripisati enemu razlogu. Dobro bi bilo, da bi bili vsi kazenski postopki v teh zadevah opravljeni čim hitreje in brez zavlačevanja in prelaganja glavnih obravnav. Kazenski postopek je lahko učinkovit samo tedaj, če je izveden takoj po odkritju kaznivega dejanja in brez napak, zaradi katerih bi lahko v zvezi s pritožbo prihajalo do razveljavitve sodb in ponovnega sojenja. Slednje spoznanje se mora utrditi tudi pri nosilcih javnih pooblastil zunaj pravosodnega sistema, pri otrokovih zaupnih osebah znotraj okolja, v katerem otroci živijo in v širši javnosti.

V nadaljevanju izpostavljamo nekatere podatke Inštituta za varovanje zdravja, ki na ravni celotne Republike Slovenije zbirajo podatke o posameznih medicinskih obravnavah, torej tudi teh, ki so izvajani v razmerju do ogroženih otrok.

Tabela 5: Podatki o številu umrlih otrok, številu hospitalizacij ter obiskih otrok v primarnem zdravstvenem varstvu zaradi posledic napada oziroma nasilnih dejanj, ki jih je povzročila druga osebah, po spolu in starostnih skupinah, Slovenija 2001 - 2005.

<i>Stari od 1-6 let</i>	<i>Umrli</i>	<i>Hospitalizacija</i>	<i>Primarno varstvo</i>
2001	0	2	24
2002	0	4	18
2003	1	0	27
2004	0	3	22
2005	0	0	27

Vir: Inštitut za varovanje zdravja, dopis. št. 106-052-2/07

Tabela 6: Podatki o številu umrlih otrok, številu hospitalizacij ter obiskih otrok v primarnem zdravstvenem varstvu zaradi posledic napada oziroma nasilnih dejanj, ki jih je povzročila druga osebah, po spolu in starostnih skupinah, Slovenija 2001 - 2005.

<i>Stari od 7-14 let</i>	<i>Umrli</i>	<i>Hospitalizacija</i>	<i>Primarno varstvo</i>
2001	0	26	269
2002	2	18	276
2003	2	26	264
2004	0	13	267
2005	1	18	210

Vir: Inštitut za varovanje zdravja, dopis. št. 106-052-2/07

Tabela 7: Podatki o številu umrlih otrok, številu hospitalizacij ter obiskih otrok v primarnem zdravstvenem varstvu zaradi posledic napada oziroma nasilnih dejanj, ki jih je povzročila druga osebah, po spolu in starostnih skupinah, Slovenija 2001 - 2005.

<i>Stari od 15-19 let</i>	<i>Umrli</i>	<i>Hospitalizacija</i>	<i>Primarno varstvo</i>
2001	3	67	580
2002	4	66	642
2003	1	67	659
2004	1	71	661
2005	2	61	553

Vir: Inštitut za varovanje zdravja, dopis. št. 106-052-2/07

Iz tabel o zdravstvenih obravnavah izhaja obseg obravnavanih otrok v zdravstvenih organizacijah. Posamezni otrok je lahko obravnavan na več nivojih, tudi predstavniki inštituta pa so mnenja, da so primeri poškodb in zastrupitev, ki so posledica nasilnih dejanj, pogosto neprepoznani oziroma napačno zabeleženi in je zato njihovo število podcenjeno. Predvsem to najverjetneje velja za nasilje v družini, medtem, ko je med-vrstniško nasilje po njihovem mnenju verjetno bolje zabeleženo, kar se odraža tudi v podatkih.

Podatki Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo v okviru katerega deluje oddelek »Otroška opazovalnica« so zbrani na podlagi zakonskih pooblastil tega inštituta. Podatki inštituta so zbrani v večje število agregatnih skupin, v nadaljevanju pa so predstavljeni samo najbolj ključni podatki. Iz podatkov je razvidno, da gre v obravnavah iz sistema socialnega varstva za večjo množico otrok, kar izkazuje velik obseg problema.

Tabela 8: Nasilje nad otroki in mladino.

<i>leto</i>	<i>število mladih, ki so doživeli/doživljajo nasilje</i>
1995	1599
2000	2999
2001	3479
2002	3483
2003	3229
2004	3046
2005	2539

Vir: Inštitut za socialno varstvo, dopis z dne 6.2.2007

Tabela 9: Število otrok in mladih, storilcev prekrškov in kaznivih dejanj - skupaj.

<i>leto</i>	<i>število otrok, storilcev prekrškov in kaznivih dejanj skupaj</i>
1995	4364
2000	5318
2001	4344
2002	4007
2003	3308
2004	3349
2005	2847

Vir: Inštitut za socialno varstvo, dopis z dne 6.2.2007

V nadaljevanju predstavljamo bazo podatkov, ki jo zbira Skupnost Centrov za socialno delo na podlagi letnih poročil vseh centrov za socialno delo. Izbrani so samo podatki, ki posredno ali neposredno kažejo obseg ogroženih otrok, v delu podatkov pa tudi za ukrepe teh institucij.

Tabela 10: Ukrepi CSD v primeru obravnav otrok.

KATEGORIJA OTROK	2003	2004
število otrok v rejništvu	1470	1279
število rejniških družin	894	902
postavitev skrbnika za poseben primer	1795	1356
postavitev stalnega skrbnika	417	405
spremljanje skrbništva	544	635
obrnava otrok zunaj sodnega postopka zaradi prekrškov	2527	1958
obrnava otrok zaradi težav v odraščanju	2265	1735
obrnava mladoletnih v pred-kazenskem sodnem postopku	1223	883
obrnava mladoletnih zaradi kaznivih dejanj	3693	3020
vzgojni ukrepi oddaje v vzgojni zavod	124	97
namestitve v vzgojni zavod	354	341
navodila in prepovedi	430	419
nadzorstvo organa socialnega varstva	1052	1012
beganje od doma	275	252
zasvojenosti (alkohol, droge, drugo)	599	535

Vir: Skupnost CSD

Na podlagi različnih študij, raziskav, diplomskih ali podiplomskih nalog, ki izhajajo iz opazovanj posameznih šol, je mogoče potrditi, da je med otroci znotraj šolskega sistema veliko nasilja, da pri nasilju sodeluje tudi do tretjina učencev, a kljub opažanju nasilja ne storijo ničesar proti njemu. Kljub uvedbam kamer

---

in varnostnikov v osnovne in srednje šole je obseg nasilja pridobil razmeroma velike razsežnosti, ki zahtevajo posebej pripravljene ukrepe proti temu pojavu in posebne ukrepe za ravnanje z žrtvami, predvsem žrtvami najtežjih načinov ogrožanja otrok. Kot je iz podatkov mogoče razbrati, gre pravzaprav za velik obseg pojava.

Povezava med obsegom ogroženih otrok in nasiljem v šolah

Obsegu pojava se ni mogoče izmikati ali ga tolmačiti kot zanemarljiv, ali za problem, ki je glede na primerjavo z obsegom drugih problemov majhen oziroma neznačilen za Slovence. Tudi primerjavo, da gre za statistično povprečen pojav v primerjavi s tem problemom v EU, je mogoče oceniti kot primerjavo, ki sproža zadržke do večjega odziva na ta problem. Gre za obseg pojava, za katerega je mogoče trditi, da je zaradi ocene sivega polja pri tovrstnem pojavu bistveno večji, vendar je že ugotovljeni obseg dovolj velik razlog za sprejem aktivnosti za zmanjševanje tega pojava. Obseg teh podatkov, predvsem obseg uspešno vodenih obravnjav, praviloma zbledi ob posameznih izstopajočih problemih, ki se pojavijo v medijih in jih je mogoče razumeti kot izreden in enkratni dogodek. Teh navidez izrednih dogodkov je vsako leto nekaj in o njih se praviloma govori kot o prelomnih dogodkih za sprejem novih pravil, za uvedbo specifičnih načinov reševanja, za uvedbo nove kaznovalne politike, ipd. Tudi sicer ti izredni primeri sprožajo splošno averzijo in povečujejo osveščenost ljudi, vendar imajo minoren generalno preventiven učinek na zmanjševanje obsega pojava in pogosto povzročajo negativne posledice predvsem na strani ogroženih otrok, ki so naenkrat v središču medijske pozornosti, kar je pravzaprav še vedno pomemben zadržek za prijavljanje teh dejanj. Taki dogodki povzročajo še težje mehanizme storilcev za utišanje žrtev, kar je pogosto še dodatna škoda v razmerju do storilcev.

O načinih reševanja problematike nasilja tako v razmerju odraslih do otrok, kot v razmerju med-vrstniškega nasilja je napisanih več členov v zakonih in podzakonskih aktih, kakor tudi študij o obsegu pojava ali uspešnosti posameznih pristopov. Zadnji predlog Družinskega zakonika (predlog MDDSZ iz javne razprave, objavljen 20. 4. 2007) v poglavju 7. (členi 151-179) izkazuje primeren predlog za urejanje problemov ogroženih otrok. Predlog je usklajen z obstoječo prakso, vendar se nanaša pretežno na socialno varstvene organizacije in na obravnavo žrtev. Slednje pa je še možno dograditi z ustreznimi mehanizmi, predvsem v šolskem sistemu, ki jo otroci, žrtve ogrožanja, skoraj vsi obiskujejo.

Številne študije izkazujejo obstoj pojava kot razlog za nadaljnje generiranja in tega pojava. Storiteli dejanja praviloma ponavljajo, žrtve nekaterih dejanj postajajo večkratne žrtve, v nekaterih primerih žrtev je izkazano, da ob neuspešnih obravnavah ali odsotnosti vseh obravnjav postanejo storilci podobnih dejanj, kot so jih doživeli sami. Vzorec nasilja odraslih nad otroki, ali npr. nasilje močnejših otrok nad šibkejšimi otroki, ima svojevrstno ponovitveno zvezo, ki je v literaturi opisana. Slednje je zanimivo samo zaradi razumevanja obsega nasilja v šolah in razumevanja, kako se nasilje generira, kako se povečuje in kje so etnološki vzroki, vsaj za obstoj dela nasilja v šolah.

Splošno znano je nasilje otrok iz višjih razredov do otrok v nižjih razredih, ki se ponavlja in generira iz generacije v generacijo, saj je v posameznih šolskih okoljih tovrstno nasilje v obliki rituala del vsakoletne tradicije. Posebno mesto v tem imajo svojevrstna brucovanja ali sprejemi dijakov v srednje šole, ko so dijaki v začetku svojega šolanja podvrženi nasilju otrok iz višjih letnikov, ki ni prisoten samo na samem brucovanju, temveč praviloma kar nekaj mesecev znotraj šolskih hodnikov. Kje je meja dobrega okusa, je odvisno od tradicije šole in tolerance šolskega osebja do nasilja in pogosto od posameznih otrok, katerim se tolerira tovrstne aktivnosti.

Kako uspešno je obvladovanje nasilja v šolah pogosto kažejo podatki, ki jih je teže zbirati. Obseg malih kraj, ki se jih v šoli tolerira, obseg kadilcev starih pod 15 let, ki se jih tolerira brez posebnih ukrepov, toleranca do majhnih zlorab alkohola, stopnja vidnosti prodaje t.i. mehkih drog pred šolami, odpor učiteljev pred organizacijo večdnevnega izleta v zaključnih letnikih srednjih in vse pogo- steje tudi osnovnih šol, so indikatorji, ki so v šolskem sistemu problematični. Mnenje učencev o tem, ali je varno priti v šolo s kolesom ali z modernim elek- tronskim pripomočkom (prenosna video-igrice, moderen prenosni telefon), je indikator obsega problemov znotraj posamezne šole. Slednje je v Ljubljani izpostavljeno kot resen problem, v posameznih okoljih pa je seveda bistveno manjši. Sistem odkrivanja storilcev malih kaznivih dejanj je v pomembni meri odpovedal, zato se je v mestnih okoljih povečala toleranca dopuščanja teh proble- mlov. Ravno tako ni prisoten sistem poročanja o nasilju na šolah na način, ki je leten, povsem običajen in za katerega bi lahko starši vprašali pred vpisom otrok v šolo.

Izvajanje ničelne tolerance do nasilja in tovrstnih dejanj ima več dolgoročnih učinkov, vsekakor pa tudi neprijetne posledice, oziroma visoko ceno. Ena od najbolj neprijetnih je izključevanje dijakov, ki povzročajo nasilje, iz srednjih šol, vključevanje organov pregona v primeru storitve kaznivih dejanj in izposta- vljanje šol v razmerju do staršev teh učencev. Ničelna toleranca do nasilja ima zato visoko ceno do dijakov in do šole, vsekakor pa zahteva ukrepanje na vseh nivojih delovanja posamezne šole.

Ukrepi na drugih področjih so sekundarne narave. Principi obravnav po storje- nem kaznivem dejanju so različni, se delno spreminjajo in seveda izboljšujejo, vendar imajo na obstoječe stanje minoren vpliv. Generalna preventiva z obsto- jem možnosti za visoke kazni v glavnem ne preprečuje dejanj, temveč vpliva na sistem utišanja žrtev. Primarni so torej ukrepi, ki zagotavljajo preventivno dejavnost, vsekakor pa je smiselno, da se razvije tudi sistem obravnav žrtev nasilja, saj podatki izkazujejo razmeroma velik obseg pojava.

Osnovna informativna dejavnost, seznanjanje staršev s prijavljanjem kaznivih dejanj in prekrškov, delo z otroki, delo s starši, delo s družinami, terja razveja- no dejavnost, močno institucionalno podlago in velika vlaganja. Vsekakor pa ti ukrepi predstavljajo klasično nadgradnjo celotnega sistema. Obstoj šolskih svetovalnih služb na šolah, z vsaj enim socialnim delavcem, po možnosti pa tudi s pedagoškim delavcem in psihologom je ena do posebnih prednosti šol. Razve- jana mreža institucij za pomoč družinam in otrokom pa je vsekakor dejavnik, ki omogoča lažje obravnavanje tovrstnih primerov, vendar ker je obravnava neobvezna, je vprašljivo, koliko lahko tovrstna mreža vpliva na zmanjševanje

---

obsega tega pojava. Ukrepi širitve mreže organizacij so prednostno usmerjeni v zmanjševanje obsega pojava in delno v širitev mreže za samo obravnavo.

Predlogi za izboljšanje so vsekakor v uvajanju ničelne tolerance do nasilja, uvedba sistema obveznega letnega poročanja na letni ravni o obsegu nasilja in ukrepih glede tega na šoli, spodbujanje sistema preprečevanja malih prekrškov v šoli in nagrajevanje razredov, ki nimajo tega pojava. Znotraj šolskega sistema pa je vsekakor priporočljivo razvijati mrežo socialne ali vsaj pedagoške službe, ki bo posebej izobražena in zavezana za delo z žrtvami različnih vrst ogrožanj ter bo nadzirala izvajanje projektov ničelne tolerance do nasilja oziroma drugih oblik zmanjševanja nasilja.

Vlasta NUSSDORFER,
generalna sekretarka v Društvu Beli obroč Slovenije
in
Milan KRAJNC PAVLICA,
krizni svetovalec v podjetju Sirius.si

KAKO REŠEVATI NASILJE V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH INSTITUCIJAH?

Odgovornosti učitelja in učenca?

Povzetek predavanja:

Prispevek je nastal na podlagi izkušenj avtorjev. Vlasta Nussdorfer se z nasiljem srečuje že vrsto let, kot višja državna tožilka in generalna sekretarka društva Beli obroč Slovenije. Milan Krajnc Pavlica ima več-letne pedagoške izkušnje na vseh nivojih ter se sedaj ukvarja z odстранjevanjem vzrokov za težave.

Vlasta NUSSDORFER

Ko govorimo o nasilju v šoli, vedno pomislimo na kakšen dogodek, ki nas je še posebej razburil. V minulih letih, mesecih in dnevih smo večkrat slišali, da učitelji niso kos mladim, ki so v šolah nasilni; tako do njih kot tudi sovrstnikov. Sledijo razprave, sklicujejo se »trenja«, mediji poročajo o dogodkih in ljudje jih komentirajo. Kje so vzroki, kaj narediti, ali ima učitelj dovolj pooblastil, ali je zatajila šola ali dom? Vse polno razprav, dilem, razhajanj. Če je šola drugi dom, potem naj bi tudi v njej veljala določena pravila. Ko govorimo o starših in otrocih, vedno poudarjamo, da je najpomembnejši pristni odnos, veliko pogovorov, učenje ob dobrih zgledih, doslednost in iskanje pomoči, če smo prišli do trenutka, ko ne najdemo poti naprej in ne znamo razložiti dogodkov za nazaj. Vzgoja otrok se ne začne z dnem, ko odidejo v šolo.

Začne se takoj, ko se otrok rodi, ko dobi dom; tak ali drugačen. Začuti toplino ali odklanjanje, sliši hrup prerekanje, dobiva udarce, četudi posredno, preko enega izmed staršev. Najhujši so seveda psihični. To je nasilje, ki ga ne moremo prav opredeliti, pa ga vsi čutimo in opazimo in ga je najtežje zajeziiti. Otroci danes zelo zgodaj odidejo od doma, vsaj za del dneva. Oddani so v vrtec, kasneje stopijo v šolo in po tej poti hodijo dobršen del življenja. Najprej tisto obvezno, nato s študijem nadaljujejo, učimo se pa tako in tako celo življenje.

Če je torej dom resnično dom in le štiri stene, vrata, okna, potem se doma ljudje pogovarjajo, si zaupajo in pomagajo. Otroci ob prvih težavah, če ne prej, v

---

puberteti naletijo na odziv staršev. Če ti njihovih problemov niso zmožni rešiti, se z nekom pogovorijo, poiščejo pomoč. Če pa je otrok odtujen, če nima topline in prijaznosti v domu, kjer naj bi bil večji del dneva, potem išče in včasih najde, povsem napačne ljudi. Prijatelje, ki to niso, kolege, ki mu pomagajo zaiti na stranpoti, alkohol, mamila, Če starši ne opazijo niti tega, torej velike odtujenosti, velikih problemov, morebitne zasvojenosti, pa tudi kaznivih dejanj, ki pri mladih pravzaprav opozarjajo in kličejo k pomoči, potem nastopijo težave tudi v šoli. Zelo težko jih je reševati. Nasilje mladih je običajno odraz težav, ki jih otrok nosi sam s seboj in prinaša od doma. Pravimo, da nasilje rodi nasilje. In prav pri vsakem, ki z agresivnostjo reagira na sošolce, na učitelje, je razdiralec in uničujoč do predmetov, se je potrebno vprašati: zakaj? Nikakor ne moremo zatisniti oči in reči; to je le eden izmed učencev, drugi so v redu. Prav ta, torej eden in edini, lahko potegne za seboj tudi druge, lahko jih prizadene, nasilje pa lahko preraste v še kaj hujšega. Torej je nasvet: ne čakajmo, da prvi izpadi prerastejo v hujše. Reagirajmo takoj. Pogovorimo se z otrokom. Dajmo mu vedeti, da mu šola želi pomagati, da vemo, da je nekaj narobe. Morda nam bo zaupal in postali bomo tisti, ki mu bomo lahko pomagali, če so že drugi, predvsem domači, odpovedali.

Seveda se je potrebno pogovoriti tudi z družino, s CSD, ki naj bi razmere poznal. Velikokrat mlade v nasilje vodi tudi želja po potrditvi, po nadvladi, premoči. Ne dobijo je na primarnem področju, nimajo uspeha, ki si ga želijo, nimajo staršev, ki bi jim bili v ponos in postajajo na žalost »tirani« drugim. Pojavljajo se ropi in izsiljevanja sošolcev, uničevanje šolskih potrebščin, kraje, vlomi, prodaja mamil in njihovo uživanje. Učitelj je tako rekoč »rezervni« drugi starš. Seveda si discipline nikakor ne moreš pridobiti s kaznimi, z ukori, negativnimi ocenami pri učencih. Znano je, da imajo odlični profesorji; tisti, ki znajo pritegniti pozornost učencev in dijakov, tudi mirne ure pouka. Če predavamo z dušo in srcem, če skušamo mladim prikazati pomen tistega, kar jih učimo, če jih motiviramo in tudi primerno nagradimo, potem so obeti za uspeh večji. Predvsem pa je za mlade nujna pohvala. Četudi majhna in skromna, ker si večje še ne zaslužijo, je ta prvi korak. Tudi za tistega, ki je morda danes le malo boljši od včeraj. Začutil bo, da je naredil korak, da pričakujemo še več in potrudil se bo.

Milan KRAJNC PAVLICA

Seveda pa so tudi izjeme, ki jih ne more obvladati nihče od učiteljev, ker gre za nek način »bolne« otroke. Gre za prizadeto psiho in osebnost, ki se razvija v disocialno, celo psihopatsko smer. Tu pa nastopijo strokovnjaki; od psihologov do psihiatrov. Pokličimo jih na pomoč. To pomeni, da obvladamo zadeve in nismo odpovedali. Strokovnjak pa bo tisti, ki bo znal presoditi kaj narediti v dani situaciji. Nikoli, prav nikoli, pa si ne zatisnimo oči z besedami: jutri bo v drugem razredu ali na drugi šoli, pa ne bo več moj problem. Če ne bo vaš problem, bo problem nekoga drugega, problem družbe.

Večina učiteljev se izgovarja na vedno več pravic, ki jih imajo učenci, ter slabo vzgojo, ki jim jo nudijo starši. Vendar, če izhajamo iz Teorije izbire, ki pravi, da je vsak sam odgovoren za svoje težave, lahko vidimo, da bi sami učitelji lahko veliko naredili za zmanjšanja nasilja. Avtoriteta in spoštovanje izhaja tudi iz

---

samopodobe učiteljev. Praksa kaže, da je samopodoba zelo slaba. Šok doživijo predvsem mladi učitelji. S pedagoških fakultet prihajajo predvsem strokovnjaki tistega področja, ki ga študirajo in ne strokovnjaki za podajanje znanja. Tako pridejo v razred v prepričanju, da imajo veliko znanja in, da jih učenci ne morejo »nadvladati«. Vendar, ko ugotovijo, da svojega znanja ne znajo podati, tako da bi jih učenci razumeli, pred učenci izpadejo kot »učitelji, ki ne znajo predavati«. Tako učenci pričnejo ignorirati učitelja in postanejo za učitelja moteč faktor. V tistem trenutku učitelj doživi »psihološki šok«, saj so njegovi pričakovani ideali popolnoma drugačni od realnosti, s katero se je srečal. V trenutku pade njegova samopodoba, postopoma pa še spoštovanje do njega kot avtoritete.

Nekateri učitelji hitro ugotovijo, da ne bodo zmogli vzpostaviti reda v razredu s pomočjo znanja in odnosa, zato uporabijo edino orodje, ki ga imajo in lahko učence prizadene, to so ocene. Tako prične učitelj »biti« boj z učenci preko ocenjevanja in z grožnjami. V določenem trenutku si res ustvari red v razredu, vendar, če so učenci mirni, še ne pomeni, da so tudi sproščeni in uživajo v njegovem predavanju.

Ker je učitelj uporabil »silo«, da si je ustvaril avtoriteto, se ta pri učencih različno manifestira. V vsakem primeru v učencih spodbudi nasilno razmišljanje. Ker imajo učenci različne vzorce iz svojih družin, se pri nekaterih to odraža, kasneje v nasilnih dejanjih.

Učitelji, bi si pri svojem študiju in delu morali pridobiti več komunikacijskih spretnosti, predvsem pa učence povezovati v timsko delo. Z njimi bi morali graditi na odnosu, ter konflikte reševati, tako, da učenec sploh ne bi dobil občutka, da je bil kaznovan.

Če bo torej vsak reševal problem takoj, ko bo nastal, bo veliko možnosti, da bomo skupaj zmogli. In ravno učitelji in vzgojitelji s svojim vzorom, lahko naredijo največ.

Za tistega, ki ve kam pluje, je veter vedno ugoden

Vendar s tem ne bomo trajno rešili problemov, saj je bil to samo eden od pristopov. Zadeve se je potrebno lotiti celovito, ker pa vsega naenkrat ne moremo rešiti, moramo pričeti pri izvorni točki. Kako se lotiti dela? Potrebno bi bilo narediti temeljito analizo o vedenjskih vzorcih in nato odkriti vzrok zanje. Sam sem naredil mikro analizo na približno 350 svetovancih, kjer sem ugotovil, da imamo Slovenci generalni problem, ker nimamo konkretnih ciljev, in ker ne vemo, kam nas bo to pripeljalo, zato nas je strah. In strah je vzrok za nasilje. Iz tega sklepamo, da Slovenija generalno nima postavljenih ciljev in tudi naši voditelji ne. Saj si vzore vedno vzamemo od višjih. Torej, Slovenci bi si morali postaviti generalni cilj našega naroda. Kaj sploh želimo?

Postaviti bi morali generalni cilj, da bi lahko pričeli urejati odnose, način življenja, sedaj pa ustvarjamo kaos v našem življenju, ki rojeva nasilje. Postaviti cilj, pomeni, da si moramo zadati neko zelo konkretno dolgoročno nalogo. Odločiti se moramo, kakšna dežela želimo biti, npr. turistična, kapitalska oaza, tranzicijska. Če se na primer odločimo za turistično (butični turizem), pomeni, da smo si zadali cilj, da bomo dajali prioritete turizmu, da želimo živeti od turiz-

---

ma, tudi vsi projekti bodo temu namenjeni. Sloveniji bomo dali smer. Razvijali bomo podporno dejavnost turizmu, prilagodili zakonodajo, skratka, vse se bo odvijalo v določeno smer. S tem, ko bo dobila Slovenija smer, jo bomo dobili tudi njeni prebivalci. Naenkrat se ne bomo več vrteli v krogu, delali drug proti drugem, temveč se bomo dvignili z mrtve točke. Ne bomo več razmišljali o težavah, ki jih najdemo, pa četudi jih v resnici ni, temveč bo vse dobilo smisel.

Trenutno stanje v Sloveniji lahko primerjamo z mrtvim rokavom reke. Ko je reka še »mlada« teče zelo hitro (ima cilj) in je voda bistra – ima dober videz, premaga vsako oviro. Ko teren postane malo bolj položen in se potok začne spreminjati v reko, postane tok počasnejši in prihaja do zastojev. Tam, kjer voda stoji, ni več bistra; postaja motna in slabega okusa. Voda se je ustavila, ker ni imela več poti naprej (cilja). V takšni vodi »življenje« počasi izumira. To se dogaja nam. Rojevajo se oblike, ki niso prijazne, poznamo jih kot nasilje. Lahko pa oviro odmaknemo in ni več zastoja (postavimo si cilj). Pretok je spet hitrejši in voda spet bistra ter lepšega videza.

Seveda za to, da nimamo cilja, niso krivi samo naši voditelji, temveč mi sami. Vodstvo države je samo odraz stanja vsakega posameznika. To je tudi vse, kar lahko storimo. Najprej moramo začeti pri sebi.

Preden pričnemo s spremembami, si pogledjmo, kako smo prišli do tega.

Slovenci smo bili skozi celotno svojo zgodovino „ujetniki“ nekoga. Kljub temu, da smo se vedno borili za svojo državo, smo vedno pristali v neko „zvezo“. Tako smo skozi zgodovino imeli samo en cilj, imeti svojo državo. In v začetku devetdesetih prejšnjega stoletja, nam je to tudi uspelo. Tako sedanja generacija nima drugega cilja in še vedno razmišljamo o samostojni državi. Zato pa smo ves čas v konfliktu s sosednjimi državami in nato še s sosedi v naši ulici. Vsak posamezni Slovenec ima cilj imeti svojo državo, zato si gradimo tako velike ograje. In ker nimamo drugega cilja, se »ciklamo«.

Če vzporedno pogledamo en segment družbenega sloja npr. obrtnike. Večina obrtnikov se je do danes ves čas borilo za preživetje in to je bil tudi njihov edini cilj. Ker je sedaj prišel čas, da obrti prevzamejo njihovi otroci, jim starši tega ne zaupajo oz. se bojijo. Zakaj? Ker se zavedajo, da nimajo ciljev. Starši so bili namreč edini vzorniki svojih otrok, ker so skupaj z njimi preživeli cele dneve v podjetju. Torej so si vzor jemali po svojih starših in ker je bil cilj staršev preživetje, je enak cilj postal tudi njihov. Vendar starši so svojim otroci že ustvarili pogoje za preživetje. Zato se večina otrok obrtnikov znajde v situacijah, iz katere ne najdejo poti. Saj se sprašujejo kaj naj sploh počnejo, saj imajo dovolj za preživetje in še njihov cilj je enak.

Torej, če pogledamo oba primera, vidimo, da si mlajši jemljejo vzor po starejših, in ker imajo starejši drugačen pogled od svojih otrok, pride v posameznih generacijah do „cikličnih“ poti, od koder ne vidimo rešitve. Kadar ni jasne poti, se pojavi strah, ker ne vemo, kje smo in kam gremo. Ker se vsi najdemo v enakem prostoru - prostoru brez cilja, naenkrat nastane gneča, gneča nas duši, takrat v človeku zavlada občutek ogroženosti in rodi se nasilje.

Vendar se ne smemo izgovarjati na zgodovino, dobro je le vedeti od kod to izhaja in sedaj imamo vse možnosti, da spremenimo tok našega dogajanja.

Literatura:

- Glasser, William (1994). Kontrolna teorija ali Kako vzpostaviti učinkovito kontrolo nad svojim življenjem. Ljubljana: Taxus
- William Glasser, 1999: Choice Theory – A New Psychology of Personal Freedom, Perennial, The William Glasser Institute
- Berne E. (1984) Koju igru igraš?, Nolit, Beograd,
- Berne E.(1989) Što kažeš nakon »zdravo«?, Nolit, Beograd

Borut ZALOKAR,

Ministrstvo za notranje zadeve, Generalna policijska
uprava

VARNOST OTROK - SOODGOVORNOST POLICIJE

Vsako leto beležimo okoli 1000 otrok in okoli 2000 mladoletnikov, ki so oškodovani s kaznivimi dejanji. Del teh kaznivih dejanj se zgodi v domačem okolju. Zato dajemo poudarek na usposabljanju policistov za prepoznavanje in preiskovanje nasilja v družini.

Po naših podatkih mladoletniki storijo okoli 3000 kaznivih dejanj na leto, otroci pa storijo več kot 500 dejanj, ki imajo znake kaznivega dejanja. Od tega je dve tretjini premoženjskih kaznivih dejanj (tatvine in vlomi). Čeprav v zadnjem petletnem obdobju upada trend števila kaznivih dejanj otrok in mladoletnikov, se povečujejo kazniva dejanja z elementi nasilja (ropi, izsiljevanja, nasilništva, spolni delikti...).

Kraj storitve nasilnih kaznivih dejanj mladoletnikov in otrok je tako javni kraj (parkirišče – 370, trgovina – 256, cesta, trg – 275, gostinski lokal – 164, železniška, avtobusna postaja – 57) kot zasebni prostor (hiša, blok – 339) in šele nato šola – 214. Lansko leto smo od vseh kaznivih dejanj nasilništva – 60, ki so jih storili otroci in mladoletniki, le 12 primerov beležili na osnovnih šolah.

To so sicer statistični pokazatelji. Navedel sem samo kazniva dejanja, to je tista protipravna dejanja, ki so zaradi njihove nevarnosti določena kot kazniva dejanja. Pri policijskih postopkih ugotavljamo, ali posamezno dejanje ima elemente kakšnega kaznivega dejanja in temu primerno ukrepamo. Pri preiskovanju kaznivih dejanj in prekrškov z elementi nasilja, v katerih so oškodovani ali osumljeni otroci in mladoletniki, se povezujemo tudi z drugimi državnimi organi in jih o naših ukrepih obveščamo.

Vendar pa ne delujemo samo represivno, ampak v okviru preventivne dejavnosti izvajamo tudi razne projekte.

V projektu *Policija za otroke*, ki ga izvaja podjetje ZAJEC, realizacija lutkovnih projektov d. o. o., na osnovnih šolah priredijo lutkovno predstavo z naslovom 113, avtorice Svetlane Makarovič. Igrica je namenjena predšolskim otrokom in mlajšim šolarjem od četrtega razreda. Namen lutkovne predstave je policijo približati otrokom, zato na koncu lutkovne igrice predstavimo policijsko opremo, dejavnost in delo policistov. Predstavitev policistov, njihovih vozil in opreme je sestavni del projekta.

Izvajamo tudi projekt, ki se imenuje *Zberi pogum in povej*. Namenjen je starostni skupini od 10 let naprej. Posneli smo krajši igrani film, v katerem so predstavljene posamezne situacije, in ga predvajamo ciljni skupini otrok. Med

---

predstavitvijo filma se pogovarjamo o situaciji in o možnostih rešitve (povedati učitelju, svetovalnemu delavcu, ravnatelju na šoli, staršem, pa tudi policistu).

Organiziramo in izvajamo predavanja, s ciljem ozaveščanja otrok in mladolletnikov, njihovih staršev, učiteljev, vzgojiteljev, da nasilje ni primeren odziv na neko situacijo. Tako sledimo in si prizadevamo na tem področju odzivati se potrebam na lokalnem nivoju. Zaradi zaščite otrok, tako oškodovanih kot tudi storilcev kaznivih dejanj, ki so tudi žrtve, se povezujemo z drugimi organi in institucijami.

Pri zagotavljanju varnosti otrok moramo razne institucije med seboj sodelovati, z usposabljanji pa doseči, da bodo posamezniki prepoznavali nasilje in situaciji primerno ukrepali.

Erika SONJAK,

specialni pedagog, psihodinamik specialist

VZGOJA ZA STRPNOST, SPOŠTOVANJE IN SODELOVANJE

Vojna in mir sta dva nasprotna pola človekovega ravnanja in človeške zgodovine. Vojna – boj pomeni namreč nemir, povzroča nasilje, ki ga dela na zunaj in na znotraj. Nasprotje vojne – boja je mir. V zadnjem času je veliko pozornosti namenjene, namesto bojevitosti – napadalnosti, ki jo raziskujemo do podrobnosti. Toda pozitivni pol napadalnosti ni miroljubnost (Dr. Anton Trstenjak, 1989), marveč obrambnost, torej imamo defenzivnost in agresivnost – nasilje.

Kaj je nasilje, težko povemo z enostavno definicijo, saj smo ljudje enkratna in neponovljiva bitja, zato vsak drugače razume, ter doživlja pojave okoli sebe. Živimo v skupaj v ožjih in širših skupnostih, ustvarjamo pravila o skupnem življenju, ki določajo tudi, kakšno vedenje je nesprejemljivo. Nasilnega vedenja in nasilnih dejanj v skupnem življenju ne sprejemamo.

V strokovni literaturi je nasilje pogosto opredeljeno kot k cilju usmerjeno vedenje z namenom povzročitve škode, poškodbe. Nasilno dejanje omejuje vedenje druge osebe, kaže na sebične motive storilca, katerega pobudnik je storilec sam. Kot nasilje razumemo vsako obliko vedenja, ki jo oseba izvede, da bi si drugo osebo ali skupino podredila oziroma nad njo pridobila, povečala in ohranila moč.

Nasilje praviloma izvira iz nestrpnosti, nespoštovanja, zaprtosti do sebe in do drugih in je povezano z nerazumevanjem sebe in drugih. Prav tako lahko pomeni nesposobnost za reševanje konfliktov in konfliktnih situacij.

Prve znake agresivnosti lahko opazimo že pri majhnem otroku. Malček se na neugodje odzove s kričanjem (jokom), destruktivno kretinjo ali dejanjem in tako opozori nase. Sposobnost obvladovanja čustev se postopoma razvija skozi otrokovo dozorevanje in vzgojo. Od otrokovega temperamenta, njegove sprejemljivosti za vplive okolja, prilagodljivosti ter ustreznosti vzgojnih postopkov je odvisno, kako hitro in uspešno se obvladuje navzven.

Agresivno ravnanje, ki se kaže pri otroku kot razdiralni avtomatizem in poteka zunaj nadzora zavesti, se postopoma razvija že od zgodnjega otroštva. To se lahko dogaja, če otrok odrasča v hudo motečem okolju, ki mu ne nudi dovolj možnosti za samostojni razvoj osebnosti. Če starši za potrebe otroka nimajo dovolj posluha in so do njega odklonilni, kadar otrokovega raziskovanja in ustvarjalnosti ne podpirajo z ljubeznijo, bistveno motijo njegov razvoj. Še bolj pa usmerijo otrokovo ustvarjalnost v razdiralnost, ko ga sovražno odklanjajo in zanikajo, ali spregledajo njegove pobude. V takem okolju se zdrava otrokova ustvarjalnost spremeni v razdiralno agresivnost. To lahko razumemo tudi kot protest razdvojenega otroka proti odtujenosti staršev in odtujenosti od sebe.

Nasilju med otroki in mladostniki slovenska strokovna javnost posveča veliko pozornosti. Opredelitev vrstniškega nasilja je več. Razlikujejo se, ali poudarjajo odnos med storilcem nasilnega dejanja in žrtvijo ali poudarjajo kontekst, v katerem nasilno dejanje poteka. Žrtev namreč lahko tudi sama prispeva k nasilnemu vedenju, ga omogoča ali ga celo vzpodbuja.

Nasilje v šoli je povezano z nekaterimi različnimi dejavniki v šoli, kot so: odnos učenec – učenec, socialna klima v oddelku, odnos učenec – učitelj, šolski uspeh, vrstniške skupine izven razreda, družinsko okolje, mediji...

Vrstniško nasilje ima veliko oblik, najpogosteje pa različni avtorji uvrščajo v tri skupine:

- telesno nasilje – pretepi, odpiranje, brcanje;
- verbalno nasilje – zmerjanje, žaljenje, razširjanje lažnih govoric;
- psihično nasilje – osamitev, socialno izključevanje, stigmatizacija;
- izsiljevanje;
- spolno nasilje.

Odgovor na vprašanja o razsežnosti in pogostosti vrstniškega nasilja je zahteven. V statistiki, ji jo vodi policija, so podatki le o tistih nasilnih dejanjih, ki so opredeljena kot kazniva, torej le vrh ledene gore. Opaziti je izrazita nihanja v daljšem časovnem obdobju od 1994 do 2001 (Statistični letopis MNZ in policije, 2001).

Druga možnost, ki je na razpolago, je zbiranje podatkov s pomočjo vprašalnikov (najpogosteje Olweusovim). Na podlagi rezultatov teh vprašalnikov se ugotavlja delež nasilja v populaciji in navaja, da je žrtev nasilja med 5 in 10 odstotki otrok. Drugi avtorji pa navajajo do 58 odstotkov žrtev in poudarjajo, da gre za različne stopnje nasilja in da podatek vključuje večji delež občasnega nasilja.

V slovenskih raziskavah najdemo podatek, da je 20 odstotkov učencev od starosti 8 do 14 let (Dekleva 1996), 21,5 odstotkov otrok od 9 do 12 let in 8 odstotkov mladostnikov od 14 do 17 let (Pušnik 1996) deležnih nasilnih dejanj.

Katera nasilna dejanja najbolj motijo odrasle? Po analizi vprašalnikov (Olweus) so med najbolj moteča nasilna dejanja uvrstili nestrpnost, prepir, pretep, nespoštljiv odnos do ljudi okoli sebe, čustvena hladnost, samovšečnost, vandalizem, nezainteresiranost za delo, izmikanje nalogam, skrivanje, zavist, poniževanje, zmerjanje, zasmehovanje.

Iz navedenega lahko zaključimo, da nasilje poznano vsi. Vsi smo ga že kdaj doživeli in vsi smo ga že kdaj povzročili. Za vsako svoje vedenje in prav tako tudi za nasilje, ki ga povzročimo, smo odgovorni sami. Nevarno je, če nasilja ne prepoznamo, ga opravičujemo, minimaliziramo, predvsem pa je nevarno, če se ne odločimo, da bomo svoja vedenja spremenili. V takem primeru lahko pričakujemo, da se bo nasilje stopnjevalo in dobilo nove razsežnosti.

O dobrih medčloveških odnosih lahko govorimo le, kadar vsi vključeni spoštujemo drug drugega. Spoštovanje osebnih mej posameznikov in posameznic pomeni spoštovanje tudi lastnih meja. Kajti vsak človek ima pravico živeti varno, brez nasilja, v miru, toplini, sožitju, veselju, dobroti in ljubezni. Dolžan pa je poskrbeti zase tako, da v okviru sprejemljivih vedenj in z nenasilno komunikacijo štiti svoje meje in svoje interese.

Živimo v času, v katerem so pravice posameznika poudarjene in v katerem je vse pomembnejša sposobnost učinkovito sodelovanje z okoljem. Obe značilnosti se lahko dopolnjujeta, lahko pa sta si tudi nasprotni.

Za posameznika in za okolico je pomembno, da se posameznik nauči drugačnega komuniciranja in reševanja notranjih in zunanjih konfliktov. Vsakdo se lahko odloči, da nasilnega vedenja ne uporablja in je tenkočuten do sočloveka, v vsaki situaciji zazna, kje so meje sogovornika in uporablja komunikacijo jaz sem OK, ti si OK.

Šola je poleg družine gotovo najpomembnejši dejavnik v zvezi z vzgojo otrok in mladostnikov, saj s kakovostjo svojega dela določa pomemben del otrokovega in mladostnikovega življenja. V večji ali manjši meri med drugim vpliva na splošno doživljanje samega sebe, na oblikovanje in razvoj interesov, na obvladovanje različnih konfliktnih situacij in z vsem tem oblikuje mladostnikovo samopodobo, samospoštovanje in samozavest.

V šoli in še ožje v razredu so skupaj posamezniki, ki se razlikujejo po številnih lastnostih: sposobnosti, znanju, starosti, spolu, etnični pripadnosti in osebni strukturi. V taki raznoliki sestavljanji posameznikov je pomembno da je med njimi pozitivna socialna klima, ki pa je odvisna od psihičnega stanja: sreče, dobrega počutja, zadovoljstva; od odnosov in delovanja: dobri medosebni odnosi, uspeh v šoli in v drugih dejavnostih in v razvoju: sposobnost vgrajevanja izkušenj v pozitivni osebni razvoj, sposobnost reševanja nalog. Vse te razsežnosti se med seboj prepletajo.

Dobro psihosocialno vedenje pomeni:

- zmožnost vzpostavljanja dobrih odnosov z vrstniki in z odraslimi, sposobnost tvornega sodelovanja z drugimi;
- uspešnost pri obvladovanju težavnih, konfliktnih situacij;
- uspešnost pri šolskem delu;
- zadovoljstvo in uspešnost pri v različnih dejavnostih izven šole.

Za vzpostavljanje pozitivne socialne klime je kot vodja – usmerjevalec pomemben učitelj. Kajti pozitivna psihosocialna klima se veže na razred, na šolo kot celoto, šolsko zbornico in na vodstvo šole.

V različnih knjigah in člankih o prepoznavanju nasilja in spoprijemanju z njim najdemo več usmeritev, priporočene ukrepe za pozitivni učinek pri preprečevanju in obvladovanju nasilja, kot so na primer: vzpostavljanje pozitivne psihosocialne klime v šoli, ustvarjanje okoliščin, ki omogočajo zdrav razvoj posameznikov in skupin, kakovostno preživljanje časa v šoli, pred poukom, pri pouku, med odmori in po pouku, vključenost v življenje in delo na šoli, varen šolski prostor, strokovno izpopolnjevanje zaposlenih na šoli, vključevanje staršev v življenje in delo šole... Vse naštetje je podpora našemu delu, kajti zavedati se moramo, da vzgajamo z vzgledom. Še tako natančno pripravljene in izvedeni programi bodo izzveneli v prazno, če bodo tisti, ki jih vzgajajo, storili drugače, kot so z besedo povedali.

Varnosti in sreče otrok s svojimi predpisi ne zagotavlja le država, temveč ju ustvarjamo vsi državljani, vsak posameznik. Poleg sistemskih ukrepov države je prav toliko pomembna kulturna, etična družba, ki spoštuje posameznika, nje-

---

govo varnost in zasebnost. *Dejstvo je, da je nasilnih dejanj, kolikor jih je, četudi je samo eno na dan v vsaki slovenski šoli, preveč.* Izziv za prihodnost naj nam postane graditev pozitivne nacionalne identitete in spodbujanje vrednot, usmerjenih v oblikovanje samozavesti, sodelovanja, svobodomiselnosti, odprtosti in sprejemanje drugačnosti.

V družbi, ki spoštuje posameznika, otroka, njegovo varnost, zasebnost in blaginjo, je učenje užitek, znanje, ki ga pridobi v šoli, je podlaga za uspešnost na mnogih področjih življenja in dela ter je nagrada za posameznika, za družino in družbo kot celoto.

»Od izobraževanja pričakujemo, da prispeva k trajnostnemu razvoju človeštva, miru in varnosti, univerzalnim vrednotam, odločanju, ki temelji na informacijah in kakovosti življenja na individualni, družinski, družbeni in globalni ravni.« (Pigozzi 2006)

Literatura:

- Blueststein, J. 1996. Vzgoja brez stresa.
Inštitut za varovanje zdravja. 1999. *Varovanje zdravja otrok in mladostnikov*. Ljubljana: Kolaborativni center svetovne zdravstvene organizacije.
- Fullan, A. in A. Hargraves. 2000. *Zakaj se je vredno boriti v vaši šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- McGinnis, A. L. 1999. *Samozavest*. Ljubljana: Lisac&Lisac.
- Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. 2004. *Smernice za analizo, preprečevanje in obravnavo/obvladovanje nasilja v šolskem prostoru*. Ljubljana: MŠZŠ.
- Olweus, D. 1993. *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford England: Blackwell.
- Pušnik, M. 2003. *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja*. Ljubljana: Zavod za šolstvo.
- Sonjak, E. 1998. *Vzgoja za strpnost*. Slovenj Gradec: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Trstenjak, A. 1989. *Biti človek*. Ljubljana: Cankarjeva založba

---

Dr. Angelca ŽEROVNIK,
znanstvena raziskovalka

NEVARNOSTI IN NASILJE V PROSTEM ČASU OTROK

Prosti čas otrok in mladine največkrat zapolnjujejo igre in zabava. Želja po sprostitvi in zabavi je naravna potreba človeka, ki je v otroštvu in mladosti močnejše izražena, v odrasli dobi pa jo izrivajo delovne dolžnosti. Največ nesreč se zgodi v prostem času. Takrat je tudi izvršenih največ agresivnih in samogresivnih dejanj.

Nasilje

Agresija (lat. *Aggressio*), *nasilnost*, napadalnost je ravnanje, vedenje, ki ima za cilj žalitev, poškodovanje, odstranjevanje ali uničevanje nekoga ali nečesa. To je dejaven odnos. Zanj je značilna uporaba sile. Objekti nasilja so ljudje, druga živa bitja ali stvari. Posameznik, oseba je lahko tudi predmet lastnega nasilja, najbolj skrajni izraz tega je samomor.

Človek je tako rekoč programiran, da reagira z napadom ali obrambo, če so njegovi vitalni interesi ogroženi. Zato govorimo o:

- nasilju *iz strahu*;
- nasilju kot *obrambi svoje integritete*, ko je ogrožena človekova predstava o sebi in doživljanje svoje identitete;
- biološkem neadaptivnem nasilju, ki je odgovor na *ogrožene interese* in je namenjen odpravljanju ogroženosti;
- instrumentalnem nasilju, kjer je cilj *doseči neobhodno in želeno*;
- konformističnem nasilju, ki izhaja *iz poslušnosti* (avtoritativno naročilo);
- nenamernem ali psevdo nasilju (ki *ni namenoma storjeno*);
- nasilju, ki izhaja *iz samopotrjevanja*;
- nasilju, povezanem z *vplivi hormonov* (spolno – mentalni nasilnosti, kadar *poniža* ali kako drugače *prizadene duševno doživljanje*);
- nasilju v *prometu*, itd.

Pri otrocih in mladini je največ nasilja iz strahu, samopotrjevanja, iz obrambe integritete in ogroženih interesov. Nasilna dejanja so večkrat storjena po naročilu vrstnikov in različnih skupin (klape). Več je verbalnega kot fizičnega nasilja.

Prosti čas bi moral prinašati veselje, sprostitve, umiritev. Zabava je le sredstvo za doseg le-tega. Zakaj je potem prav v prostem času največ nasilnih dejanj? Govorimo lahko o številnih vzrokih, v tem prispevku se bom dotaknila le nekaterih.

Upor proti avtoriteti

Moderno se je upirati tistim, ki predstavljajo avtoriteto. Temu botrujejo zgledi odraslih, spodbude vrstnikov, medijska sporočila, vrednostni sistem. *Največ velja tisti, ki je upornik, ker si upa verbalno ali fizično postaviti po robu avtoriteti, tudi staršem, učiteljem in drugim odraslim.*

Nasilje je nasprotje umika

Dandanes vzgoja vsebuje več svobode. Otrokom in mladostnikom ni treba le poslušati, ampak lahko izrazijo in zagovarjajo tudi svoje mnenje, se potegnjejo zase, pogosto brez razumne meje oziroma omejitev. Če je vzgoja preveč dopuščajoča, dobi otrok oz. mladostnik občutek, *da lahko terja in stori, kar hoče in kar si želi.*

Nasilje v družbi

Verbalno in fizično nasilje je vidno na vsakem koraku, ponuja se v vseh družbenih reakcijah kot nekaj običajnega. Razne oblike nasilja so vsak dan *vidne na televizijskem ekranu, v časopisih, med vrstniki, v družinah, v soseski...*, so kot nekaj, »kar pač je«, na kar se moramo navaditi. Cicero je zapisal (80 pr. Kr.): »Vsakič, ko se zgodi kaj krutega, smo prisiljeni zaradi neprestane prisotnosti nasilja izgneti iz duha ves občutek človečnosti.«

Družina, prosti čas in zabave mladih

Zabava se vse bolj seli iz družinskega in šolskega okolja v širši družbeni prostor, kjer ni dovolj poskrbljeno za varnost. Pri tem pa se moramo vprašati, *zakaj mladi želijo preživljati prosti čas z vrstniki izven doma in soseske?*

Dejstvo je, da je vpliv vrstnikov vedno močnejši, moč družinskega usmerjanja mladih pa šibkejša. Razlogov za to je več:

- V obdobju pubertete prihaja do rahljanja vezi med starši in otroki. To rahljanje vezi v družini privede do navezovanja na vrstnike, ki so že v otroštvu pridobivali pomembno mesto. V nekem smislu so mladostniki odgovor na potrebe, kajti družina in najožje okolje nista več najpomembnejši vir, iz katerega bi črpali glavne smernice za svoja spoznanja, za vedenjske vzorce in za gradnjo sistema vrednot. Z vrstniki sodelujejo v mnogih dejavnostih, z njimi delijo zanimanja, z njimi doživljajo mnoga življenjska odkritja. Na vrstnikih preizkušajo razne vedenjske vzorce in socialne tehnike, z njimi tekmujejo, jih želijo premagati, jih pustijo, da doživijo poraz, so dobesedno v vaji za življenje, da bodo dozoreli v ustvarjalnem sožitju z drugimi. Z vrstniki najdejo smeh in veselje, pa tudi grobosti.
- Izrazit odmik od doma, zlasti v prostem času, pogosto izhaja iz izpraznjenosti družinskega življenja, ki skupnega prostega časa skorajda nima več.
- Nekateri otroci v obdobju pubertete, povezani s skupino, začnejo iskati užitke v neustrezni zabavi - v uživanju sredstev za omamo (cigarete, alkohol, mamila), v prezgodnji spolnosti, v vratolomnih vožnjah, ogrožajoč sebe in druge - in se ji predajajo. Zabave pa jim pogosto prinašajo več obžalovanja,

---

ko se jih spominjajo. Doživljajo jih kot storjena dejanja v omami skupine, čutijo se zapeljane, a vedno znova jih privlačijo. Pripisujejo jih skupini, ne sebi kot posamezniku.

Eden od vzrokov iskanja zabave v lokalih je pomanjkanje zanimivih programov za mlade v izobraževalnih ustanovah (osnovne, srednje šole) in na nivojih v večini slovenskih krajev (vasi, mesta). V prazen prostor vstopajo diskoteke in lokali s ponudbo, ki jim ciljna skupina postaja mladina, predvsem mladoletna, saj ne zahtevajo visokih standardov. Šole se celo umikajo organiziranju šolskih izletov in jih vse bolj prepuščajo turističnim agencijam. Tudi zaključek osnovnošolske in srednješolske dejavnosti se pogosto dogaja v lokalih ali v zabaviških centrih. Tudi sicer mladi radi zahajajo v lokale. Tam pa so različni zgledi: od prijetnega pogovora skupin do pijančevanja, preklinjanja in zmerjanja opitih.

Posameznika usmerjajo in vodijo na eni strani naravne danosti, na drugi miki in vplivi okolja, na tretji pa lastna dejavnost. Gotovo je od te zadnje precej odvisno, ali bo posameznik iz sebe izvil ubrano melodijo ali zmedene glasove.

Lom tradicionalnega in vzroki sprememb (ko se že najstniki uprejo staršem)

V raziskovalnem projektu *Družina in šola v socializacijskih procesih družbe*, kjer sem raziskovala tri generacije (mladi, srednji in starejši), se je pokazal dramatičen prelom v tradiciji preživljanja prostega časa (statistično pomembne razlike):

- Glede na starejšo in srednjo generacijo se iz družinskega okolja težišče dogajanja pri mladih seli v institucionalne okvire »zabavne industrije«, diskoteke, zabaviščne centre. Pri raziskovanju preživljanja večerov se je pokazalo, da znatno upada število družin, ki večere preživljajo tako, da pokrivajo različne potrebe socialne in kulturne narave. Deloma je upadel tudi trend aktivnosti, ki so jih starši namenjali zgolj mladostnikom, znatno pa je narasel vzgib, ko se ob večerih člani družine prepuščajo vsak svojemu razvedrilu in je med njimi ostalo le malo skupnega.
- Časovni okvir zabave se premika iz poznih popoldanskih in večernih ur v pozne nočne ure, včasih celo do jutra. V različnih lokalih, kjer se zbirajo mladi, pravijo, da se lokal napolni šele okoli polnoči. Že osnovnošolci se zadržujejo zunaj do poznih večernih ur.
- Prazniki s prazničnim razpoloženjem v družinskem okolju zgubljajo pomen. Od 312 vprašanih oseb dobra tretjina mladih (34 odstotkov) praznuje še na družinski oziroma tradicionalni način; tretjina (33 odstotkov) se veseli, ker se ob praznikih ne dela in je svečano; tretjina (33 odstotkov) jih sploh ne praznuje, ob praznikih doživlja monotonost delovnih dni. Ta pojav ni ugoden niti z zdravstvenega, niti s socialno-kulturnega vidika in pokaže, da ljudje delajo (šolajoči pa se učijo) tudi ob praznikih oziroma jih preživljajo kot vsak drugi delovni dan.
- Rojstne dneve praznuje mladina vedno več v lokalih. Dobra polovica vprašanih (51 odstotkov) ga praznuje »na visoki ravni«, razmeroma velik delež (41 odstotkov) na skromnejši način v krogu družine in le majhen delež (8 odstotkov) ga praznuje na odtujen način. (»Rojstni dan sem običajno preisedel pred televizorjem, računalnikom, včasih smo se dobili tudi s sošolci v

---

gostilni«, so odgovorili nekateri).

- Družinski izleti in skupna (družinska) potovanja, romanja, upadajo. V močnem porastu je preživljanje počitnic izven družinskega kroga. V porastu so kolonije in različni tabori, ki jih v starejši in srednji generaciji niso bili deležni v tolikšni meri. Tudi izven organizacijskih okvirov si mladi vse pogosteje organizirajo počitnice z vrstniki. Samo po sebi to ni nič narobe. Če pa se mladi na več ravneh izogibajo družini, oziroma jih starši potiskajo od sebe, pa je zaskrbljujoče.
- Dramatično narašča poseganje po alkoholu in drugih omamnih sredstvih v dobi pubertete in adolescence, na zabavah.
- Ponočevanje je vse pogostejši stil življenja mladih. Nekontroliranega veseljačenja in »žuriranja« mladih je vedno več.
- Računalnik v prostem času ne preplavlja le mladine, tudi srednjo generacijo (beleži se tudi zasvojenosti z računalnikom). Za razliko od starejše in srednje generacije, gre pri mladih v medčloveški interakciji premik k sodobnim medijem. Neposrednega stika med ljudmi je vse manj, zato narašča odtujenost in »razčlovečenje«.

Socializacija in izkustveno učenje

Socializacija se vedno bolj uresničuje izven družine, zato je vpliv vrstnikov vedno močnejši. Otroci se zaradi prezaposlenosti staršev interakcije učijo v vrtcu, pozneje v šoli. Večinoma je v družini in soseski tudi premalo otrok za socializacijski proces (male družine, nepovezanost sosedov). Zgodnji začetek šolanja otrok, dolgotrajno šolanje, pouk in varstvo vzamejo večino aktivnega dneva. Ob zaposlenih starših današnji otroci in mladina nimajo možnosti »IMETI starše«. V svojih potrebah IMETI starše pa so otroci brezkompromisni.

Otroci in mladostniki slabo prenašajo krizo odnosov med materjo in očetom. Iz števila ločitev pa je sklepati na vse več tovrstnih kriz.

Tudi rekreacija in igra je usmerjena iz bližnje soseske v trgovske centre, city parke, športna igrišča ipd. »Šola pod mostom«, po Cankarju, izginja. Saj tudi varnih prostorov na ulicah in soseskah, kjer bi bila možna vsaj delna kontrola početja otrok, skoraj ni.

Kje v družini še plešejo z otroki, se igrajo in smejejo, imajo družabne igre in kvize, pripravljajo domače »žurke«, piknike, sorodniške in soseske zabave...?

Res je, da otroci in mladostniki potrebujejo vrstnike za socializacijski proces (z njimi tekmujejo, brusijo osebnost, ustvarjajo novi svet...), vendar je vsestranska vpetost družine tudi nujna.

Problemi identitete mladih

Opažamo prezgodnji vstop mladih v odrasel stil življenja (prezgodnji partnerski, spolni odnosi - nezavedna obremenitev življenja). Na drugi strani pa ne zmorejo in zavestno odklanjajo dolžnosti. Imamo pravila, pravilnike (zelo veliko jih je v šolskem sistemu), programe, zakone... Vrednot, ki bi jih otrok in mladostnik prepoznaval v načinu življenja, pa je premalo. Zato mladi vidijo

---

vzornike največkrat v lažnih vrednotah (predvsem v potrošniških). Samo temeljne vrednote so tista notranja sila, ki zagotavlja red in varnost.

Otroci in mladostniki potrebujejo omejitve

Mlada osebnost se še razvija, vrednote so na stopnji hedonizma (mika jih udobje, ugodje, slast, užitek, zabava...). Zaradi načina življenja je pri mladostnikih vse pogostejša socialna nezrelost. Mladostnika zmedejo tudi današnje »namišljene vrednote«. Imenitno se je širokoustiti, imeti avanture, obiskovati »žurke«, se opiti... Ko pa to mine, nihče več ne vpraša, kakšno razdejanje lahko vse to pusti v mladi duši. V puberteti in adolescenci (predvsem od 15. do 20. leta) je gonska krivulja najvišja in najmočnejša, premislek in ozaveščenost pa sta šibki. Slutnja brez predstave, velika pričakovanja od sočloveka se lahko spremenijo v mladostno »temno noč« (tudi strah), ki je prišla prekmalu.

Omejitve so mladostnikom potrebne tudi zaradi nevarnosti raznovrstnih zlorab. Priča smo neizmerni pokvarjenosti v zavajanju v potrošništvo (oglaševanje, ponudba, prodaja) in v omamo (neomejenost ponudbe drog in alkohola). Mlade hitro obsojamo, ne oziramo pa se na odgovornost do njih. Ali smo postavili prave meje in koliko na mlade vplivamo s svojim zgledom, se moramo vprašati. Večina odraslih hoče usmerjati mlade tako, da bo »kot je bilo nekoč«. Le mladi naj bi se neprenehoma spreminjali in še to po predstavah odraslih in po vzoru obdobj, ki niso njihova. Tak vzgojni slog večinoma vodi v napetosti in konflikte in prav pubertetni so v njih ostri sogovorniki.

Mladi zaupajo v človeka in njegovo dobronamernost (so naivni, zato »nasedajo«). So tudi nezgodniki (zanje so značilni afektivni odzivi, predrznost, objestnost, vandalizem).

Odgovornost do mladih

Odrasli smo odgovorni za otroke in mladino in jim moramo zagotoviti varnost na več načinov:

1. Z več strukturiranega preživljanja prostega časa v družini, v soseski, v občini, v župniji.
2. Potrebna je sistemska ureditev varnosti zabavišč (kakaršnihkoli).
3. Zaradi pretirane ekonomske miselnosti in pohlepa po dobičku s strani lastnikov lokalov in zabavne industrije, mora vstopiti kot varovalo ustrezna zakonodaja.

Zabava naj prinese veselje

Zabava naj ne izhaja iz potrebe po pozabi in omami, ampak naj prispeva k sprostitvi, veselju, zdravju in vsebinski obogatitvi življenja, saj velja rek: »Kdor se ne zna zabavati, veseliti, sprostiti, ne bo ohranil zdravja«.

Tudi posvet Državnega sveta Republike Slovenije omogoča razmislek o tem, s čim bomo napolnili dragocene trenutke sprostitve otrok in mladine ter kako jih bomo prepletli z resnim delom in obveznostmi.

LITERATURA:

Angelca Žerovnik, Družina in šola v socializacijskih procesih družbe, Pedagoški inštitut, Ljubljana 1998.

Lom tradicionalnega v vzgoji, revija VZGOJA, št. 1. Ljubljana, 1999.

Prazniki in praznovanje, revija VZGOJA, št. 3, Ljubljana, 1999.

Kako postaviti prave meje, revija VZGOJA, št. 9, Ljubljana, 2001.

Hora legalis in prosti čas mladih, Naša družina, št. 8-9, Ljubljana, 2006.

Dr. Andreja BARLE LAKOTA,
direktorica Urada za razvoj šolstva na Ministrstvu za
šolstvo in šport

STRATEGIJE OBRAVNAVE IN OBVLADOVANJA NASILJA V ŠOLAH

Lepo pozdravljeni. Imeti zadnji referat, je seveda velika čast, hkrati pa vem, da je to že simbolno nasilje, namreč po vseh teh številnih referatih je najbrž skrajno naporno poslušati še mene. Moj govor ne bo tako mehak, kot govor mojih predgovornikov, ker sem pač državni uradnik.

Tisto, kar bi rada posebej poudarila je, da ko se pogovarjamo, kje sploh je problem, ko na pojavnih ravni stvarnosti zaznavamo problem nasilja, se premalokrat vprašamo, zakaj do tega prihaja, torej za vzroke teh dejanj.

Zagotovo je treba poudariti, da se razmerje med posameznikom in družbo spreminja. Po eni strani je posameznik bolj prepuščen različnim socialnim mrežam, bolj prepuščen temu, da sam oblikuje svojo identiteto. Po drugi strani pa se seveda izkaže, da je v tej kompleksni družbi, v družbi tveganja, toliko bolj osamljen, sam odgovoren za vse, kar se mu dogaja in zato tudi negotov. Morda je zato italijanski sociolog zelo simpatično rekel: »Današnji človek ima problem identitete in zato, če gospo vprašate, koliko je stara, to ni samo nevljudno, temveč je res problem.« Problem zaradi tega, ker ne ve, kaj bi odgovorila. Ne ve, ali bi odgovorila, koliko se počuti staro ali glede na biološko starost. Vse to vpliva na kompleksnost današnje družbe. Hkrati vprašanje, »koliko sem pa stara«, ne posega samo v omiko, v lepo vedenje, ampak že v tisto področje, ki mu včasih nismo kos. Ali je to vprašanje zasebnega? Ali je to nekaj, kar je moje, kar me nihče ne sme vprašati? Ali je to nekaj, kar je del javnega? Meja med javnim in zasebnim postaja čedalje bolj krhka. To je tudi eno od velikih vprašanj, s katerimi se srečujemo v šolskem prostoru.

V šolskem prostoru se namreč srečujemo tudi z negotovostjo, kako ravnati, ne da bi posegli v njegovo intimno, v njegovo zasebnost. Prav to je področje, kjer se učitelji počutijo nemočne, kjer nimajo orodja in kjer tudi, kot smo že slišali predgovornico, tudi sodniška praksa ni zelo enostavna. Težko je odgovarjati na ta vprašanja: Kje je meja, kako vedeti, ali je moja človeška presoja dovolj? Ali je bolj varno, da delujem v skladu z upravnim postopkom in šele po tem postopku učenca kaznovati ali pa nagraditi za nekaj?

Sedaj, sem se sama ujela. Najprej sem rekla kaznovanje in šele potem nagrajevanje. Tudi to je eden od velikih vprašanj šolskega sistema nasploh, pa ne samo v Sloveniji. Številni avtorji namreč opozarjajo, da šolski sistemi še vedno temeljijo preveč na ugotavljanju neznanja, nemoči in ne znanja. Se pravi, je že v njem samem vgrajena nenehna korekcija in ne nagrajevanje.

Pogosto smo soočeni tudi z dilemo, ali je bolje, da se ne vmešavam, še posebej, ker je meja med zasebnim tako krhka. Je bolje, da pogledam stran? Morda si bom z vmešavanjem nakopala težave, potem pa ne bom več vedela, kaj naj naredim? Ali se mi ne bo morda zgodilo, da bom v primeru, da to dejanje prijavim na policijo, jaz tista, ki bom odgovarjala na številna vprašanja in izpostavljena številnim postopkom preverjanja? Ob takih pomislekih se je vredno spomniti misli francoskega sociologa Bourdieja, ki je poudaril, »da se je najlažje ne vmešavati, ker je težko spremeniti številne dejavnike, ki na šolo vplivajo, ki vplivajo na dogajanje, na procese v šoli«. Vendar pa je vsak, ki ne reagira takrat, ko bi moral, sokriv teh dejanj. Prav to je tisto, kjer smo šibki, kjer nimamo dovolj orodij, kjer se nam dogaja, da raje pogledamo stran za vsak slučaj, da ne bom imel še več težav. Zakaj bi se pregovarjal s staršem, da imam občutek, da je treba otroku pomagati, ko se bojim, da mi bodo starši vendarle rekli: »Pa dajte no, vi ste v šoli učiteljica. Plačani ste za to, naredite kaj!«

Skratka, hotela sem poudariti, da je prepletenost dejavnikov ravno v šoli izjemno velika. O nujnem trikotniku med šolo, starši in pa seveda učitelji smo tudi že nekaj rekli, ampak tisto, kar je zelo pomembno, so socialne mreže. Avtorji, ki se ukvarjajo z raziskovanjem šolskih sistemov, pravijo: »dobra šola je tista, ki zna zgraditi socialno mrežo«. Se pravi, ni problem samo v šoli sami, v klimi znotraj šole, ampak v socialni mreži. Ena od raziskav navaja, da šola lahko vpliva na razreševanje problemov, o katerih smo danes govorili samo 20 odstotkov, kar sicer ni zanemarljivo in jo ne odvezuje od opravljanja tudi teh nalog, absolutno ne. Vendarle pa hkrati šoli tudi ni mogoče nalagati čisto vse odgovornosti in ravno tako ne prelagati vse odgovornosti.

Kakorkoli že, opredelitev nasilja v šoli, kot smo tudi danes že večkrat opozorili, se spreminja. Subtilnost, kaj je nasilno dejanje, je danes dosti večja kot je bila še pred 15 leti. Prav zato bi rada predstavila podatke iz raziskave, ki je bila pred dvema letoma opravljena na ravni EU in v kateri je sodelovalo 17 držav. Trdijo, da je opredelitev nasilja danes zelo različna, da imamo več vrst nasilja, da recimo o verbalnem nasilju praktično dalj časa sploh nismo govorili in da je bilo pomembno le fizično nasilje. Ti podatki hkrati opozarjajo, da nas tako široka opredelitev nasilja včasih tudi zavaja in, da ne znamo dovolj dobro opredeliti, kaj nasilje sploh je. Torej ga ne znamo dovolj dobro definirati.

Kateri so rizični šolski dejavniki? Vseskozi govorimo o nasilju, namesto, da bi govorili o pozitivnem, o razvijanju prosocialnih veščin. Šola lahko učinkuje, kadar razvija pozitivne elemente – prosocialne veščine. Še posebej je zanimivo, da je šolski uspeh eden najpomembnejših elementov za preprečevanje nasilja, asocialnega vedenja. Zato se seveda šolniki počutimo še posebej zavezani, da bi razvili ustrezne mehanizme za povečanje šolske uspešnosti.

O družini, o tem so moji predhodniki že veliko povedali, pa jaz ne bi. Kaj delajo drugje? Treba se je ozreti tudi po drugih praksah, že zato, da bi kakšno dobro idejo dobili v drugih šolskih sistemih, kaj oni pravzaprav počnejo. Omenjena raziskava dokazuje, da uporabljajo praktično vsi čisto podobne mehanizme kot pri nas. Naj poudarim pomen med-vrstniške mediacije, ki je tudi pri nas že prisotna, pa mogoče še premalo. Zanimiva je recimo ideja alarmne zapestnice za majhne otroke. To so uvedli Finci. Varnostni video nadzor se je pojavljal kar v nekaj državah, vendar povsod s kritično noto. Se pravi, takrat, ko rabite varnostnike in video nadzor, je že zelo hudo.

V naših šolah se odvijajo številni projekti. Ko sem prej poslušala kritično noto o šoli, bi rada rekla, da v naših šolah delajo učitelji ogromno, da je teh projektov zares veliko, da upamo, da jih bo še več, da je bilo vse tukaj naštetu le prgišče tega, kar se dela v šolah. Je pa morda res, da so aktivnosti premalo sistematično vgrajene, da ni sistematičnega izobraževanja, temveč je le-to odvisno od izbire učiteljev, ali se bodo teh izobraževanj udeležili ali ne.

Še posebej je treba poudariti poseben pomen nevladnih organizacij. Jaz celo mislim, da je na določenih področjih, kot je ta, vloga nevladnih organizacij neprecenljiva. Samo šola ne more opravljati vseh funkcij sama. Torej je vloga nevladnih organizacij in povezovanje šole z nevladnimi organizacijami absolutno nujna.

Kaj v prihodnje? Kot veste, so objavljene načrtovane spremembe zakona o osnovni šoli. Že v letu 2004 smo izdelali tako imenovane smernice z analizo obvladovanja nasilja in da bomo v prihodnjih letih poskušali tovrstne aktivnosti podpreti s sredstvi iz ESS. V zadnjem času želimo, tudi s pomočjo Fakultete za socialno delo, uveljaviti koncept soudeležbe in krepitve moči. Gre za to, da se seveda opolnomoči tistega, komur je ta proces namenjen, se pravi učenca, da dejansko spet postane subjekt.

Izobraževanje učiteljev. Tega je pri nas veliko. Toda seminarji niso obvezni. Vsak učitelj si pač izbira seminarje sam. Poudarila bi rada, ker sem malo prej le omenila, da bomo iz sredstev evropskega socialnega sklada del sredstev namenili tudi za aktivnosti na področju, o katerem govorimo danes. Upamo, da bodo razpisi objavljeni junija. S tem upamo, da bomo okrepili tovrstne dejavnosti, tako na projektni ravni kot na razvojno-raziskovalni.

Morda čisto na koncu. Pred tednom dni smo dobili rezultate raziskave, ki zadevajo vzgojni načrt šole. Raziskavo je delala Pedagoška fakulteta Ljubljana. Rezultati raziskave potrjujejo, da je izjemno pomemben jasen vzgojni načrt šole, jasna vizija, vendar poudarjajo, da mora biti ta jasna vizija narejena na ravni šole s sodelovanjem vseh akterjev, ki tam delajo, živijo, ki so vključeni v ta proces.

V raziskavi zelo poudarjajo, da je v šolah veliko verbalnega nasilja. Zagotovo bi lahko kaj rekli tudi o splošni kulturi naše družbe, koliko vpliva tudi na šolsko življenje, na klimo, na način obnašanja v šoli. Raziskava opozarja tudi na to, da so bile razlike v odgovorih učencev, koliko zaznavajo fizičnega nasilja med učenci in učitelji, velike. To bo treba še preučiti.

O avtoriteti učiteljev. Raziskava govori o tem, da kljub temu, da je naš občutek, da smo pogosto oropani instrumentov, s katerimi bi lahko kreativno opravljali svoj posel, to morda čisto ne drži. Vsaj navedena raziskava tega ne potrjuje. Kljub vsemu, da avtoriteto učitelja učenci priznavajo, je vendarle tudi v rezultatih raziskave moč opaziti problem ravnanja, ko včasih učitelji ali učenci namenoma kaj spregledajo, ker nečesa ne želijo videti in si s tem nakopati težave. Hvala lepa.

Nada HRIBAR,
spec. klin. psihologije in psihoterapevtka
Mag. Jasna BOŽIČ,
spec. klin. psih. svetovanja
Žarka BRIŠAR SLANA,
univ. dipl. psih., direktorica

Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše Ljubljana

Ob vabilu na posvet, smo v Centru temo prepoznali kot aktualno, zato smo se nanjo odzvali. Tudi sicer se čutimo kompetentni na tem področju, saj že več kot 52 let strokovno delujemo na področju med zdravstveno, šolsko in socialno problematiko. S kompleksnimi vprašanji spoštovanja, upoštevanja in varovanja pravic najmlajše generacije se vsakodnevno srečujemo pri individualnem psihoterapevtskem delu z otroki, mladostniki in starši ter v skupnostnem sodelovanju z ožjim in širšim socialnim okoljem.

Naš pristop k razreševanju problematike nasilja je sistemski in vedno individualiziran. Ko razkrijemo elemente nasilja, razkrivamo otrokovo stisko in funkcioniranje družine. Delamo z otrokom in celotno družino, po drugi strani pa na razširjenih timskih sestankih še z učitelji in šolo. Naše strokovno delo je interdisciplinarno; člani tima, ki nudijo svetovanje in terapevtsko podporo, so tudi psihoterapevti in družinski terapevti.

Letno v Svetovalnem centru Ljubljana nudimo strokovno pomoč najmanj 2500 otrokom in mladostnikom iz kar 193-tih slovenskih občin, torej 1,2 odstotnemu deležu šolajoče se generacije. Manj kot polovica jih je iz Ljubljane, saj delujemo kot ljubljanski javni zavod, kar je v svojem prispevku omenila že ga. Fabčičeva, načelnica oddelka za predšolsko vzgojo in izobraževanje Mestne občine Ljubljana.

V 52-ih letih delovanja je neposredno psihosocialno pomoč v našem Centru prejemale več kot 50.000 otrok in mladostnikov. Iz izkušenj lahko trdimo, da nasilje med otroki in nad njimi ni nov pojav v družbi; zanesljivo pa smo vsi postali bolj ozaveščeni in ne le profesionalno, marveč tudi osebno občutljivi, ko naletimo na pojave nasilja.

Razni pritiski in napetosti v družbi, vključno z vprašanji dostopa do dobrin, ki zagotavljajo eksistenčne možnosti in posredno kakovostnejše življenje (izobraževanje, zaposlitev, participacija v družbi), učinkujejo na življenje nas vseh. Vsakodnevno se soočamo z usklajevanjem osebnih profesionalnih in družinskih vlog ter sistem vrednot, ki jih osebno in v družbi spoštujemo ter uveljavljamo s svojimi ravnanji.

Menimo, da je preprečevanje nasilja vedno dolgoročen proces. V našem centru že leta sodelujemo z učitelji in zanesljivo prav pedagoški delavci potrebujejo sistematično izobraževanje, da znajo prepoznati nasilje. V Svetovalnem centru Ljubljana smo že pred 20-imi leti izvajali *Treninge večje učinkovitosti* po Thomasu Gordonu in publikacija iz leta 1996 je še vedno aktualno študijsko ter praktično gradivo.

Psihično nasilje, kot tudi med-vrstniško, je težko prepoznati. Da ga pedagoški delavci lahko prepoznajo, morajo biti osnovno opremljeni z znanji ali vsaj informacijami, kako naprej. Prav zato podpiramo in izvajamo, v skladu z vse bolj omejenimi možnostmi financiranja, edukacijo pedagoških delavcev iz področij:

- prepoznavanje nasilja;
- psihosocialne podpore učencu;
- reševanje različnih problemskih situacij v osnovni šoli na osnovi primerov dobre prakse;
- učenje izražanja čustev, posebej negativnih, na socialno sprejemljiv način;
- učenje socialnih veščin za učence;
- izobraževanje učiteljev o čustvenih stiskah otrok, o razvojnih značilnostih in posebnostih (npr. hiperaktivnosti, o učnih težavah in otrokovih reakcijah na neuspeh), o značilnostih obdobja adolescence.

Na podlagi več desetletnih izkušenj tudi menimo, da mora biti organizacija pouka v šoli takšna, da je vsaj pri mlajših otrocih vedno prisoten učitelj, tudi v času odmora, ko naj učitelj organizira sprostitvene igre zanje.

Strokovni delavci v našem Centru se vsa leta posebej usposabljaajo za obravnavo psihičnih stresov in travm. V 90-ih letih je bila oblikovana specializirana enota za obravnavo psihičnih stresov in travm pri otrocih in mladostnikih ter strokovni tim za obravnavo spolnih zlorab in nasilja v družini. Naše strokovno delo je vedno individualno naravnano. Izpostavljenost izredno hudim stresnim dogodkom in dogajanjem povzroča številne motče telesne, čustvene, miselne ter vedenjske težave, ki žrtev lahko povsem preplavijo in ohromijo – takrat govorimo o po-travmatski stresni motnji.

V našem Centru nudimo strokovno pomoč tako žrtvi kot tudi nasilnežu. Delo je vedno individualno; nasilje ima toliko pojavnih oblik, da vsaka situacija terja samosvojo obravnavo, ki vedno vključuje sodelovanje s starši in s šolo. Naše delo je torej naravnano individualno na posameznika, hkrati pa terapevtsko posegamo v otrokovo okolje, kar pomeni delo z njegovo družino in šolo. V našem Centru je več educiranih družinskih terapevtov (različnih šol), ki delajo po principu systemskega pristopa, s katerim podpirajo povezovanje različnih sistemov pri reševanju problematike nasilja (družina, centri za socialno delo, zdravstvene službe, šole...).

Razvijamo tudi inovativne pristope. Že nekaj let poteka, pod vodstvom mlajšega kolega, terapevtska skupina za kontrolo jeze po principih vedenjsko-kognitivne terapije. V skupino so vključeni otroci kot tudi njihovi starši. Vrsto let izvajamo t.i. Šolo za starše, ki je prerasla v Srečanja s starši, na katerih spoznavajo starši vzroke motenj in težav njihovih otrok, a žal le tisti, ki so sicer ozaveščeni in želijo razumeti svoje otroke. V delavnicah se učijo prepoznati njihove pojavnne oblike ter se učijo ustreznega vzgojnega ravnanja. Strokovnjaki vemo, da

---

so v ozadju agresivnega vedenja otrok tudi nevrološke razvojne posebnosti, ki otroka ovirajo pri doseganju šolskega uspeha, razumevanju socialnih situacij in učenju ustreznega socialnega vedenja.

Med-vrstniško nasilje ima različne, vedno zelo kompleksne razloge in vzrode. Prav zato menimo, da mora država z uvajanjem ustreznih programov izobraževanja, namenjene pedagoškim delavcem in staršem, poseči k vzrokom za nasilno obnašanje, ki so le simptomi nakopičenih in/ali nerešenih stisk.

Glede na naše dolgoletne izkušnje in obnem vsakodnevna soočanja z vse večjimi pritiski na obravnave pri nas (povečujejo se prav krizne intervence, v ozadju katerih je najpogosteje prav nasilje) predlagamo državi tudi širitev mreže Svetovalnih centrov in posebej našo statusno umestitev. Organiziranje in financiranje naše dejavnosti, ki je medresorska (šolska – družinska – zdravstvena – socialnovarstvena), ni vključeno v nobenega od sistemskih zakonov. V Sloveniji delujemo štiri Centri, poleg našega še v Mariboru, Novem mestu in Kopru. Kot institucije, ki so nas ustanovile občine, praviloma lahko nudimo pomoč le otrokom in mladostnikom, ki imajo stalno prebivališče v občini, naši financerki. Izjema je le naš, ljubljanski Center, ker imamo sklenjeno pogodbo za izvajanje tudi zdravstvene dejavnosti z Zavodom za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Takšno stanje med drugim pomeni, da je otrokom in mladostnikom v stiski, kar se dostopa do naših programov in storitev tiče, kršena ustavna pravica do koriščenja enako kakovostnih oblik pomoči ne glede na kraj bivanja ali socialno sredino, v kateri živijo.

Lani 14. marca smo bili na zaključku posveta Krepitev sistemskega pristopa k varovanju zdravja otrok, ki ga je organiziral Inštituta za varovanje zdravja RS, seznanjeni z zavezo vseh pristojnih ministrstev za področja zdravstva, šolstva ter sociale in družine, da bodo strnili vse moči ter aktivno sodelovali pri uresničevanju na Vladi RS sprejetega dokumenta Program za otroke in mladino 2006-2016, pri čemer bodo posebno pozornost namenili duševnemu zdravju mlade generacije. Menimo, da prav Svetovalni centri predstavljamo s svojo celovito in medsebojno prepleteno dejavnostjo temeljne institucije tega programa, zato od države terjamo našo sistemsko umestitev.

RAZPRAVA

Tanja ŠTERK,

raziskovalka na Univerzi v Ljubljani, Fakulteta za
družbene vede

Prihajam s Fakultete za družbene vede, v okviru katere izvajamo tudi projekt SAFE-SI, ki se nanaša na promocijo varnih načinov rabe interneta, tudi med otroki in mladostniki v Sloveniji. Delujemo že več kot dve leti in našo aktivnost seveda usmerjamo tudi na promocijo varnih načinov rabe svetovnega spleta. Tukaj bi predvsem rada povedala, da v okviru našega projekta skušamo zagotoviti varno spletno in mobilno okolje, kajti tudi na internetu in mobilnih telefonih prihaja do med-vrstniškega nasilja.

V glavnem, bi rada izpostavila, da smo lani aprila začeli posebno akcijo *Preprečimo mobilno nadlegovanje* in smo za srednješolce pripravili plakate, ki smo jih poslali in razobesili po šolah, kjer že visijo. Radi bi opozorili mlade, da se morajo sami zavedati tega nasilja, saj vsi vemo, da tudi na mobilnih telefonih na primer v šoli prihaja do posnetkov oziroma do nasilnih dejanj, ki jih posnamejo in potem objavijo preko interneta oziroma posnamejo na mobilni telefon in preko mobilnega telefona kasneje pride na internet. Pomembno je, da se mladi zavejo tega problema in da imajo možnost pritožbe, oziroma da prijavijo svojega sošolca, oziroma nekoga, ki izvaja nasilje.

Radovan RADETIČ, družinski terapevt in mediator

Mobilizacija širše javnosti za razumevanje govornice med-vrstniškega nasilja, je posledica povečane družbene občutljivosti do pojava na eni in zmanjševanja družbene tolerance do nasilja nasploh na drugi strani. Modaliteta med-vrstniškega nasilja se nenehno spreminja. In če smo še pred dvajsetimi leti bili priče nasilju med »bandami«, v katerem je bila v ospredju potreba po dokazovanju in nadzoru, smo danes priča individualiziranim oblikam nasilja, za katere je vse bolj značilno rušenje dostojanstva šibkih in nemočnih.

Namen moje diskusije je poiskati poti k razumevanju med-vrstniškega nasilja in odkrivanju njegove govornice.

Strukturna analiza socialnega vedenja (SASV) je eno od orodij, s katerim je mogoče opredeliti socialno vedenje otroka v odnosu do sebe in drugih ter uspešno vplivati na spremembo njegovega vedenja. SASV model omogoča univerzalno uporabo analize otrokovega socialnega vedenja ne glede na to, ali se slednje nanaša na pretekle, sedanje ali prihodnje situacije. Še več, model jasno kaže na povezavo med otrokom in starši ter načinom vzgoje, ki jo je otrok deležen in njenim vplivom na njegovo vedenje.

Zelo poenostavljeno lahko model razdelimo na dva dela: zgornji del, za katerega je značilna avtonomija, kjer se nahajajo skupine staršev, ki zanemarjajo svoje otroke; staršev, ki razvajajo svoje otroke, in staršev, ki jih občudujejo; ter spodnji del modela, ki ga zaznava nadzor in je rezerviran za starše, ki zavračajo otroke, za samovoljne starše, starše, ki nenehno nadzirajo svoje otroke ter posesivne starše.

Za starše, ki zavračajo, je značilno, da otroku ne dovolijo, da bi pozabil svoje napake, saj ga nanje nenehno opozarjajo. Otroka obvladujejo tako, da ga obravnavajo kot nesposobnega tudi takrat, ko je to daleč od stvarnosti. Verbalno napadajo otrokovo zunanost, inteligenco ali sposobnosti. Pravila in merila v družini nenehno spreminjajo, tako da otrok nikoli ne ve, kaj lahko pričakuje od njih. Na ta način ustvarjajo prestrašene otroke, ki postajajo lahka tarča nasilnih otrok.

Reševanje otrokovih težav in bolečin je najpomembnejša stvar v življenju *posesivnih staršev*. Živijo za srečo svojega otroka in mu nenehno dopovedujejo, kako naj živi. Otroka vseskozi ščitijo pred morebitnimi posledicami njegovega vedenja. Svojim lastnim željam in počutju ne posvečajo nikakršne pozornosti, saj brez otroka tudi oni ne obstajajo. S tem je zdrava ločitev otroka od starša odložena za več let ali za vedno. Tovrstna vzgoja ustvarja *podredljive otroke*, ki ravno tako postanejo lahka tarča otrok, sklonih k nasilju.

Nadzorujoči starši manipulirajo z otrokom, posegajo v njegovo življenje in ga nenehno nadzirajo, redko pa ga zmerjajo ali preklinjajo. Vedno ga primerjajo s sabo. Otrokove koristi za njih niso pomembne, če jih starši ne določijo. Čim uspešnejši so otroci, tem večji je nadzor staršev. *Osamljeni ali nevidni otroci* so pogoste žrtve nasilnih otrok, kar pa je rezultat tovrstne vzgoje.

Samovoljni starši so kar naprej jezni in imajo občutek, da jih otrok izkorišča in premalo spoštuje. Mnenje otroka zanje nima vrednosti, njegove želje in potrebe so zanje nepomembne. V otrokovem uporništvu ali osebnih razlikah vidijo napad nase. Otroke bombardirajo z neusmiljenim sramotenjem, obtoževanjem, zmerjanjem in psovkami. Včasih svoje besede podkrepijo tudi z udarci. Nasilje pogosto opravičujejo v imenu vzgoje ali navajanja na red s čim vzgojijo *frustrirajoče otroke*, sila nevarne in nasilne do drugih, pogosto tudi do sebe.

V družini *staršev, ki zanemarjajo* prevladuje čustvena osamljenost, odtujenost in pomanjkanje spoštovanja. Otroku za starše ni blagoslov, temveč nadloga. Denar uporabljajo kot nagrado in kazen, brez pravil in nedosledno. Včasih so zelo velikodušni, ob drugi priložnosti pa otroka ponižujejo. V svojem vedenju niti dva dni zapored niso enaki. Pri njih otrok nikoli zanesljivo ne ve, kaj je zgrešil in kaj bo izzvalo njihov izbruh jeze. Ti otroci sodijo v skupino najbolj *nasilnih otrok*, zelo nepredvidljivih in težko vodljivih. Nezaupljivi so in izredno občutljivi zaradi nadzora.

Starši, ki občudujejo imajo nestvarna pričakovanja do otroka, da bi naj ta bil popoln. Njihov bog. Otroku vsiljujejo nedosegljive cilje in nemogoča pričakovanja. Ne da bi o tem posebej govorili, otroka prepričujejo, da so pomembna samo njihova čustva in da otrok obstaja samo zato, da bi njim delal veselje. Otroku mora sprejeti življenje, ki ustreza njihovim pogledom. Pogosto jih najdemo med razvezanimi starši. Otroku ponujajo popolno čustveno zapuščenost. Tako se razvijejo *brezčutni otroci*, njihovo vedenje zaznamujejo gnusna in brezčutna dejanja. Njihove žrtve so pogosto nebogljani in podredljivi otroci, invalidi, celo dojenčki.

Starši, ki razvajajo otroku občasno postavljajo omejitve in določajo meje, vendar se bojijo, da bi zaradi svoje strogosti izgubili naklonjenost in ljubezen svojega otroka. Potem, ko kaznujejo otroka zaradi prekrška, se skušajo odkupiti z določenimi darili in nagradami, pogosto tudi z denarjem. Kljub temu, da jih otrok spravlja v težave in jim uničuje življenje, mu na koncu dovolijo, da počne vse, kar sam hoče. Ob razvezah pogosto pridobijo otroka za svojega zaveznika proti drugemu staršu. S tem otrok kmalu postane odlagališče njihovih čustev. *Uporniški otrok*, ki ga rodi tovrstna vzgoja kaže družbeno nesprejemljiva vedenja, ki jih pogosto zaznamuje nesramen odnos do vrstnikov, učiteljev, staršev.

Ignoranca, sovraštvo in krivda: dajte otroku te tri lastnosti in ste na dobri poti, da vzgojite nasilneža ali žrtev.

Marko ŠPOLAD, Gimnazija Škofja Loka

Da bi ne bilo prepozno, naj povem naslednje. Dr. Jan nas je nekoč, mislim, da je bilo oktobra 2003, zbobnal skupaj v okviru Slovenskega slavističnega kongresa. Četudi sem ne le učitelj, ampak na vso nesrečo še matematik po vrhu, nas je tedaj združila pereča tematika – razpoke v šolskih pravilnikih. Slednja morda ne sodi ravno v današnjo razpravo. A čas je pokazal, da so bile diskusije še kako potrebne in tehtne.

Danes ni bistveno drugače. Pravilniki s svojo pravno normo, ne le da ne sledijo moralnim normam, celo nasprotujejo jim. Še pred nekaj leti smo imeli v pravilnikih kot lažjo kršitev opredeljen npr. neprimeren odnos do učitelja. Zloraba drog je bila težja, ne pa tudi najtežja kršitev (kamor se je uvrščalo njeno preprodajo). Sledil je pravi strokovni upor, ki pa ga žal oblastniki niso hoteli slišati. V izjavi za javnost smo takole zapisali: "Prizadelo nas je tudi, da se nobenemu od šolskih oblastnikov ni zdelo potrebno slišati, s kakšnimi težavami se srečujemo pri pouku." Mislim, da je podobnost s tem popoldnevom več kot očitna, ne glede na to, da se je vmes na političnem parketu marsikaj spremenilo. Še vedno je namreč tisto, kar govorimo učitelji, neslišano in ignorirano. Razen primera ali dveh, ko pride do eklatantnega nasilja z vso medijsko razvpitostjo vred, seveda. Potem se kot po pravilu zgodijo *Trenja*, na katere učitelje kot po pravilu ne vabijo. Če pa jih že, le-ti žal ne predstavijo realne slike, ampak se skrijejo za nek všečen ponaredek.

Namen mojega prispevka je, da bi polemiziral z zelo nevarno tezo, da se v šolah več govori o nasilju, ga pa prav zato ni nič več kot nekoč. Matematiki zelo dobro vemo, da za medsebojno primerjanje stanj, potrebuješ vsaj dve. Ocena rasti nasilja v šolah, argumentirana z zgornjim premislekom, iz tega naslova ni sprejemljiva. Primerljivih raziskav nimamo. Tisto, kar učitelji vidimo, se z bajkami o oazah miru naših šol, ne sklada. Slej ko prej si bomo morali priznati ključni problem – to je posnetek stanja, ki ga pačimo na vse možne načine. Enako se dela z zaznavami učiteljev. Velikokrat so v ihti po ohranitvi "dobrega imena" šole celo postavljeni na javni pranger.

Ta zmečkan papir, ki sem ga imel v zbornici obešenega takole eno leto, (je pa iz leta gospodovega 2003, objavljen je bil v Šolskih razgledih), me dostikrat opomni na žalostna dejstva. Takrat se je zelo veliko pisalo o nasilju v šoli. Ampak samo tisto leto. Avtor je pisal o kolegu, ki so mu dijaki grozili s pištolo, o kolegici, ki je bila deležna klofute, o razbitih avtomobilih pred stavbo, v kateri učijo, o nasilju nad učitelji ob koncih ocenjevalnih obdobjih. O preprodajalcih drog, s katerimi se »izpogajajo«, da »dilajo« izven šolskega ozemlja. Vprašajmo se, kakšne podpore je bil deležen učitelj, ki si je upal spregovoriti!

Svoje čase je bil junak v naših vrstah – vsaj govoriti smo začeli o tem. Namesto ukrepanja odgovornih, so ga hitro obtožili manjšega vpisa, slabega imidža, vsega pač, kar danes šola prodaja. Ja, gospoda, prodaja v najslabšem pomenu besede. Tudi golo dostojanstvo tu ni izvzeto. Ne prodaja pa šola dobro, denimo, olimpijcev v znanju. Veste, novinarje zanima kvečjemu kri, zanima jih slaba novica.

Obstaja avtonomija, od katere so odvisne vse druge avtonomije v šoli, vključno s strokovno. Gre za finančno avtonomijo. Vse drugo, od vsiljenega razmišljanja učiteljev naprej, se temu podreja. In ravno na mestu, kjer delamo oltarje podjetniškemu duhu, bo morda zmanjkalo prostora slehernemu vzgojnemu konceptu. Nekaj je o tem povedal dr. Jan.

Res, učitelji imamo nekatera birokratsko pripravljena orodja. A upoštevati moramo primanjkljaj 1.500 dijakov v vsaki generaciji. Učitelj bo, drugače kot nekdanj, prekleto premislil, ali bo sploh predlagal vzgojne ukrepe, ali bo uporabil svojo avtoriteto, ali kako drugo (udobnejšo) pot.

Slednje še posebej velja za ravnatelje. Klavrn primer smo lahko javno spremljali ob posnetem divjanju in izživljanju srednješolcev nekega šolskega centra (centrov je v Sloveniji mnogo in so spet v razcvetu; pragmatično in ne glede na posledice na vzgojnem področju se jih kot rešilno bilko oklepajo prav ogrožene šole). Pomenljiv, a niti ne tako netipičen je bil prvi odziv direktorja omenjenega centra ob razkritju tega nasilniškega in vandalskega divjanja v razredu ob prisotnosti učitelja. Zgovoren posnetek je označil kot »rapersko predstavo«, ki naj ne bi imela zveze s poukom. Razumem ga samo iz enega stališča. S stališča hladnega menedžerja, ki je gledal na dijake pod pritiskom »glavarine«. Da ne bo nesporzuma, počasi na ta pogled navajajo slehernega delavca v šoli. In v tem je vsa tragika našega vzgojnega delovanja.

Ne razumem pa ga z vseh drugih vidikov. Vsaj ne tako kot pisec v Delu, ki je izjavo zgrabil kot dokaz, da je »ustvarjalne dijake« treba celo nagraditi, jim omogočiti nadaljnji (filmsko usmerjen) študij. Nihče v naši državi »šentflorjanski« ni reagiral. Nihče! Ne učitelji, ne ravnatelj, ne dijaki, ne starši. Še najmanj novinarji.

Obstajajo šolski forumi, kjer bi sicer lahko uporabili raziskovalno žilico. Na njih dijaki napišejo najboljši »posnetek« stanja. Podobna spuščanja megle in zakrivanja nasilja v našem prostoru nam žal ne ponudijo nič verodostojnejšega. Dijak, ki je bil priča dogodku, je o tem (na svoj žalosten način) podal svoje videnje. A ga je zamajan ugled šole ponovno uspel prezreti.

Ogrožena eksistenca poganja čedalje več generatorjev preračunljivosti v naših glavah. Tudi v mojih. Čeprav prihajam iz relativno varne šole, v katero otroci še prinesejo delovne navade in tradicionalne vrednote, je preživetveni črv še kako prisoten. Dobro ločim med tem, kar bi tu moral povedati in tistim, kar smem povedati. Ne, ker bi ne bilo dobro za dijake, ampak, ker bi utegnilo imeti posledice pri učiteljih. Služba postaja predragocena vrednota, da bi z njo prediral zidove med nami. Tistemu junaškemu učitelju ni uspelo. Ostal je brez dela in danes bi silno rad poučeval tudi 34 dijakov in več naenkrat. Simbol odkritega borca za dobro v razredu je nadomestil njegov upognjen pogled. Ni bil edini. Spomnite se na učiteljico poklicne šole, ki je sodelovala v TV oddaji Trenja. Pred pol leta je še pisala, da ji otroci grozijo s škarjami, da jim vlada zakon ulice. Nihče je ni ne slišal ne zaščitil, kaj šele da bi kakorkoli ukrepal. Pod sojem žarometov se je zadeva v hipu »čudežno spremenila«. Ostalo je zgolj njeno čudenje kolegom, ki so tako nestrokovni, da niti osnovnega reda ne zagotovijo.

Vedno me boste našli na strani učencev. Tudi v tej temi. Verjamem v pojutrišnje generacije, še bolj kot v jutrišnje. Način (ne)obravnave nasilja v šolah bo vseka-

---

kor pustil posledice, ki se jih, milo rečeno, bojim. Predpise in ravnanja določajo ljudje, ki sicer nimajo radi otrok, imajo pa toliko rajši proračun. Kar stanja niti malo ne popravi. Tako bo, dokler učitelja ne bomo nehali obremenjevati s temnimi oblaki stisnjenih šolskih proračunov. Vseeno pa upam, da bom svoje otroke, svoje dijake naučil vložiti več ljubezni v medsebojne odnose.

Na naši šoli verjamemo, da je na lokalnem nivoju mogoče boj proti nasilju dobiti s tesnim sodelovanjem šol po horizontali in vertikali. Le začeti moramo v otrokovem najzgodnejšem življenjskem obdobju. Prepričan sem, da je z lastnim zgledom mogoče dijakom vcepiti prepoznavanje modernega zla in jim privzgojiti alergičnost nanj. Na odnosni ravni se da premikati cela gorovja zgrešenih prepričanj, ne le papirnatih tigrov.

Hvala lepa.

Ljubica BABOVIČ, Srednja ekonomska šola Koper

Dober dan tudi v mojem imenu! Prihajam iz Srednje ekonomske šole v Kopru in sicer kot svetovalna delavka. Mislim, da imam kaj povedati. Podobno, kot je v uvodu gospa Nussdorfer opisala svojo delovno zgodovino, tudi sama nastopam pred vami s petindvajsetletnimi izkušnjami srečevanja in prevecije razliĝnih oblik nasilja. Ker delam v Őolstvu, od tega 15 let v srednjih Őolah kot Őolski pedagog, Őe prej pa sem bila vzgojiteljica v dijaŐkih domovih, se tu odzivam na predhodnike, ki so govorili o nasilju v Őolah.

Zakaj sem Őelela spregovoriti pred vami?

Prihajam iz srednje Őole, ki je bila nekoĝ v slovenskem merilu velika Őola. Imeli smo 1.200 dijakov. Danes je vpis k nam precej manjŐi, imamo pa zato veĝ vpisanih v poklicnih programih. Smo namreĝ tudi veĝ-programska Őola, ki ima pod svojo streho vse od maturantov ekonomske gimnazije, pa do prodajalcev in administratorjev. V preteklosti smo se s Őe veĝjo teŐavo spoznavali in posvetili medsebojnim odnosom kot danes. OteŐena je bila tudi preglednost nad tem, kaj vse se na Őoli dijakom dogaja in kaj poĝnejo med odmori. TeŐje je bilo informirati vse ĝlane uĝiteljskega zbora in medsebojno usklajevanje.

Na velikih Őolah je osebni stik teŐje vzpostaviti tako med uĝitelji kot z dijaki, ni pa to nemogoĝe. Pogosto je vzrok za slabŐe osebne stike tudi premajhna naĝrtna skrb zanje. Strinjam se s predhodnim razpravljavcem, da so danes v modi velike Őole. Velike Őole pa producirajo marsikatero probleme, na kar smo v Kopru mnogi zaman opozarjali med debatami o gradnji nove osnovne Őole.

NaŐa Őola ima trenutno k sreĝi v strokovnih sluŐbah zaposleni dve svetovalni delavki, tako da sem se laŐje posvetila vpraŐanju odkrivanja nasilja in izdelavi modela odzivanja. Na mnogih Őolah pa so svetovalni delavci preobremenjeni. Őal se je danes zaĝel tudi proces odpuŐanja enega od svetovalnih delavcev oziroma kombiniranja njihovega dela na veĝ Őolah, kar spoznavanje in analizo Őolskih okolij zelo oteŐi.

Őe prvo leto svoje zaposlitve v DijaŐkem domu Koper sem se sreĝevala z razliĝnimi oblikami nasilja starejŐih dijakov nad novinci, kasneje pa sem spoznala tudi legalne »krste« novincev na sosednji Pomorski Őoli v PortoroŐu. Poĝasi sem torej odkrivala pasti institucij oz. institucionaliziranega nasilja in druge pojavnne oblike nasilja v Őoli. Vedeti je potrebno, da je v vseh institucijah nasilje bolj ali manj prisotno. Pomembno pa se mi zdi izpostaviti vpraŐanje, ali ga tudi same proizvajajo in kako se nanj odzivajo.

V slovenskih srednjih Őolah, ki jih bolj poznam kot osnovne, so danes zelo razliĝni stili vodenja, razliĝna socialna klima, razliĝni odnoŐi, zato so nanj tudi razliĝno pripravljene, da o njem odkrito govorijo. Pred Őtirimi dnevi sem se na opisane zaĝetke svojega dela v Őolstvu zopet spomnila ob grozljivi objestnosti naŐih maturantov. Lepo zamiŐljen zakljuĝek Őolanja maturantov bo pri nas verjetno ostal v spominu po polivanju in posipanju niŐjih letnikov, pa tudi uĝiteljev. Vsi vemo, da je v Őolah lahko problem tudi zakljuĝevanje pouka oz. Őolanja, a smo razliĝno sposobni upoŐtevati potrebe po raznih obredih pri mladih in jih kanalizirati.

Če pogledam nazaj, bi rekla, da se je do danes na splošno šolstvo bolj senzibiliziralo za te probleme. Ogromno je bilo zadnja leta napisanega v strokovnih revijah o različnih oblikah izsiljevanj in maltretiranj vrstnikov. Naj to podkrepim s prebranimi naslovi za področje, ki ga pokrivam. Vem pa, da je tudi v revijah za učitelje tega ogromno. Če na primer citiram iz revije *Šolsko svetovalno delo*, naj omenim prispevek Mojce Pušnik *Preventivni programi zmanjševanja nasilja v šolah, domače in tuje izkušnje*, članek Tatjane Verbnik Dobrnjak *Vrstniška mediacija* itd. V različnih številkah te revije sem našla marsikaj koristnega zase, predvsem iz predstavljenih analiz in modelov, pa tudi iz ravnanja različnih kolegov ob pojavih nasilja, ki predstavljajo svoja konkretna okolja.

Da ne bom predolga, bi rada poudarila samo še to: šola je vedno bila in bo ogledalo določene družbe. Vsi pojavi, ki naraščajo v družbi, so v njej prisotni, tako da se je mnoge stvari, zlasti med mladostniško populacijo, dalo predvideti. Kar me danes zelo moti je, da se naše ministrstvo obnaša, kot da nas naraščanje nasilja v šolah in spreminjanje njegovih pojavnih oblik preseneča. Žal odriva tudi pojav naraščanja nasilja nad učitelji in ne obravnava krizo medsebojnega spoštovanja.

Sama lahko rečem, da pojav naraščanja med-vrstniškega nasilja in porast primerov učiteljev, ki so se čutili izsiljevalni, pa tudi fizično ogroženi, zaznavam vsaj že deset let.

Ker pa so tudi strokovne službe na srednjih in v osnovnih šolah o tem veliko govorile in pisale, bi bilo njihove izsledke in ugotovitve potrebno bolj upoštevati. Imam občutek, da se v naši šolski politiki danes ruši vse staro, namesto da bi se upoštevalo, kaj je bilo v preteklosti dobro, že narejeno in bi se to nadgradilo. Menim tudi, da se znanje in izkušnje svetovalnih delavcev in učiteljev o teh vprašanih, absolutno premalo izkorišča. Lahko pritrdim kolegu, ki je spregovoril pred menoj, da so zlasti poklicne šole danes poligon nasilja. Učitelji teh programov imajo o nasilju v šoli veliko povedati. Na takih šolah je drugačna struktura populacije kot v splošnih gimnazijah. Ogromno je otrok, ki jih je izvrigel že osnovnošolski sistem ali pa so že tam dosegali pretežno le zadosten učni uspeh. Več je tudi otrok druge narodnosti ali materne jezika. V poklicne programe naše šole tako narašča vpis mladostnikov, ki v prvi letnik pridejo iz ljudskih univerz, kjer so končali osnovno šolo. Ugotavljamo, da so obstoječi triletni programi zanje absolutno pretežki in preobsežni. Obstoječi učbeniki postajajo neustrezni. Porasel je izpis oz. osip v teh oddelkih.

Menim, da se šolska politika ne odziva dovolj na opisane pojave, predvsem pa ne reagira dovolj hitro. Ponujene rešitve so pogosto tudi neustrezne. Tako naši učitelji čutijo povečan pritisk, da nižajo kriterije za zadostno oceno, povečala se je zahtevnost postopka izrekanja vzgojnih ukrepov. Šolska politika vse bolj nalaga učiteljem skrb, da mladostniki ne končajo na ulici, ne da bi uredila pogoje in možnosti za večje vzgojno delovanje učiteljev.

Kaj še mislim, da bi morala narediti država. Kaj si želim za vse nas?

Predvsem bi želela, da bi se večkrat kot doslej srečevali ljudje iz različnih strok. Samo enkrat v teh petindvajsetih letih se mi je zgodilo, da smo sedeli skupaj ljudje iz sodstva, policije in šolstva. Menim, da bi za pojav nasilja, pa tudi za probleme odvisnosti in dela s starši morali povezati zdravstvo, socialo, sodstvo,

---

šolstvo in nevladne organizacije določenih okolij. Poskusi so bili, a žal niso dovolj nadgrajeni in urejeni v sistematično skupno delo.

Da družba premalo skrbi za povezanost imenovanih sklepam tudi zato, ker tukaj med uvodničarji pogrešam stališča različnih društev in športnih klubov. Ti so zame zelo pomembni za preprečevanje nasilja, ker učijo koristno izrabiti prosti čas in razvijajo interese, ki so družbeno koristni. V pripravi na današnje srečanje sem govorila s trenerjem naših dijakov, ki se nam javlja v šolo, ker želi imeti celosten pregled nad uspehi svojih varovancev. Povedal mi je, da ima *Judo klub* v Kopru vse večje finančne težave in da mora za svoj obstoj postati maček za javljanje na različne razpise. Strinjala bi se z dr. Angelco Žerovnik, ki je rekla, da se manjša podpora države tem organizacijam.

Kaj bi morala še narediti država?

Gotovo je, da bi morala bolj skrbeti za materialno in kadrovsko bazo v šolah. Poveča naj možnosti in sredstva za naše izobraževanje in za naše povezovanje. Predvsem pa naj bolj vključi v reševanje teh problemov strokovne kadre, ki jih imajo razne institucije. Prej smo poslušali mnenja, ali imamo o pojavu nasilja ustrezne podatke ali jih nimamo. Kakšni so ti podatki?

Trdim, da je podatkov ogromno, niso pa dovolj povezani. Tudi kontinuiteta razreševanja tega vprašanja ni dovolj vidna. Imam vtis, da sedaj drugi ponavljajo, kar so mnogi že raziskovali v različnih institucijah. Žal za podatke in izkušnje drugih ne vemo dovolj.

Skrbi me, ker šolska politika danes tudi ne ve dobro, kaj bi s svetovalnimi službami v šolah. Slišimo tudi mnenja, da naj bi šle iz šol. Danes je bilo povedano, da je v določenih občinah ogrožen tudi obstoj Svetovalnih centrov. To lahko potrdim, ker so mi znani tudi problemi Svetovalnega centra za otroke in mladostnike v Kopru.

Za vse nas želim, da bi se v svojih vrstah bolj odzivali in opredeljevali do naše šolske politike. Še bolj je potrebno poskrbeti za prepoznavnost našega dela in problemov konkretnih okolij. Veselila me bo povratna informacija in odziv na povedano. Hvala!

Eva KARDELJ CVETKO, Ekonomska šola Ljubljana

Morda razmišljam nekoliko drugače. Razmišljam z drugega zornega kota, z neke druge pozicije. Nekateri moji kolegi trdijo, da sem za čas iz »nemega filma«, pred leti so še trdili, da sem iz »črno-belega filma«, vsekakor iz barvnega nisem. Vendar, ko gledam tale naslov, menim, da je glede na vse, kar smo danes slišali ali skoraj vse, pomota. Naslov bi moral biti, glede na vsebino prispevkov, *Kaj morajo šole narediti za varnost otrok*. To smo poslušali danes. Dejstvo je, da je vsebina v nekem delu popolnoma pravilna, saj je šola državna institucija. Kakor nam država kroji šolsko politiko, tako jo izpeljemo.

Zdi se mi, da v današnji družbi nikakor ne moremo in ne smemo iskati krivca izključno v družini, ki je skrajno obremenjena s preživanjem, vzgajanjem, varstvom svojih otrok, s tem, da, žal, danes znanje ni tista vrednota, ki vodi mladostnike proti zastavljenemu cilju, prav tako ne izoblikovan vrednostni sistem in odgovorna osebnost. Papir je tisti, znanje, iskanje stranpoti, sprenevedanje in ne nazadnje, kje so se naši mladostniki tega naučili – od nas, ne od mene ali kogarkoli, ampak od nas.

Odgovora na vprašanje, kaj nas je strah, mene ni strah, zato je moj položaj vedno nekoliko na majavih nogah, kot je rekel kolega, ampak menim, da je prav, da si povemo to, kar mislimo, ker morda ne vidimo ali nočemo sprejeti dejstva, da se je družba intenzivno, morda nekoliko nekontrolirano razvijala in obenem spregledala bistvene stvari, ki nas bodo lahko v pravi luči prikazale v svetu. Kje je danes varnost? Ne morem trditi, da na nas niso prežale nevarnosti, ko smo hodili v šolo mi, starejši, vendar smo se čutili varne. Varne predvsem v pogledu v prihodnost, v lastni perspektivi. Videli smo svojo lučko na koncu predora in ne nasproti vozeči vlak. Videli smo, srečo sem imela, da izhajam iz izjemno tople in dobre družine, ki pa je imela izjemno jasno začrtane meje, meni so se zdele zelo strogo zastavljene in danes mislim, da bi te meje morda predstavljale gospe varuhinji, ne vem, če je tukaj, že malodane ogrožanje mojih pravic. Ko sem bila že polnoletna in sem bila študentka, sem morala biti ob desetih doma. Pa danes mislim, da mi to ni škodilo, ko vključim svoj zgodovinski spomin.

Vendar so bili moji starši prisotni in doma, konce tedna so posvečali družini, imeli so svojo starševsko moč, ki je izvirala iz vrednostnega in moralnega sistema, starševskih pravic in pravic, ki izvirajo iz ljubezni in skrbi za potomstvo.

Ni mogoče vse speljati na družino, ki žal danes nima moči, nima časa, in obenem kriviti internet, ki je gotovo sokriv, ob tem pa omejena osebna komunikacija, s čimer se absolutno strinjam. Ob tem mi ni jasno, kako lahko šolske oblasti predlagajo in propagirajo npr. internetne redovalnice, dnevnik in uničujejo še tisto malo osebnega sodelovanja in povezovanja, ki ga s starši imamo in moramo imeti z učitelji. Jaz na vsakem prvem roditeljskem sestanku v prvem letniku povem, da šole naredijo trije. Starši, dijaki in učitelji in da se moramo s starši dogovarjati, da se ne bi narobe razumeli. Nekdo, ne vem, če ga vidim v dvorani, je rekel, da naj bi šola in starši nastopali proti otroku. Mislim, da ima, dva otroka. Ampak to v celoti zanikam. Jaz govorim o tem, da se bodo utapljali otroci, če

---

bomo starši in učitelji stali vsak na svojem bregu, ker to pomeni, da se moramo dogovoriti, najti skupne poti in želeti isto. Ustvariti osebnost, ki bo opremljena z znanjem in veščinami, ki jih današnja družba pričakuje in želi. Tega, verjemite mi, po elektronskih medijih, telefonih in faksih, ne bomo naredili.

Dogovoriti se moramo za skupen vzgojni načrt. Zato je zame, oprostite, če ste iz ministrstva še tukaj, vzgojni načrt, ki se dela za vso šolo, popolnoma neprimerno, potrebni so individualni načrti za posamezne dijake ali skupine dijakov. Izhajati pa morajo iz jasne vizije in ciljev šole. Vse drugo je spet eden od pravilnikov, načrtov, papirjev, ne more pa se uresničevati. Pa naša šola je majhna, ima do 650 dijakov, imamo srečo, da smo tudi v krasni stavbi, ki omogoča malodane družinsko življenje. Ogromno se pogovarjamo, vsi se med seboj razumemo, poznamo. Z dijaki v glavnem nimam problemov, moram reči, prej s kom starejšim, pa to večinoma niso starši.

Skupaj s starši moramo določiti načrt, kako peljati otroke na najbolj težavnem delu razvojne poti, kako jih usmerjati. To ob mešanici vzgoje in izobraževanja še vedno trdim, žal pa tega šolski sistem ne podpira. Na tem področju boste vi dr. Jan morda lahko kaj naredili, nam to onemogoča zakonodaja in način sprejemanja v srednje šole in visoko šolstvo. Mlajše generacije ne bodo nič spremenile, ker Ministrstvo za šolstvo in šport ne pristaja na nižje normative, kar bi bilo edino smotno in modro ter bi omogočalo več individualnega, več nivojskega in podobnega dela. Ampak, pustimo to, ravnatelji se za to že leta zavzemamo.

Še enkrat k vzgojnemu načrtu: delati ga za celo šolo, kot rečeno, je zame popolnoma izgubljena priložnost. Spet en papir, ki ga ne bomo mogli upoštevati. »Copy paste«, tako kot je danes nekdo že rekel. Vzgojni načrt delamo pri nas za vsakega dijaka posebej. Za problematičnega dijaka je treba narediti vzgojni načrt v okviru razrednega učiteljskega zbora, kar pa ne pomeni le vzgoje, ki jo je vedno treba vpletati v učenje. Profesor matematike mi lahko zagotovi, da se da to vtakati v vsak učni načrt, če drugače ne, s svojim zgledom.

Jaz sem namreč psihologinja in to zame sploh ni težko. Osnove lepega vedenja, da se znajo dijaki opravičiti, da znajo reči dober dan, nasvidenje, hvala in prosim, to se resnično rojeva v družini in žal marsikdaj v vrtcu. Da pa se naučiti srednješolce. Na srednji agroživilski šoli, kjer sem sicer samo eno leto poučevala mesarje, peke in slaščičarje, hudo problematična populacija, stara od 16 do 21 let v drugem letniku. Na koncu so vsi znali vsaj to. To ni psihologija, vem, ampak v življenju jim bo koristilo.

Skratka, potrebno je najti odgovor, kako narediti to državo varno za otroke in to šolo varno. Dajmo otrokom zaupanje, razvijajmo njihove močne kompetence, ponudimo jim perspektivo. Ne bodimo črnogledi, tako kot Slovenci pač po naravi smo, kot je ugotovil že dr. Trstenjak, čeprav je zatrdil, da ni nacionalnega karakterja. Bojim se, da smo uspeli to vgraditi v naš značaj s poudarjanjem svojih fojb od leta 1990., 1991. naprej, saj vidite, da zavračamo vse, kar ni »arijska slovenska rasa«. Ne vsi, ampak to se dogaja. Otrokom dajmo svetlo luč za daljše obdobje, zagotovimo jim spoštovanje, dajmo jim nediskriminatorne zglede, strpno razumevanje in jasno začrtane meje. Omogočimo jim, da razvijejo svoje zmožnosti, sposobnosti, razvijejo svoje interese. Omogočimo ljudem, da se šolajo za tisto, kjer bodo videli svojo zvezdo, kjer bodo videli svojo perspektivo in kjer bodo delali z zadovoljstvom, ker samo tam bodo dobri.

Samo še eno stvar bom izpostavila, če dovolite. Občutek varnosti izhaja iz družine, ki ima čas, da nudi otrokom varnost, ki se postavi zanje, a ne v tistem smislu, da je zaščitniška, pač pa jim točno postavi meje, tako da vejo, kje se začne njihova odgovornost in ki je sposobna prenesti sindrom razpadlega gnezda, ko gredo otroci od doma. Zato menim, da potrebujemo nacionalni program, ki ne bo le papir, pač pa bo upošteval otrokove pravice, bo določal tudi dolžnosti in odgovornosti in bo natančno in enoznačno govoril, kaj želimo, kam gremo, kaj pričakujemo in kaj smo pripravljeni za to narediti, žrtvovati, dati. Hvala lepa.

Jožica PIKA GRAMC, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Ena od mojih nalog na Zavodu je tudi izobraževanje učiteljev. V vlogi koordinatorice in izvajalke na seminarjih, se mi razkriva paleta različnih problemov, s katerimi se srečujejo vsi udeleženci v vzgojno-izobraževalnem procesu. Ravno včeraj smo dobili od Ministrstva za šolstvo in šport informacijo, da je potrjeno nadaljevanje seminarja *Socialno učenje*.

Izbrane vsebine lahko vnesejo pozitivne spremembe in pomagajo, da bi šola oziroma razred postal(a) socialni prostor, ki bo vsem udeležencem omogočal večjo ustvarjalnost, učinkovitost in kooperativnost.

Do sedaj smo izvedli štiri seminarje in na njih so se začele graditi nove povezovalne, nove mreže, ki uspešno delujejo v različnih okoljih v Sloveniji. Na seminar sprejmemo do 35 udeležencev. Iz cele Slovenije pridejo in imajo različne vloge v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Seminar traja tri dni in razkrije se vse to, kar je bilo slišati tudi danes, predvsem pa je eden od namenov graditi nove mreže in pridobiti nova orodja za delovanje. Naravnano je interaktivno, tako da skupaj raziskujemo različne oblike sodelovanja, soudeležbe. Ob tem dobijo udeleženci potrditev za to, kar počnejo, predvsem pa navdih za naprej in za kreiranje novih priložnosti z novimi povezavami, ki jih zgradimo v treh dneh med seboj.

Iz tega nastajajo čudoviti novi projekti na šolah, tabori za mlade, za osnovnošolce, za srednješolce. Udeležence želimo spomniti, da je ustvarjalnost svobodna, brezmejna, radostna, povezujoča, človeku imanentna potreba in hkrati nujno gibalo za ustvarjanje vzpodbudnega učnega okolja. Vsi skupaj ob tem lahko rastemo, tako strokovno kot tudi osebnostno.

Takšno je tudi sporočilo otrok s pred kratkim izvedenega tridnevnega ustvarjalnega tabora OŠ Laporje, kjer je potekal tabor šestih šol, tudi iz Srbije so prišli. Sporočilo mladih je zelo zgovorno: delajte to še naprej, širite to po celi Sloveniji in tudi širite to še po svetu. Mi zmoremo in znamo veliko. Dajte nam priložnost, spoznajte nas. Veliko se lahko naučimo in pridobimo skupaj in dokazujemo, da je znanje velika vrednota. Na tem in podobnih taborih učitelji, vključeni v mrežo, izvajajo z mladimi različne delavnice in ob vsem dejavno raziskujejo tudi vrednote sobivanja. Pravzaprav razvijamo skupaj različne kompetence za življenje v skupnosti. Tisto, kar mlade nagovori, je iskrenost, odprtost in vedno si izberejo dve vrednoti, ki jih želijo raziskovati: zaupanje in spoštovanje. Najbrž se ni potrebno spraševati, zakaj izberejo ravno ti dve.

Še zadnja izkušnja s projekta »razredna skupnost« z ene od gimnazij v Ljubljani. Razred se je skupaj z razredničarko odločil za ta projekt, ker so bili odnosi razklani. Dogovorili so se za spoznavni tabor v tretjem letniku. Nekateri so bili ogorčeni, vendar so zelo hitro ugotovili, da se v bistvu ne poznajo med seboj. Neštete raziskave to potrjujejo. Tudi raziskava o socialni ranljivosti iz leta 2000. Eden od problemov mladih je, da so mnogi emocionalno izčrpani, osamljeni, vendar je nezaželeno to razkrivati pred drugimi. To se največkrat skriva, prikriva in tisto, kar se razkriva na različnih seminarjih, na študijskih srečanjih

---

z učitelji, je, da živi to, kar smo danes večkrat slišali. Živi so številni obrambni mehanizmi. Najbolj pogosta pa sta zanikanje in umik.

Mnogokrat ni zaželeno govoriti o problemih. Kolegi skrivajo to drug pred drugih in mislim, da je današnje sporočilo to, da si je treba upati, se podpirati, odločiti se in spregovoriti, iskati skupaj rešitve.

Ko sva s kolegico enkrat prinesli s seboj na seminar malo preprogo, so vsi zelo hitro ugotovili, zakaj jo imava s seboj kot t. i. pomagalo. Mnogokaj je skrito pod preprogo in čaka, da bomo zbežali skupaj ven, tako kot smo danes na posvetu.

Ob vsem danes povedanem, sem bila izzvana in počutila bi se slabo, če ne bi to povedala in odšla domov, ne da bi se javila ob zaključnih mislih tega posveta. Bližje mi je delati v majhnih skupinah, z ljudmi, ki jih poznam ali pa tudi ne, v manjši skupini, tako da sem sedaj ponosna, da sem se odločila in spregovorila. Mislim, da smo vsi mnogokrat v takšnih položajih, da lahko dvignemo roko in povemo to, kar čutimo in mislimo in v kar verjamemo in delamo.

ZAKLJUČKI

Državni svet Republike Slovenije je na 59. seji, dne 14. 11. 2007, na podlagi prvega odstavka 85. a člena ter prvega in drugega odstavka 86. člena poslovnika državnega sveta (Ur. l. RS, št. 44/93, 14/99, 2/04 in 18/05) ter na podlagi posveta z naslovom *Kako narediti to državo varno za otroke*, sprejel naslednje

S K L E P E :

Državni svet je posvet *Kako narediti to državo varno za otroke* organiziral na pobudo Frančiškanskega družinskega inštituta dne 22. maja 2007, da bi predstavljal in opozoril javnost na to perečo problematiko – (ne)varno okolje za otroke – in nakazati možnosti, kaj se da narediti.

Državni svet je leta 2005 obravnaval Posebno poročilo *Nasilje v družini - poti do rešitev* in takrat podprl prizadevanja Varuha človekovih pravic, da se v Republiki Sloveniji čim prej izdela sistemski zakon, ki bo urejal področje nasilja v družini ter pri tem zaščitil predvsem otroke in predlagal spremembe številnih zakonov (Kazenski zakonik, Zakon o kazenskem postopku, Zakon o pravnem postopku, Zakon o policiji, zakon o prekrških, Zakon o prekrških zoper javni red in mir, Zakon o nepravdnem postopku in Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih), ki bi dali večje pristojnosti posameznim institucijam, da bi začeli učinkoviteje preprečevati nasilje v vseh okoljih ter predlagal, da je potrebno zagotoviti ustrežna finančna sredstva za izvedbo nujnih projektov, ki bodo v pomoč prizadetim družinam. *Predlog zakona o preprečevanju nasilja v družini je Vlada Republike Slovenije dne 21. 9. 2007 predložila Državnemu zboru v zakonodajni postopek.*

Državni svet Republike Slovenije je ob tem opozoril na dejstvo, da je nasilje v slovenski družbi odraz naših moralnih, etičnih, socialnih, gospodarskih pa tudi političnih razmer, saj so nam za vzgled vrednote kot so npr. moč, vpliv, prevare, zlorabe, nasilno obnašanje, nasilna komunikacija in drugo. Ker smo kot družba naklonjeni nasilni komunikaciji in nasilnemu obnašanju, bi morali sistemsko pričeti s spreminjanjem naših miselnih in vedenjskih vzorcev. Za tako negativno stanje na tem področju v naši družbi nosijo veliko odgovornost tudi mediji, predvsem televizija.«

Državni svet Republike Slovenije predlaga Vladi Republike Slovenije, da prične sistematično izvajati družbene spremembe, ki bodo postopoma izločale norme,

---

ki dajejo nasilju v družini in celotni družbi legitimnost ali ga celo povečujejo. V sedanjih družbenih razmerah starši ne dobijo spodbude pri vzgoji otrok za opuščanje telesnega kaznovanja in drugih oblik poniževanja. Starši so zelo slabo pripravljeni in opremljeni za postavljanje meja otrokom, ne da bi pri tem uporabljali kakršnokoli obliko nasilnih dejanj.

Državni svet Republike Slovenije predlaga Vladi Republike Slovenije, da prouči in opredeli vlogo medijev, filmske industrije in televizije, saj trpinčeni otroci nasilje, ki ga gledamo na ekranu, konkretno doživljajo.

Vlada Republike Slovenije naj opredeli vzgojno-varstvene pogoje za lokale, zabavišne centre in druge gospodarske in pravne subjekte, v katerih preživljajo otroci in mladostniki prosti čas, ker se ugotavlja, da na teh mestih prihaja do raznih oblik nasilja.

V šolah naj se prične uvajati ničelna toleranca do nasilja, uvede naj se sistem obveznega letnega poročanja na letni ravni o obsegu nasilja in opravljenih ukrepih glede tega. Za osnovne in srednje šole naj se uvede sistem preprečevanja malih prekrškov.

Nadalje Državni svet Republike Slovenije predlaga Vladi Republike Slovenije, da v okviru šolskega sistema prične razvijati mrežo socialne in pedagoške službe, ki bo posebej educirana in zavezana za delo z žrtvami različnih vrst ogrožanj ter bo nadzirala izvajanje projektov ničelne tolerance do nasilja.

V skladu s 94. členom predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja naj se v osnovnih in srednjih šolah, kjer so pojavi nasilje, zaposli družinske terapevte, ki so profesionalni strokovnjaki in znajo zaustaviti nasilje ter tako pomagati staršem, učiteljem in učencem.

Državni svet Republike Slovenije predlaga, da se v predlogu zakona o preprečevanju nasilja v družini opredeli institut zagovorništva, ki bo v svoji sestavi združeval strokovnjake različnih strok, ki naj neodvisno in strokovno pomagajo ogroženim otrokom.

DRŽAVNI SVET REPUBLIKE SLOVENIJE

KAKO NAREDITI TO DRŽAVO VARNO ZA OTROKE

Zbornik referatov in razprav

UREDILI

dr. Zoltan Jan, Marija Lončar in Nuša Zupanec

KNJIŽNA ZBIRKA

DRŽAVNEGA SVETA REPUBLIKE SLOVENIJE

IZDAL IN ZALOŽIL

Državni svet Republike Slovenije,
zanj sekretar Marjan Maučec

TISK

Moj Repro d.o.o.

NAKLADA

300 izvodov